

JYVÄSKYLÄN KASVATUSOPILLISEN KORKEAKOULUN JULKAISUJA II
ACTA ACADEMIAE PAEDAGOGICAE JYVÄSKYLÄENSIS II

YHTEISÖELÄMÄSTÄ
KANSANOPISTON LUONTOISILLA
OPETUSKURSSEILLA

*Kasvatuspsykologinen
tutkimus Itä-Karjalan nuorisosta*

(WITH ENGLISH SUMMARY)

KIRJOITTANUT
KAI von FIEANDT

JYVÄSKYLÄ 1946
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTOYHDISTYKSEN
KUSTANTAMA

JYVÄSKYLÄN KASVATUSOPILLISEN KORKEAKOULUN JULKAISUJA II
ACTA ACADEMIAE PAEDAGOGICAE JYVÄSKYLÄENSIS II

YHTEISÖELÄMÄSTÄ
KANSANOPISTON LUONTOISILLA
OPETUSKURSSEILLA

*Kasvatuspsykologinen
tutkimus Itä-Karjalan nuorisosta*

(WITH ENGLISH SUMMARY)

KAI von FIEANDT

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTOYHDISTYKSEN
KUSTANTAMA

KAI von FIEANDT

YHTEISÖELÄMÄSTÄ
KANSANOPISTON LUONTOISILLA
OPETUSKURSSEILLA

*Kasvatuspsykologinen
tutkimus Itä-Karjalan nuorisosta*

JYVÄSKYLÄ 1946

URN:ISBN:978-951-39-8604-9
ISBN 978-951-39-8604-9 (PDF)
ISSN 2736-8475

**K. J. Gummerus Osakeyhtiön
kirjapainossa Jyväskylässä 1946**

ALKULAUSE.

Tämä teos pohjautuu sodanaikaiseen toimintaani puolustuslaitoksen palveluksessa ja siinä yhteydessä viran puolesta suoritamiini tarkkailuhavaintoihin, psykologis-pedagogiseen materiaalin keruuseen ja kokeisiin. Kertynyt monipuolinen aineisto jäi suurimmaksi osaksi puolustuslaitoksen haltuun, sodan päätyttyä sijoitettuna sota-arkistoon. Olojen jossain määrin vakiinnuttua heräsi minussa ajatus yrittää sopivassa muodossa julkaista tutkimistani erikoislaatuisista nuorisoyhteisöistä edes niitä tuloksia, joilla on sosiaalipsykologista mielenkiintoa ja jotka eivät varsinaisesti kytkeydy muuttuviin poliittisiin olosuhteisiin. Yrityksen tuloksena on tässä esittämäni tutkimus.

Itä-Karjalaa Sotilashallinto esikunnalle olen kiitollisuuden velassa siitä, että se jo sodan kestäessä salli minun järjestää aineiston keruun omiakin tieteellisiä näkökohtiani vastaavaksi ja jatkuvasti käyttää kertynyttä asiakirja-aineistoa yhtenäisenä kokonaisuutena. Myöhemmin ovat Itä-Kar. SE:n selvittelyelin ja Sota-arkisto hyväntahtoisesti helpottaneet sodanaikaisen aineiston hyväksikäyttöä. Erikoisesti haluan kiittää sota-arkiston hoitajaa fil.maist. *L. Kujalaa*, joka yhä uudelleen mahdollisuksiensa mukaan on väsymättömästi tukenut työtäni. Kiitollisuudella mainitsen myös Jyväskylän sotilaspiirin esikunnan työn loppuvaiheessa suomasta virka-avusta.

Aineisto ei olisi muodostanut sitä hedelmällistä lähtökohtaa tieteelliselle tarkastelulle, joka on ollut työni pohjana, ellei minulla jo palvelusaikanani, nuorisokurssien kasvatusjohtajana olisi ollut hyvää yhteistyötä kurssien johtajan, fil.maist. *Kauko Rinteen* kanssa. Innostuneena ja nuorekkaana hän osoitti väsymätöntä harrastusta kasvatustieteiden näkökohtien tarkas-

teluun ja uusiin aloitteisiin. Eräissä tutkimusaineiston osissa näkyikin itse asiassa yhtä paljon hänen käsialaansa. Samalla kiitän opettaja- ja työtovereitani kursseilla työlleni osoitetusta ymmärtämyksestä ja harrastuksesta.

Jyväskylän Yliopistoyhdistys on suonut minulle julkaisumahdollisuuden sisällyttämällä teokseni pedagogiseen sarjaansa ja samalla antamalla tähän liittyvän painatusavustuksen. Prof. *Erik Ahlmania* ja *Arvo Lehtovaaraa* kiitän työlleni tässä yhteydessä osoitetusta mielenkiinnosta ja erikoisesti prof. *Matti Koskenniemeä* niistä arvokkaista neuvoista ja osviitoista, joilla hän on kirjan viimeistelytyötä edistänyt.

Painatusta varten olen saanut lisäavustusta myös *Kustannusosakeyhtiö Otavalta* Helsingissä, josta tässä lausun vilpittömät kiitokseni.

Kirjan lopussa olevan vieraskielisen referaatin käännoistyö on maist. *Erkki Penttilän* suorittama.

Helsingissä 1 p:nä joulukuuta 1945.

Kai von Fieandt.

SISÄLLYSLUETTELO:

I. Johdanto	9
II. Kasvatusyhteisön ulkonaiset kehykset	12
III. Oppilaat	17
IV. Nuorten yhteisöelämän kaksi ulottuvaisuutta	30
V. Oppilaitten ystävyys-suhteitten muodostumisesta ja toveripiireistä	32
1) Kurssia edeltäneestä keskinäisestä tuttavuudesta	32
2) Sijoittuminen asuinhuoneisiin	36
3) Juurtuminen uuteen elämänpiiriin ja ystävyys-suhteitten kehitys	39
4) Ystävyys-suhteitten vaikutus istumajärjestykseen	44
5) Ystävyys-suhteet 8-viikkoisen yhdessäolon jälkeen	47
6) Ystävyystoivomukset 8-viikkoisen yhdessäolon jälkeen .	58
7) Ystävyys-suhteitten vaikuttamista	66
VI. Oppilaitten arvojärjestyksestä	70
VII. Kurssien älykkyyskokeista ja niiden tuloksista	85
VIII. Kurssiyhteisöjä koskevia yleisiä johtopäätöksiä	98
English summary	111
Viittauksia	117
Kirjallisuutta	119

I. JOHDANTO.

Lasten ja opiskelevan nuorison yhteisöjen psykologinen tutkimus on meillä vielä suhteellisen uutta. *Eino Kailan* kiinnitettyä siihen huomiota sosiaalista sidonnaisuutta koskevassa luvussa teoksensa »Persoonallisuus» ensimmäisessä painoksessa vuonna 1934, alaa käsitelleet varsinaiset kotimaiset tutkimukset ovat miltei kaikki syntyneet vasta viime vuosikymmenen kuluessa. Niistä on mainittava *Matti Koskenniemen* useat uusia näköaloja avaavat teokset,¹⁾ joista ensimmäinen, »Soziale Gebilde und Prozesse in der Schulklasse» ilmestyi 1936. Samoihin aikoihin, kun Koskenniemi tutkimuksissaan keskittyi kansakouluikäisten yhteisöelämän ongelmiin, *Jan Gästrin* suoritti kokeita arvojärjestysten muodostumisesta erään poikalypseon yläluokilla, 15—20 vuotisilla oppilailla.²⁾ *Aarre Tuompo* on kirjassaan »Experimentelle und sozialpsychologische Untersuchungen bei der Landjugend» vuodelta 1942 selvittänyt johtamansa kansanopiston oppilaitten yhteisöelämän perusteita. Hän on ensimmäinen ja tietävästi ainoa, joka tässä laajuudessa on Suomessa tutkinut sosiaalista suhtautumista puberteetin ja myöhäispuberteetin mielenkiintoisessa vaiheessa. Tutkimiensa yhteisöjen yleiseen sosiaaliseen rakenteeseen nähden Koskenniemi ja Tuompo päätyvät suurin piirtein samoihin tuloksiin.

Varsinaisesti ovat lapsi- ja nuorisotutkimuksen sosiaaliset ongelmat tulleet vakavan tieteellisen harrastuksen kohteiksi siitä lähtien, kuin *Charlotte* ja *Karl Bühlerin* Wienissä perustama koulukunta 1920-luvulla alkoi näihin kysymyksiin kiinnittää huomiota. Ch. Bühler suoritti järjestelmällisiä, pitkäaikaiseen tarkkailuun perustuvia tutkimuksia lasten sosiaalisesta elämästä. Hänen tutkimuksensa muodostuivat lähtökohdaksi kokeelliselle lasten *sosiaalipsykologialle*, jolle myöhemmin lukuisat tutkijat

maailman eri puolilla arvokkain uusin havainnoin ovat omistautuneet. Bühler-puolisoitten lähimmästä ympäristöstä lähteistä töistä on mainittava ensinnäkin heidän oppilaansa, kansakoulunopettaja *Karl Reininger*'in tutkimus »Über soziale Verhaltensweisen in der Vorpubertät«, joka ilmestyi v. 1924. Reininger on ensimmäinen, joka yhtenäisesti selvittää *koululuokan* yhteisöelämää. Hän osoittaa useita ryhmittymiseen ja sosiaaliin ilmiöihin liittyviä lainalaisuuksia. *Ch. Bühlerin* huomattavin apulainen ja oppilas, *Hildegard Hetzer* julkaisi eräitä tutkimuksia murrosikäisten tyttöjen ja lastentarhalasten kasvatusyhteisöistä. (H. Hetzer, Das volkstümliche Kinderspiel, H. Hetzer und L. Večerka, Soziales Verhalten pubertierender Mädchen.) Kuvaavana uuden tutkimusalan viritämälle vilkkaalle harrastukselle mainittakoon Wienissä 1924—29 suoritettu suurkokeilu *Burgerin* ja *Steiskal*'in johdolla, jonka tulokset on julkaistu teoksessa »Praxis und Theorie der Schulklasse als Arbeits- und Lebensgemeinschaft«, 1931.

Kun Euroopan — ja lukuisien emigroituneitten saksalaisten psykologien välityksellä myös Amerikan — psykologisessa ajattelussa alkoi päästä vallalle ns. *hahmoteoreettinen katsantotapa*, vaikutti tämä ennenpitkää myös lasten ja nuorten yhteisöelämän ilmiöitä tutkivaan tieteenhaaraan. Alettiin pitää yksilöä sen elämänympäristön, »elämänkentän», »elintilan» elimellisenä osana, jossa tuo yksilö vaikuttaa ja toimii. Yhteisössä yksilö on monin tavoin sitoutunut ympäristöönsä, eikä hänen toimintaansa ja elämänsä voida ymmärtää tuntematta koko sen yhteisön elämää, jonka jäsenenä hän on. Yhteisöä elimellisenä kokonaisuutena huomioon ottavaa suuntaa on nimitetty *struktuuripsykologiaksi*. Lyhyesti sen ydinajatuksena on, että psykologisesti katsoen ei milloinkaan esiinny erillisiä yksilöitä, vaan aina yksilöitä eräässä kentässä toimivina. Häntä ympäröivässä sosiaalisessa kentässä yksilö saa aseman, joka on riippuvainen sekä hänestä itsestään että ympäristöstä. — Viime aikojen tutkijoista, jotka ovat seuranneet nimenomaan näitä uria, mainittakoon *Kurt Gottschaldt* ja *Kurt Lewin*. Edellinen on tutkinut sosiaalisen elämän *dynamiikkaa*, voimasuhteita, ja todennut yhteisöelämän ilmiöitä, joita esiintyy sosiaalisten rakenteiden syntyessä, uudelleen muodostuessa ja hajotessa. Jälkimmäinen pyrkii »kartoittamaan» sen sosiaalisen kentän, missä yksilö toimii. Hänen alkuunpanemanaan on Amerikassa kehittynyt suurisuuntainen tutkimusmenetelmä, »field

experiment», jossa kerrallaan tutkitaan *yhden tekijän* vaikutusta yhteisössä ja pidetään muita muuttumattomina.

Erityisesti *koululuokkaan* kohdistuvan psykologisen tutkimuksen uusimpina ulkomaisina edustajina mainittakoon *A. Kruckenberg*, *Hugo Schröder* ja Jenan yliopiston professori *Peter Petersen*.

Selostettava tutkimus kansanopistoikäisten yhteisöelämästä on syntynyt suorittaessani sodanaikaista virkatehtävää Itä-Karjalan nuorison keskuudessa, Suomeen järjestetyillä ns. kansanopistokursseilla vv. 1942—43. Kurssien syntymisvaiheista on syytä antaa johdattava katsaus.

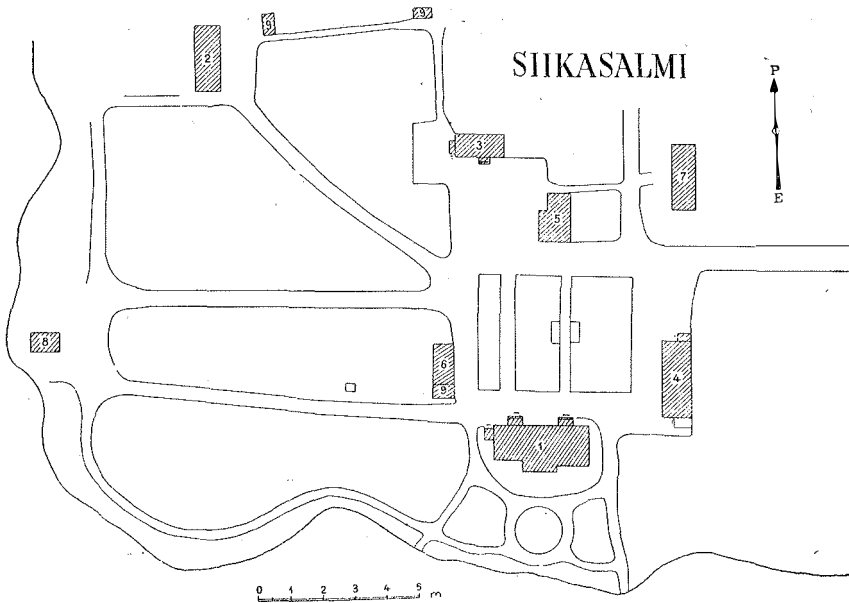
Itä-Karjalan miehityksen johdosta keskeytyi aluksi sikäläisen nuorison koulunkäynti. Väestön sivistyselämän ja henkisen huollon kannalta muodostui sotilashallinnon erääksi ajankohitaiseksi tehtäväksi kouluistaan täten irroitetulle nuorisolle soveltuvan opetuksen järjestäminen. Kysymys vaati pikaista ratkaisua nimenomaan sikäläisen keskikoulun oppilaitten kohdalla. Suomalaiset kansakouluthan huolehtivat vain yleisestä alkeisopetuksesta. Toisaalta ei neuvostovallan aikoina keskikoulun ja vajaakeskikoulun suorittaneita voitu sellaisenaan, ilman minkäänlaista jatkokoulutusta ja Suomen olojen tuntemusta pitää kilpailukykyisinä suomalaisen hallinnon ja liike-elämän tehtäviin. Myös sotilashallinnon toimesta säännöllisesti tapahtuva nuorison sijoittaminen ansiotyöhön edellytti eri yksilöitten tietomäärän ja taipumusten varsin perusteellista tuntemusta. Näistä syistä Itä-Karjalan Sotilashallintoesikunta toimeenpani vuosittain pari 1¹/₂—2¹/₂ kuukautta kerrallaan kestäväää kurssia, jotka ulkonaisesti oli järjestetty suomalaisen kansanopiston tapaan. Kurssi toimi tarkoitusta varten huolellisesti valitussa laitoksessa Itä-Suomessa. Kerrallaan voitiin ottaa n. 40—50 oppilasta. Heidät oli myös varsin tarkasti valikoitu eri kylissä toimivien hallintoviranomaisten lausunnon ja suosituksen perusteella. Pyrittiin siihen, että oppilaita olisi tasapuolisesti sotilashallinto-alueen kaikista hallintopiireistä.

Oppiaineet olivat pääpiirteissään samat kuin suomalaisissa kansanopistoissa. Erikoisesti kiinnitettiin huomiota eräisiin humanistisiin aineisiin, jotka oppilaitten aikaisemmissa opinnoissa olosuhteitten pakosta olivat jääneet syrjään. Nimenomaan tämä koskee aineita, jotka edistivät Suomen asioitten ja olosuhteitten tuntemusta.

II. KASVATUSYHTEISÖN ULKONAISET KEHYKSET.

Kurssin toimipaikka, Siikasalmen maamieskoulu ja kotitalousopisto sijaitsee kauniissa ympäristössä. Koulun päärakennuksesta (johtajan asunnosta) avautuu suurenmoinen näköala yli järven, jonka välittömässä läheisyydessä opisto sijaitsee. Siikasalmi on *Liperin* pitäjässä, (n. 11.500 as.), 4 km kirkonkylästä. Lähimpään kaupunkiin, *Joensuuhun* (6.700 as.) on matkaa 35 km. Kurssi toimi siis sisäoppilaitokselle varsin sopivalla paikalla, suhteellisen eristetyssä, rauhallisessa ja maalaisluontoisessa ympäristössä.

Opiston vanhimmat rakennukset ovat Siikasalmen tilan alkuperäisiä rakennuksia. Kun tila aikoinaan on otettu maamieskouluksi, on vanha päärakennus uudelleen sisustettu ja silloin on siihen johtajan asunnon lisäksi sijoitettu luokka- ja kokoelmahuoneet. Kotitalousopetusta varten suunniteltu kivirakennus on uudempi. Sen sisustus on varsin ajanmukainen. — Oppilaitten asuinhuoneet oli sisustettu kuten kansanopistoissa on tapana. Sisustus oli yksinkertainen, mutta siisti ja tarkoituksenmukainen. Päärakennukseen järjestetyt tyttöoppilaitten huoneet olivat yleensä tilavammat ja valoisammat kuin poikaoppilaitten asunnot. Pöydät, tuolit, kirjahyllyt ja lipastot olivat yhdenmukaista valmistetta, mutta tytöillä oli hieman sirommat rautaiset sängyt, pojilla joukossa puisia sotilassänkyjäkin. Varjopuoleksi on katsottava, ettei oppilaille voitu järjestää kullekin omaa lukittavaa laatikkoa. Kussakin huoneessa asui 2—5 oppilasta. Saapuaan kursseille he saivat vapaasti valita huoneensa ja asuintoverinsa. Tällöin viimeksi saapuneet kuitenkin saivat tyytyä jällelläoleviin mahdollisuuksiin.

Kuva 1. Opistorakennusten sijainti.

1. Kaksikerroksinen päärakennus:

(Alakerrassa johtajan asunto, kanslia, luokkahuone, kirjasto- ja kokoelmahuone. Yläkerrassa tyttöoppilaitten asunnot ja kaksi opettajien asuinhuonetta.)

2. Kaksikerroksinen poikaoppilaitten asuntola.

(Yläkerrassa kahden miesopettajan asuinhuone.)

3. Poikien käsityörakennus. (Veistosali ja käsityönopettajan asunto.)

4. Kivinen yksikerroksinen opetuskeittiö ja ruokala.

(Lisäksi pieni opetushuone ja talousopettajan asunto.)

5. Tuparakennus, jonka yhteydessä poikaoppilaitten asuinhuone.

6. Ulkokuonerakennus.

7. Kotieläinrakennus.

8. Sauna.

9. Käymälä.

Opetus tapahtui oleellisesti samojen näkökohtien perusteella kuin suomalaisissa kansanopistoissa. Kuitenkin oli oppilasaineiston erikoiset edellytykset otettava huomioon. Humanistinen aineryhmä oli etusijalla. Oppiaineluettelo muodostui siis seuraavaksi:

1. Uskonto, äidinkieli, historia, yhteiskuntaoppi, maantieto, laskento, maatalous (pojille), kodinhoito (tytöille), laulu, terveysoppi ja voimistelu.

Taulukko 1. III:nnen kansanopistokurssin työjärjestys.

Aika	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	Lauantai
6.45	He ..... rä ..... tys					
7.30—7.40	Aamu ..... har ..... taus					
7.40—8.15	Yhteiskuntaoppia	Uskonto	Historia	Uskonto	Äidinkieli	Uskonto
8.25—9.00	Laskentoa	Maantiede	Maantiede	Puutarhaoppi	Äidinkieli	Historia
9.00—10.30	Aami ..... ai ..... nen					
10.30—11.10	Äidinkieli	Äidinkieli	Yhteiskuntaoppi	Äidinkieli	Historia	Äidinkieli
11.20—12.00	Laulu	Laulu	Kotieläinoppi	Laulu	Puutarhaoppia	Laulu
12.00—13.00	Päi ..... vä ..... kah vi					
13.00—13.45 14.00—14.45 15.00—15.45	Käsitöitä ja kotitaloutta	Tytöt: Käsityöt ja kotitalous Pojat: Ulkoilu Maatalous Terv.oppi	Käsityöt ja kotitalous	Tytöt: Kotityöt ja kotitalous Pojat: Ulkoilu Maatalous Voimist.	Tytöt: Käsityöt ja kotitalous Pojat: Ulkoilu Maatalous Kotiel.op	Suursiivous
16.00—17.30	Päi ..... väl ..... li ..... nen					
17.30—18.10 18.20—19.00 19.15—20.00	Opinto- piirit	Ruoka- talousoppi Kod.hoito Voimist	Veistoa	Opinto- piirit	Terv.oppi Kod hoito Veistoa	Kotiel.op Voimist Veistoa Sauna
20.00	Ilta ..... tee					
22.00	Hiljaisuus					

2. Veisto, tyttöjen käsityöt, talousopetus. Ryhmään 1. kuuluvia oppiaineita opetettiin vahvistetun lukujärjestyksen mukaisesti oppitunneilla. — Ryhmään 2 kuuluvien aineitten opetus tapahtui siten, että teoreettisten tuntien lomassa tiettyinä iltapäivä-tunteina annettiin käsityön opetusta. Lisäksi oli 7 tyttöä vuorol- laan keittiöharjoittelussa ja kotitalousopetuksessa.

Taulukossa 1 on näytteeksi erään karjalaiskurssin lukujärjes- tys. Kuten siitä ilmenee, oli opetustoiminta ja opiskelun vauhti varsin intensiivistä. Todellinen vapaa-aika iltaisin supistui usein vieläkin lyhyemmäksi, sillä kerran viikossa oli oppilaitten yhtei- nen illanvietto ja eräiksi muiksikin illoiksi sattui viikottain elo- tai varjokuvaesityksiä. — Toisaalta on sanottava, että oppilaitten vilkkauuden ja opiston sijaintipaikan huomioon ottaen oppilaat tuskin olisivat voineet vapaita iltojaan paremmallakaan tavalla käyttää. Tämä järjestely ainakin huojensi opettajien kurinpi- totehtäviä. Poikien vierailut tyttöjen asunnoissa saivat tapahtua vain opettajan luvalla. Käynneille poikien asuntoihin ei kukaan tyttöoppilas pyrkinyt.

Sunnuntain päiväjärjestys oli luonnollisesti huomattavan eri- lainen. Siihen sisällytettiin yleensä jumalanpalvelus. Iltapäivällä oli pari tuntia varattu vierailuajaksi, jolloin poika- ja tyttöoppi- laat vapaasti saivat käydä toistensa luona. Tavallisesti käytettiin sunnuntait kuitenkin retkeilyyn.

Näitten kurssien opettajakunta oli aina suhteellisen suuri, ajottain oli samanaikaisesti 10 opettajaa kurssin palveluksessa. Heille tarjoutuikin varsinaisen opetuksen rinnalla runsaasti työtä. Kutakin oppilasta oli henkilökohtaisesti ohjattava ja opastettava, sillä outo ympäristö saattoi tunneilla vaikeuttaa monen pysy- mistä opetuksen tasalla. Kirjallisuuden, työvälaineitten, jopa vaa- tetarvikkeittenkin täydennys aiheutti vapaa-aikoinakin jatku- vaa kosketusta opettajien ja yksityisten oppilaitten välillä. Opet- tajien vastuunalaisin tehtävä oli kuitenkin oppilaitten psykologi- nen arviointi silmälläpitäen heidän soveltuvaisuuttaan eri am- mattialoille. Sitä koskevia huomioitaan ja kokemuksiaan opet- tajat käsitteivät yhteisissä kokouksissa. On syytä mainita, että suhde opettajien ja oppilaitten välillä aina oli hyvä ja luottavai- nen. Oppilaat kääntyivät mielellään opettajien puoleen yksityis- elämänsäkin pikku ongelmilla. — Yhteistyö ja toveruus opetta- jiston piirissä oli erittäin hyvä.

Tämä tutkimus perustuu kahdella itä-karjalaisten kurssilla, II:lla ja III:lla keräämiini havaintoihin, kokemuksiin ja kokeellisiin tuloksiin. Yksityiskohtaiset oppilaita koskevat tiedot ovat III kurssilta. Havaintoja, jotka koskevat *oppilaskuntaa kokonaisuutena* olen kuitenkin pitkin matkaa täydentänyt erällä jo II kurssilla saaduilla tuloksilla, siitä aina erikseen mainitsematta.

SOCIAL LIFE AT A BOARDING-SCHOOL OF THE PEOPLE'S
COLLEGE-TYPE IN FINLAND.

A pedagogic-psychological study concerning East-Carelian youth.

by Kai von Fieandt

Ph. D., Docent of Psychology at the University of Helsinki

English summary.

1. The writer's interest in the subject dates from the days of the last war when he was acting as educational supervisor at a school-camp for young East-Carelians. During the occupation by the Finnish troops of certain areas of the so-called East-Carelian territory, the need for a continuous education of its population had to be met. Numerous schools, set up all over the place, provided for the education of the children in the elementary school age. But the military administration was anxious to provide even the children in the middle-school age with facilities for further schooling. For this purpose a special schoolcamp was set up and the first course was held in autumn 1941. The idea was to have two courses every year, lasting 2—3 months each. The participants were selected in the different areas by the local military authorities. Participation proved very popular but no more than the maximum number of 50 pupils could be received at a time.

Most of my observations and experimental results refer to course 3 in autumn 1942 with 38 pupils. In some general matters I have supplemented this material with my experience from course 2.

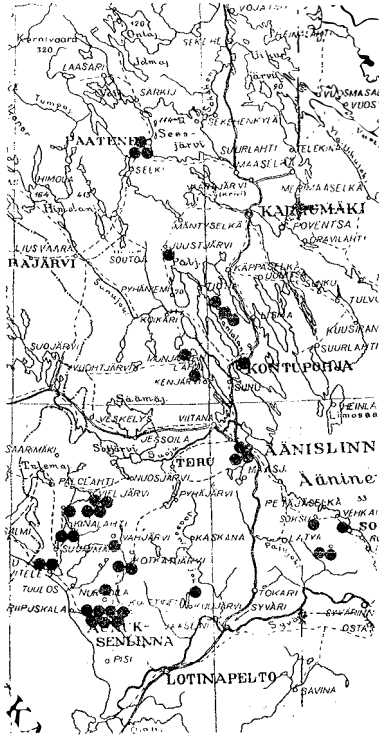
A State Agricultural College furnished a most suitable environment for the course, being situated in a picturesque, peaceful and out-of-the-way rural district.

III. OPPILAAT.

Taulukossa 2 on lueteltu oppilaat, heidän perhesuhteensa ja vanhempien asema. Taulukon ymmärtämiseksi ovat eräät selitykset tarpeen. Risti merkitsee, että ao. henkilö on kuollut, □ merkitsee ao:n sodan vuoksi joutuneen evakoiduksi. Iso skirjain tarkoittaa pysyvästi sairasta ja työkyvyttöntä henkilöä. φ merkitsee isä- tai äitipuolta ja <—> merkki, että vanhemmat ovat erossa. Sisarusten sarakkeissa numerot osoittavat vanhempien ja nuorempien sisarusten iän. Milloin roomalaisia numeroita käytetään, on kyseessä veli- tai sisarpuoli. Numeron alla oleva piste osoittaa sisaren. Ellei sisarusten ikää ole saatu selville, ilmoitetaan vain heidän lukumääränsä käyttäen järjestelmää I, II, III, IV, jne. Esim. merkintä III tarkoittaa, että ao. oppilaalla on neljä sisarta, mutta että heidän ikänsä ei tarkemmin ole tiedossa. Viimeisessä sarakkeessa on ns. älykkyysindeksi, Ä, joka todettiin älykkyyskokeitten perusteella. Sen laskuperusteista samoinkuin kokeitten suorituksesta seuraa myöhemmin tarkempi selostus. 42 on tällä aineistolla paras ja 12 heikoin yksityisen oppilaan saavuttama älykkyysindeksi. Sarakkeessa oleva vaakasuora viiva merkitsee, että ao. tiedot puuttuvat.

Oppilaita oli alunperin 40, mutta kaksi tyttöä sairastui jo kurssin alussa ja heidät oli lähetettävä kotiin. Varsinaisesti osallistui siis 38 oppilasta, heistä 20 poikaa ja 18 tyttöä. Kuten taulukosta ilmenee, oppilaitten ikä vaihteli 15:stä 20:een vuoteen. Keski-ikä oli 17 vuotta, ja yleensä kurssi oli iältään varsin tasainen, tyttöjen joukossa olivat nuorimmat, useita 15-vuotiaita, mutta myös eräitä varsin varttuneita, 20-vuotiaita (tyttöjen keski-ikä 17,3 v.), pojat olivat tasaisemmin samanikäisiä (keski-ikä 16,8 v.).

Kuva 2
Oppilaitten kotipaikkakunnat.

oppilaat, jotka kielellisestikin huomattavasti erottuivat muista kurssilaisista.

Ottaen huomioon Aunuksen kannaksen luonnolliset asutusalueet on sanottava, että oppilaitten kotipaikat jakaantuvat varsin tasaisesti yli koko Aunuksen Kontupohjan pohjoispuolisia kyläkuntia myöten.

Oppilaitten koti- ja perheoloista osoittaa taulukko, että kaikki varsin tasaisesti ovat vähävaraisen väestönsosan lapsia. Kurssin yhteisöelämässä ei siten esiintynyt edellytyksiä sellaisiin probleemeihin, joita saattaa ilmetä esim. suomalaisissa kansanopistoissa. Niissähän oppilaitten kodit voivat edustaa varsin erilaisia varallisuusasteita.

Kotipaikkakuntien olosuhteita kuvaavana seikkana todettakoon, että 7:ltä oppilaalta oli isä kuollut (2:n isä kaatunut puna-armeijassa), 3:lla isä pysyvästi sairaana ja 2:n isä palveli puna-

Oheisessa kartassa on merkitty oppilaitten kotipaikkakunnat. Kuten näkyy, heitä oli miltei yksinomaan Aunukselta. Maanselän seutuja edustavat 3 tyttöä Paateneesta, tällä kertaa pohjoisimmasta kurssilaisien kotipaikkakunnasta. Vienan seuduilta ei tällä kurssilla ollut ainoatakaan. Kun ottaa huomioon asutustiheyden Itä-Karjalan eri osissa, on tämä oppilaitten jakaantuminen odotettavissa. Harvaan asutusta Vienasta olivat jatko opintoihin soveltuvat nuoret useimmat joutuneet jo ensimmäisille kansanopistokursseille.

Aunukselta tulleet oppilaat ovat kuin kahdelta päävyöhykkeeltä, jotka muodostuvat toisaalta Laatokan toisaalta Äänisen rannikkoalueesta. Oman ryhmänsä muodostavat Äänisen länsirannan vepsäläisalueen

armeijassa. 7:ltä oppilaalta oli joko isä tai äiti evakuoitu Venäjälle (2:n oppilaan molemmat vanhemmat). 16:n oppilaan isä eli terveenä kotosalla, yhdellä oli isä-, yhdellä äitipuoli. Pysyvästi sairaana oli äiti 3:lla oppilaalla, yhden vanhemmat olivat erossa.

Edelleen ilmenee, ettei ainoakaan oppilaista ole ollut *ainoan lapsen* asemassa, sisarusparvi on yleensä ollut suuri. 9:llä on veli tai veljiä puna-armeijassa, 9:llä on osa perheestä, 2:lla koko muu perhe evakuoituna venäläisten mukana.

Aikaisemmasta koulunkäynnistä on todettava, että useimmat oppilaat, ellei eri mainintaa ole, ovat suorittaneet 6—7 luokkaa ns. vajaan keskikoulua. Koulun keskeytyminen näin pitkälle päästyä on johtunut eri syistä, useimmilla varattomuudesta. Vain alkeiskoulun oli käynyt 4 oppilasta.

Seuraavista oppilaista on mainittava erikseen:

Keskikoulun loppuun (10 luokkaa) ja lisäksi *I lukukauden* korkeakoulua on suorittanut *God*. Iältään jo 20-vuotiaana ja ainoana ylioppilaana hänellä oli monessa suhteessa erkoisasema kurssilaisten joukossa.

8 luokkaa keskikoulua: *VJ*

7 luokkaa keskikoulua ja *I vuoden teknikumia*: *Kip*.

5:een luokkaan on koulunkäynti jäänyt seuraavilta: *Jak*, joka erotettiin tupakoimisesta ja kurittomuudesta, *KM* ja *Sal*.

Vain 4 luokkaa: *Pans*

Mielenkiintoista on verrata tietoja koulunkäynnistä taulukon viimeisessä sarakkeessa oleviin älykkyys-indekseihin.

Mitä tulee oppilaitten ammatteihin ennen suomalaisen miehituksen alkamista, puolet heistä (20) oli vielä koululaisia tai koulunsa juuri päättäneitä. Muut olivat nuoresta iästään huolimatta ennättäneet sijoittua eri ammatteihin. Pääasiassa he olivat metsä- ja maatyöläisiä, mutta oli myös joitakin konttori- ja kauppa-apulaisia, sekatyömiehiä, suutarin oppilas (*Anh*) ja postinkantajan apulainen (*Bor*).

Pioneereihin olivat kuuluneet kaikki oppilaat 5:ttä lukuunottamatta. Näistä viidestä yksi (*Jak*) oli erotettu koulusta tupakanpolton vuoksi ja toinen onnistui vanhempien kehotuksesta pysyttelemään poissa.

OPPILAITTEN YKSITYISKOHTAINEN KUVAUS. 3)

1. And.

Pienehkö, heikonpuoleinen ja hiljainen poika. Esiintyy toveripiirissä vaatimattomasti, mutta ei ole sanottavammin suosittu. Sopeutuu hyvin kurssin elämään ja järjestysmääräyksiin. Opettajia kohtaan tottelevainen, luottavainen ja avomielinen. Mieliala tasainen. Työskentelee hitaasti, mutta itsenäisesti ja melko huolellisesti. Käsityskyky ja muisti keskinkertaiset. Älykkyys keskinkertainen (dÄ + 3⁴). Menettänyt isänsä 6-vuotiaana.

2. Ank.

Lyhyt, mutta melko tukeva, miehekkäästi esiintyvä, hieman romanttisuuteen taipuva poika. Omaa harvinaista kaunokirjallista esityskykyä. 5-päisestä sisarusjoukosta vanhin. Vilkas, puhelias ja nokkela toveripiirissä. Kohtalaisen suosittu toveri. Opettajia kohtaan verrattain avoin. Työssä hidas aloittamaan, hautoo päätöstä kauan, mutta ryhtyy sitten työhön ripeästi, melkein pintapuolisesti. — Tarkkaavaisuus pinnallista, käsityskyky melko nopea. Harrastanut luonteensa mukaisesti taiteellisia esityksiä, varsinkin laulua ja tanssia, esiintyen kursstillakin mielellään tovereille. Älykäs (dÄ + 5), menettänyt isänsä 11-vuotiaana.

3. Ani.

Keskikokoinen, syvälinen ja sulkeutunut tyttö. Ulkonäkö hieman epämiellyttävä (paksut huulet). Hyvän, vakavan luonteensa vuoksi saavuttanut suuressa määrin tyttötoveriensa luottamuksen ja kunnioituksen. Toverillinen ja vaatimaton. Kurssin tytöistä syvälinisimmän uskonnollinen, käynyt kotipaikkakunnallaan ahkerasti »seuroissa». Suhtautumisessaan opettajiin nöyrä ja kiltti, mutta monin tavoin »estynyt». Mallikelpoinen oppilas, ahkera, perusteellinen ja tunnollinen. Työstä puuttuu kuitenkin omintakeisuus. Ei mitään itsenäistä, »luovaa toimintaa». Älykkyys keskinkertainen (dÄ—3). 1 nuorempi veli.

4. Ank.

Tytöistä pisimpiin kuuluva, suoratukkainen, melko roteva. Kasvot leveät, poskipäät ulkonevat. Ulkonäkö ja olemus hieman epämiellyttävä. Suhteellisen korkean ikänsä ja älykkyytensä vuoksi saavuttanut tyttöjen keskuudessa aseman johtavimpien joukossa. Hyvin itsenäinen, karkäs tekemään huomioita ja johtopäätöksiä. Pyrkii innokkaasti pidetyimpien tyttöjen suosioon, muita kohtaan hieman ylimielinen. — Opettajia kohtaan melko sulkeutunut, mutta itsetietoinen ja suorasanainen. Toveripiirissä puheliaampi ja innokas esittämään omia käsityksiään. Työssään itsenäinen, tarmokas ja nopea. Huone siististi hoidettu. Älykäs (dÄ + 7).

5. Arh.

Pienehkö, hintelä, kalpea ja hiljainen tyttö. Melko haluttu toverina. Eniten ystäväystynyt samasta kylästä kotoisin olevan tytön, *Sak*:in kanssa, jonka välityksellä päässyt tämän huonetoveriensa, »johtavan» tyttöjoukon

ystävyyteen. Olemukseltaan herkkä ja arka, opettajia kohtaan sulkeutunut. Työskentelyssä vauhdiltaan keskinkertainen, ohjattava, vailla tarmoa itsenäiseen työhön. Tarkkaavaisuus hyvä, käsityskyky keskinkertainen, melkein heikko. Älykkyys heikko (dÄ—8). Huono tulos voi *osaltaan* johtua myös arkuudesta kokeen aikana.

6. Bel.

Hyvin pieni ja vilkas vepsäläispoika. Pienuutensa vuoksi ja siksi, ettei taida Karjalan murretta, kuuluu poikien kesken vähimmän arvossapidettyjen, pienten joukkoon. Oleskelee ja seurustelee kokonaan kahden **muun** vepsäläispoian, *Lis*:in ja *Tar*:in kanssa, jotka kaikki yhtä pienikokoisina muodostavat oman suljetun ystävyyspiirin. — Muita tovereita kohtaan alistuvainen ja pidättyvä. Opettajille verrattain avomielinen, kiltti. — Työssä nopea, mutta perusteellinen. Suunnittelee itse työtänsä. Tarkkaavaisuudesta ja muistista ei erikoista. Tajuaa vaikeasti opetusta. Älykkyyskoetta ei ole **suoritettu**.

7. Bor.

Lyhyehkö, harteikas, sulkeutunut ja omapäinen tyttö. Arvattavasti itsestään johtuen nauttii kohtalaista luottamusta ja arvonantoa. Saavuttaa vaikeasti ystäviä, ystävyystynyt lähemmin vain samasta kylästä olevan *Ank*:in kanssa, jonka vaikutusvallan alaisena elää. — Mieliala vaihteleva, sopeutuu hitaasti kurssin elämään ja tovereihin, asennoituminen jonkin verran oikukasta, opettajia kohtaan epätasainen, itsetietoinen, helposti kuohahtava. Työskentelee nopeasti. Tarkkaavaisuudesta ja muistista ei erikoista. Älykkyys ikään katsoen verraten rajoittunut (dÄ—1). Isä kuollut 1932. 3 veljeä ja 2 sisarta.

8. Den.

Tanakka, vankkarakenteinen, punakka ja kukoistava tyttö. Ikänsä ja miellyttävän luonteensa vuoksi hyvin pidetty ja nauttii tyttöjen kesken ehdottoman johtajan, *God*'in jälkeen suurta luottamusta. Kuin luotu johtavaksi tytöksi, haluaa itsekkin ystävyystyä vaatimattomimpienkin kanssa. Erittäin seurallinen. Samalla kuitenkin tietoinen asemastaan ja siitä johtuen jonkin verran itsevarma, suhteessaan opettajiin rohkea. Äidin kuoltua v. 1935 hoitanut omin päin emännyyttä kodissa, jossa isä ja 5 sisarusta. Muuten herttainen, rehevä, hieman leveä luonne, touhuava. Työssä tarmokas, pintapuolinen ja nopea. Tarkkaavaisuus hyvä, samoin muisti ja käsityskyky. Älykkyys keskinkertainen (dÄ—1). Erikoisharrastus: Kotiaskareet.

9. Fed.

Keskimittainen, hieman hintelä ja kapea, hyväryhtinen poika. Kaikista kurssin pojista omaa hillityimmän ja asiallisimman käytöksen. Toisten poikien ihailema oma-alotteisuutensa ja pienen keikarimaisuutensa vuoksi. Valitsee hyvin tarkoin ystäväpiirinsä ja ilmoittaa vain *Jef*:in ystäväkseen siitä huolimatta, että lukuisat pojat pyrkivät lähempään ystävyteen hä-

nen kanssaan. Toisia poikia kohtaan suora ja vilpiton. Opettajia kohtaan hieman sulkeutunut, itsenäinen, mutta kunnioittava ja hiottu. Työssään samoin asiallinen, tekee työtä itsenäisesti, perusteellisesti, huolellisesti ja nopeasti. Tarkkaavaisuus ja käsityskyky sekä muisti hyvät. Erittäin älykäs (dÄ +8).

10. Fekl.

Pitkä, hyväryhtinen vaalea poika. Yksinäinen mietiskelijä, monipuolisen lahjakas. Sopisi muuten hyvin johtajajopajaksi, mutta on autistinen, kriittinen, seuraa vierova. Pyrkii kiihkeästi johtavien poikien toveruuteen, mutta on muita kohtaan ylimielinen ja aristokraattisen pidättyvä. Syvällinen, sulkeutunut luonne. Monet toverit antavat hänelle kuitenkin arvoa, mutta he eivät onnistu pyrkiessään hänen ystävikseen, ja niin hän jää erakotyypiksi ilman toveria. Opettajia kohtaan avomielinen, luottavainen ja harkitsevan perusteellinen. Tarkkaavaisuus, muisti ja käsityskyky hyvä. Työssään hieman epäitsenäinen, perusteellinen, hidas, kunnianhimoinen. Älykäs (d—7).

11. Fil.

Pienkasvuinen, nokkela ja »liukas» poika. Käytökseltään selvästi mielistelevä. Epätoverillinen, valmis »pinnaamaan» heti, kun opettajan silmä välttää. Pienen kokonsa ja näitten luonteenpiirteittänsä vuoksi hyvin vähän arvossapidetty ja tuskin nauttii toverien luottamusta. Poikajoukossa hän jää vaille ystävyys-suhteita. Opettajia kohtaan korostetun nöyrä ja kohtelias, mutta arka ja varovainen. »Luihu» luonne. Epä-itsenäinen, työssään alituisesti ohjattava, luonteeton, pinnallinen ja hajanainen. Tarkkaavaisuus ja käsityskyky ==? Erittäin älykäs (dÄ +8).

12. God.

Pitkähkö, säännöllisesti kehittynyt, hieman huonoryhtinen tyttö. Ainoa ylioppilas koko oppilasjoukossa. Ikänsä, asemansa ja lahjakkuutensa vuoksi johtaja-asemassa tyttöjen keskuudessa. Ei erikoisen seurallinen, valitsi ystävänsä hyvin tarkkaan, mutta oli eräitä hyviä. Hänelle välittömästi järjestettyjen jatko-opintojen vuoksi God joutui keskeyttämään kurssin sen verrattain aikaisessa vaiheessa. Hyvin omanarvontuntoinen ja omapäinen. Suhteessaan opettajiin kohtelias, mutta melko sulkeutunut. Vahvat sympatiat ja antipatiat. Työssään tarmokas, hieman epätasainen. Tarkkaavaisuus, muisti ja käsityskyky hyvät. Älykäs (dÄ +7). Kaikki omaiset evakuoitu.

13. Igne.

Hyvin pieni ja hentorakenteinen tyttö, pienin kaikista tytöistä. Samalla sängen vilkas, puhelias ja herkkä. Helposti kyynelehtivä. Hyvin seurallinen, herttainen ja valloittava. Toveripiirissä melko suosittu, oppilasjoukon yhteinen lemmikki ja nuoren ikänsäkin vuoksi kuin »pikku sisko» kaikille. Hänellä esiintyy silloin tällöin varsin kehittynyttä itsetuntoa, jota lisää hänen lauluharrastuksensa ja siihen liittyvä esiintymishalu. Opettajia koh-

taan luottavainen, avomielinen ja hienotunteinen. Työssään uttera, perusteellinen, tunnollinen, nopea, itsenäinen. — Isä kuollut 1930. Äiti joutui evakuoimaan karjaa, eikä enää palannut. Jäi yksin 18-vuotiaan Laura-siskonsa kanssa. Tarkkaavaisuus ja muisti hyvät, käsityskykyä rajoittaa nuori ikä. Älykkyys ikään nähden kohtalainen (dÄ — 1).

14. Jev.

Ruumiillisesti hento, kalpea ja huonoryhtinen tyttö. Paljon sairastanut. Hiljainen ja vaatimaton, ei erikoisesti keskeinen toveripiirissä, vain muutamien kanssa ystäväystynyt, arka ja herkkä luonne. Opettajia kohtaan luottavainen ja kiltti, suorittaa tehtävät asiallisesti ja meluttomasti. Sopeutuu hyvin kurssin elämään ja määräyksiin. Työssä yritteliäs, mutta hentoutensa vuoksi keskinkertaisen nopea, hieman epäitsenäinen ja perusteellinen. Tarkkaavaisuudesta ja muistista ei erikoista. Käsityskyky keskinkertainen. Isä puna-armeijassa v:sta 1941. Kotona 5 muuta sisarusta. Älykkyys keskinkertainen (dÄ—3).

15. Ish.

Pitkänpuoleinen, tumma vepsäläispoika, hieman rento ja huolimaton käytökseltään. Olemukseltaan ja kielellisesti jossain määrin edellä muista vepsäläisistä, josta syystä hylkää heidän ahtaan ystäväpiirinsä ja etsii kosketuskohtia muualle. Solminut läheisen ystävyiden vain samassa tuvassa asuvan *Sis*:in kanssa. Ihailee sitäpaitsi *Fekl*:iä pyrkien hänenkin ystävyteensä. Tämä suhtautuu kuitenkin torjuvasti. Nauttii kohtalaista arvonantoa ja luottamusta toveripiirissä verrattuna toisiin vepsäläisiin. Opettajia kohtaan huomaavainen ja kohtelias, mutta ei kovin avomielinen. Työssään hieman holtiton, veltto, pintapuolinen ja verraten epäitsenäinen. Vauhti keskinkertainen, muisti huononpuoleinen. Käsityskyky kärsii jonkin verran puutteellisesta kirjakielen taidosta. Isä evakuoitu. 4 nuorempaa sisarusta ja äiti nyttemmin kaikki evakuoituina. Älykkyys keskinkertainen (dÄ—3). Käytös parani kurssin aikana melkoisesti.

16. JI.

Keskikipitä, hyväryhtinen, hillitty ja miellyttäväkäytöksinen poika. Sairastanut nuorempana paljon (leukatulehdus), vieläkin fyysillisesti hieman heikko. Koti hyvä, perheessä alunperin 5 lasta, josta JI vanhin. Saavuttaa poikien arvojärjestyskokeessa korkeimman äänimäärän, mutta ei julkisesti vaikuta johtajalta, koska on melko herkkä, hienotunteinen, helposti hermostuva, hieman syrjähtelevä ja hajamielinen. Toveripiirissä melko sulkeutunut, valitsee tarkkaan seuransa, vaikka on monien tavoittelema. Opettajia kohtaan luottavainen, mutta jossain määrin estynyt. Itsenäinen luonne. Työssään ei oikein keskittynyt, mutta perusteellinen ja tarmokas. Vauhti hidas. Tarkkaavaisuus, muisti ja käsityskyky hyvät. Älykkyys keskinkertainen (dÄ—3). Vaatimaton tulos saattaa osittain johtua siitä, että oli koko kokeen ajan liian jännittynyt.

17. VJ.

Keskimittainen, mutta melko kookas, leveäharteinen ja tukeva, voimakas, tumma poika. Hyvän fyysillisen kuntosaa, käsivoimiensa ja lahjojensa vuoksi kaikessa käytännöllisessä työssä hyvin suosiossa poikien piirissä. Kuuluu 5:n arvossapidetyimmän pojan joukkoon, ja kaikki saman tuvan pojat haluaisivat ystäväystyä hänen kanssaan. Kurkottaa itse kuitenkin ylemmäksi haluten ystäviä johtavien poikien suljetusta piiristä, siinä onnistumatta. Melko päättäväinen ja itsevarma. Opettajille avomielinen ja luottavainen. Työssä nopea, itsenäinen, perusteellinen ja tunnollinen. Tarkkaavaisuus ja muisti keskinkertaiset, käsityskyky (teoreettisissa aiheissa) hieman rajoittunut. Korvataudista johtuvan toisen korvan huonokuuloisuuden vuoksi vaikuttaa toisinaan hieman »poissaolevalta». Isä nuoruudesta asti tapaturmaisesti sokea ja muutenkin sairaaloinen ja työkyvytön. Älykkyys keskinkertainen (dÄ—2). Erikoisen pystyvä ruumiillisissa töissä.

18. Jak.

Lyhyehkö, mutta leveäharteinen, tukevavartaloinen poika, oikein hyvän ulkotyöläisen tyyppiä. Käytökseltään ja luonteeltaan rehevä, harrastaa kokkapuheita, joilla varsinkin naurattaa tyttöjä. Verrattain suosittu ja toverien luottamusta nauttiva. Opettajia kohtaan avomielinen ja luottavainen, mutta hieman rehentelevä ja omapäinen. Vakavoitui kurssin kuluessa huomattavasti. Kaikessa työssään melko »leveä luonne». Kuitenkin syvästi innostunut oppimaan varsinkin miesten käsitöitä. Tarkkaavaisuudesta ja muistista ei erikoista. Käsityskyky suhteellisen hyvä. Älykkyys keskinkertainen (dÄ+1). Isä evakuoitu. Äidillä alunperin 14 lasta, nyt 7 elää. 3 siskoa ja veli evakuoitu.

19. Jef.

Lyhyehkö, vilkasliikkeinen, vaalea poika. Omaa lukuisia johtajaominaisuuksia, jonka vuoksi varsin pidetty ja arvonantoa nauttiva poikien keskuudessa. Melko seurallinen. Ystäväystynyt Fed:in kanssa, jota ihailee ja pitää esikuvanaan, mutta sitäpaitsi myös johtavien poikien JI:n, Kip:in ja Silk:in kanssa. Valikoi siis kuitenkin melko tarkkaan seuransa. Opettajia kohtaan avomielinen, luottavainen ja kiltti. — Isä evakuoitu. Kotona 3 siskoa ja vanhempi veli, joka on kauppa-alalla. Työskentelyssään mainitusta vanhemmasta veljestä melko riippuvainen, ei kovin itsenäinen luonne. Tahti nopeanpuoleinen, työskentely perusteellista mutta hieman hajamielistä. Tarkkaavaisuudesta ja käsityskyvystä ei erikoista. Älykkyys keskinkertainen (dÄ—4).

20. Jeg.

Pienuhkö, pyöreäkasvoinen, vaaleatukkainen tyttö. Hieman infantiilinen olemus. Älykkyydeltään kaikkein heikoin koko oppilasjoukosta. Joutunut asumaan vähimmin suosittujen tyttöjen kanssa ja arvojärjestyskoikeissa sijoittunut varsin alapäähän. Ystäväystynyt vain luokan vierustoverin Sim:in kanssa. Muut eivät hänestä välitä. Opettajia kohtaan kaikin

puolin lapsellinen, nöyrä, hiljainen, sulkeutunut ja epäitsenäinen. Työssä melko nopea, mutta pintapuolinen ja hutiloiva. Tarkkaavaisuus ja muisti minimaalisen vähäiset. Heikko älykkyys (dÄ—2r).

21. Kip.

Pitkänpuoleinen, levottoman vilkas, huonosti tasapainoinen poika. Poikajoukon koiranleuka, aina sanavalmis, erittäin huumorintajuinen, esiintymishaluinen. Melko hysteerinen. Haluaa olla aina keskipisteenä, aina pinnalla. Huonetoverien, johtavien poikien kesken melko suosittu seurallisuutensa ja älykkään huumorinsa johdosta. Muita tovereita kohtaan kuitenkin »leuhkiva». Haluaa esim. silmäänpistävästi alleviivata kavaljeerimenestystään. Epätoverillinen myös sikäli, että välttelee yhteisiä velvollisuuksia ja antaa toisten tehdä. Suhteessaan opettajiin epätasainen, joskus harkitsematon, hieman välttelevä. — Työskentelystä puuttuu tarmoa ja keskitystä, työnteko levotonta, malttamatonta, nopeata ja pintapuolista. Tarkkaavaisuus hetkellistä, ailahtelevaa. Alituisesti touhuava ja tunneilla ympäristöään häiritsevä. Muisti ja käsityskyky erittäin hyvät. Koko kurssin älykkäin oppilas (dÄ +9). Isä evakuoitu.

22. Kär.

Keskipitkä, vaalea vepsäläistyttö. Vuosikautia vaivanneet yhä uudelleen tulehtuneet nielurisat ovat antaneet ulkonäölle surkean, hieman »pois-saolevan» ja mitättömän leiman. Liiottelee itse kivulloisuuttaan. Epätoverillinen, pakoilee helposti töitä syyttäen huonoa vointiaan. Toverit huomaavat tämän pyrkimyksen suhtautuen siihen pilkallisesti. Toverien keskuudessa kaikkein väheksytyimpiä oppilaita. Opettajia kohtaan itsestoinen, kerskuva ja samalla avomiellinen. Työskentelyssä hidas ja haluton, pintapuolinen ja epäitsenäinen. Tarkkaavaisuus ja muisti heikonpuoleiset, käsityskyky keskinkertainen (dÄ—r).

23. Lis.

Pienikokoinen, vilkas ja miellyttävä vepsäläispoika. Ystäväystynyt kahden muun pienen vepsäläispojan kanssa, mutta näistä kolmesta ehdottomasti herttaisain ja kehittynein. Hyvin seurallinen, kaikille avulias ja ystävällinen, jonka vuoksi arvossapidetyimpiä ja selvästi luotetumpi poikajoukossa kuin molemmat yhtä pienet ystävänsä. Opettajia kohtaan lapsellisen avoin, kiltti ja luottavainen. Työnteko kärsii lapsellisesta avuttomuudesta ja epäitsenäisyydestä. Hidas ja hieman pintapuolinen. Tarkkaavaisuudesta ja muistista sekä käsityskyvystä ei erikoista. Älykkyyskoetta ei ole suoritettu.

24. Mak.

Pitkä, sopusuhtaisesti kehittynyt, hiljainen tyttö. Pisin tytöistä. Ainoa kursseilla, joka ei taitanut muuta kuin venäjää. Tämän johdosta hän opetuksessa ja toveripiirissä joutui eristettyyn, yksinäiseen asemaan. Edustanut Neuvosto-Karjalassa enemmän, »säätyläispiirejä» kuin muut oppilaat. Hän on siististä ja hyvästä kodista. Mutta juuri kodin venäläistyminen

teki hänet vielä vieroksuttavammaksi toisten piirissä. Tämä melko lahjakas, aikaisemmässä koulunkäynnissään menesfyksiin tottunut tyttö koki asemansa erittäin katkerasti, ja odottamaton Suomen kirjakielen vaikeus tuotti hänelle raskaan alemmuuskompleksin koko kurssin ajaksi. Hän muuttui lopulta autistiksi ja melkein mykäksi. Oppilaitten arvossapitoasteikossa toiseksi viimeinen. Muuten opettajia kohtaan nöyrä ja luottavainen. Työssänsä itsenäinen, nopeasti käsittävä, nopea, perusteellinen ja tunnollinen. Tarkkaavaisuus hyvä, muistia vaikea arvioida. Älykkyyskoetta ei ole suoritettu. Kaunis esiintyminen ja käytös.

25. Mat.

Keskipitkä, koko olemukseltaan ja varsinkin kasvopiiirteiltään silmiinpistävä ruma. Toverit näyttivät myös vieroksuvan häntä, arvatenkin etupäässä hänen vastenmielisen ulkonaisen olemuksensa vuoksi. Hän on miltei aina yksin, tyyppinen erakkotapaus muitten joukossa. Esim. retkillä ja muualla parittain kuljettaessa liikkuu aina ilman parikkia. Jopa huonetoveritkin kaikesta päättäen vierovat häntä. Hänellä on kiinteämpi toveruus toisessa huoneessa asuvaan vierustoveriinsa kuin saman huoneen tyttöihin. Onpa tullut ilmi tapauksia, jotka viittaavat luonteenkin kieroutumiseen — epäilty näpistelystä. Mahdotonta sanoa, voiko tämä ehkä olla vain seurausta juuri sosiaalisesta huonomuudesta. — Joutui tunnilla kiinni lunttaamisesta. — Käytökseltään ja tavoiltaan omituinen. Huonetoverit eivät kertaakaan nähneet hänen illalla riisuutuvan. Tyttöjen »vierasarvostuksessa» aivan viimeisellä sijalla, jopa suomea taitamattoman *Mihin* jälkeen. Opettajia kohtaan omapäinen ja oikutteleva. Työvuhti keskinkertainen, riippuvainen ohjauksesta, huolimaton. Älykkyys keskinertainen (dÄ + 2).

26. Med.

Hauskannäköinen, ruumiillisesti hyvin kehittynyt, vaalea, hieman punakka poika (kasvoissa pisamia). Kurssin ehkä suomalaisin poika (äiti kotoisin Suomesta). Joutui keskeyttämään kurssin kuten *God* jatko-opintoihin siirtymisen vuoksi. Asui »johtavien poikien» huoneessa. Oli nähtävästi toisten arvossa pitämä. Hyvin liittyväinen. Suhde kurssiin ja järjestysmääräyksiin hyvin myönteinen. Opettajia kohtaan avoin ja luottavainen. Menettänyt isänsä 12-vuotiaana. Älykäs (dÄ + 8). Hyvä Suomen kirjakielen taito ehkä helpottanut kokeitten suoritusta.

27. Mih.

Pitkähkö, tumma, hieman haaveilevan ja todellisuutta vierovan näköinen, hyvin hiljainen poika. Paljon sairastellut, siksi fyysillisesti heikko, myös itsetunto tovereihin nähden horjuva. Asenne ympäristöön passiivinen. Luokalla nöyrä ja taipuisa, mutta ajatuksiltaan tuskin asioihin osallisenä. Opettajia kohtaan passiivisen luottavainen. Työssä hieman flegmaattinen, johtuen mainitusta heikosta perusenteesta, epäitsenäinen, työskentelee melko perusteellisesti ja hitaasti, varsinainen tarmo puuttuu. — Tarkkaavaisuus ja muisti ailahtelevia, käsityskyky hyvä. — Isä evakuoitu. Älykäs (dÄ + 8).

28. KM.

Keskipitkä, sirorakenteinen, tumma sievätkö tyttö. Koti opettajien ker-
toman mukaan kylän muihin asumuksiin verrattuna kaunis ja hyvin hoi-
dettu. Käytös varsin hiottu ja miellyttävä. Saa helposti ystäviä, mutta
valitsee melko tarkoin ystävänsä. Seurustelee etupäässä huonetovereitten,
varsinkin serkkunsa *TM:n* ja »johtajatyttö», *Denin* kanssa. Sopeutuu hy-
vin kurssin elämään, kuitenkin *Denin* tavoin melko varma asemastaan,
Hieman »diivaneleitä», liioiteltua itsetietoisuutta, jopa rohkeutta silloin
tällöin naisopettajia kohtaan. Muuten hillityn luottavainen, itsenäinen ja
asiallinen suhteessa opettajiin. — Työssään itsenäinen, keskinkertainen
vauhti, perusteellinen. — Tarkkaavaisuus ja muisti hyvät, käsityskyky
tunneilla hyvä. — Menettänyt isänsä 12-vuotiaana. Älykkyys keskinker-
tainen, (dÄ+3), mutta tytöistä kuitenkin kolmanneksi paras.

29. TM.

Pienehkö, hieman mitättömän näköinen tumma tyttö. Jostain syystä
toverien hyvin arvossapitämä, vierasarvostuksessa kolmas parhaasta päästä.
Kiinnittää varsin paljon huomiota ulkonaiseen olemukseensa ja omaa toi-
siin tyttöihin verrattuna koko hyviä pukuja. Tässä suhteessa serkkunsa
KM:n kaltainen, mutta kuitenkin vailla tämän makua ja varmuutta. To-
verien arvonanto ehkä johtuu näistä ulkonaisista seikoista. Itse kuitenkin
varsin epätoverillinen ominaisuuksiltaan, voi kylmästi katsella, miten toi-
set kärsivät hänen tekemättä jättämistä töistään. Varsin hemmoteltu,
väittää, ettei hänen koskaan ole tarvinnut tehdä työtä. Ikävä tyyppi, mo-
nessa suhteessa (myös älyllisesti) rajoitetumpi kuin *KM*, siitä huolimatta
itsevarmempi ja pöyhkeämpi. Asettaa esim. itsensä »itsearvostuskokeessa»
toiselle arvosijalle koko kurssilla. Myöntää kuitenkin *Denin*, jonka kanssa
paljon seurustelee, paremmaksi. Muuten seurapiiri rajoittunut huonetove-
reihin. Asenne opettajiin mielistelevä, »silmänpalvelija». Itsetietoinen ja
koppava. Työtahti nopea, työ pintapuolista, itsetietoista. Työtä vierova.
Tarkkaavaisuudesta ym. ei erikoista. Keskinkertaisen älykäs (dÄ—1).

30. Pans.

Melko kookas, hyvin tuuma, ruskehtavaihoinen, kähäräpäinen poika.
Ulkonäkö epäkarjalainen. Älyllisesti heikoin kaikista pojista, toiseksi hei-
koin koko joukosta. Luonteeltaan lapsenomainen, tavattoman kiltti ja
tottelevainen, melkein epänormaalin hyvä ja aurinkoinen. »Flegmaatti-
sen nöyrä». Tämä vaikuttaa koko hänen asemaansa toverijoukossa. Kui-
tenkin hyvänä fyysillisen työn tekijänä suhteellisen pidetty. Suhde kurssin
elämään myönteinen. Opettajia kohtaan lapsellisen avomielinen, työssä
epäitsenäinen ja hidas, mutta tunnollinen. Tarkkaavaisuus siirrähtelevä,
muisti rajoittunut, käsityskyky miltei olematon. (dÄ—16.).

31. Pol.

Keskipitkä, vaalea, melko naisellisen ja miellyttävän näköinen tyttö.
Ei erikoisesti toverien arvossapitämä. Mieliala tasainen. Sopeutuu hyvin
kurssin elämään ja sen määräyksiin. Hieman sulkeutunut, omassa maail-

massaan elävä, muttei liian haaveellinen. »Topakka» tyttö. Asenteessaan opettajiin huumoria tavoitteleva, toisinaan hieman sulkeutunut ja omapäinen. — Työssä itsenäinen, perusteellisen puoleinen. Tarkkaavaisuudesta, muistista ja käsityskyvystä ei erikoista. Älykkyys keskinkertainen (dÄ—r.)

32. Rom.

Keskikokoinen, sievänpuoleinen ja herttainen tyttö. Elänyt ja käynyt koulua isommassa asutuskeskuksessa, vaikka syntyperältään vepsäläinen. Tämän vuoksi hieman »kaupunkilaistunut», mikä vaikuttaa melko edullisesti toverien suosioon. ●maa todella kauniin lauluäänen ja harrastaa musiikkia. Esiintyy mielellään, mutta osoittautuu samalla tietoisesti lahjoistaan ja miellyttävyydestään. Runsaasti »diivan eleitä» ja opettajia kohtaan hieman mielistelevä. Huonetoiverina *Kär*, jonka lisäksi saa helposti kehittyneempiäkin seuralaisia ja ystäviä. Näitten kanssa hän muodostaa oman toveripiirinsä erillään *Denin* »johtavien tyttöjen» piiristä. Hän ei esim. arvojärjestyskokeessa äänestä Deniä alkupäähän. Opettajille muuten avomielinen. Hieman hemmoteltu lapsi. Työssä itsenäinen ja nopea. Huone aina siisti. Tarkkaavaisuus ja muisti tavalliset, käsityskyky melko hyvä. — Älykkyys keskinkertainen. (dÄ+o).

33. Sal.

Keskipitkä, sirorakenteinen, vaalea, pyöreäkasvoinen erittäin infantiilisen näköinen tyttö. Vilkas, hyvin iloinen ja aina puhelias. Näistä syistä pidetty toisten tyttöjen keskuudessa. Vaikkakin *Arhin* kotikylästä lähtöisin on kuin sattumalta joutunut neljänneksi kolmen muualta, keskenään samasta kylästä olevan tytön (Den, KM, TM) huoneeseen. Nämä hyväksyvät hänet kaikki ja hän joutuu siten mukaan heidän edustamaansa »ylhäisöön». Säilyttää kuitenkin alati kosketuksensa *Arhiin*, joka hänen välityksellään ystävyystyy johtavien tyttöjen kanssa. Opettajia kohtaan lapsekkaan luottavainen, mukautuva, hieman vilpillinen. Tarkkaavaisuus ja muisti hyvänpuoleiset, käsityskyky hieman rajoittunut. — Työssä epäitseväinen, keskinkertainen vauhdiltaan, pintapuolinen. Tuskin keskinkertainen älykkyys (dÄ—4).

34. Silk.

Pienenpuoleinen, vaalea, hieman heikon näköinen, mutta sisukas poika. Asuu »ylhäisöpoikien» huoneessa, mutta ei kuitenkaan nauti samaa arvonantoa kuin toverinsa. Nämä ovat häntä kohtaan hieman »suojelevia», joskus hieman ylimielisiä (esim. Kip.). Muuten käytökseltään miellyttävä ja siisti. Kuohahtaa helposti, jonkin verran uhmamielinen joskus opettajille. Hyvin itsenäinen ja sulkeutunut, toisaalta herkkä. Mieliä vaihtelevainen. Työssä epätasainen, työskentelyvauhti melko nopea. Keskinkertaisen tunnollinen, itsenäinen. Tarkkaavaisuudesta, muistista ja käsityskyvystä ei erikoista. — Keskinkertaisen älykäs (dÄ+2).

35. Sim.

Keskipitkä, vanttera, melko voimakkaan näköinen hyvin punakka tyttö. Kotoisin varsin sivistymättömältä syrjäseudulta, mikä on jättänyt lei-

mansa olemuksen ulkonaiseen puoleen ja myös jonkin verran käsityskykyyn. Toisessa sääressä todettu tbc, josta jonkin aikaa sairastellut. Hyvin hiljainen, mutta sisukas tyttö. Voitti tyttöjen »mottikilpailun». Kiintynyt etupäässä vain oman huonekuntansa tyttöihin. Hiljaisuutensa vuoksi ja ystävyytensä tähden tyhmän *Jegin* kanssa jonkin verran opettajien aliarvioima. Osoittautui älykkyyskokeessa keskinkertaiseksi (dÄ--3). Suhhteissaan opettajiin epäitsenäinen, luottavainen ja kiltti. Työvuhti keskinkertainen, työnteko epäitsenäistä, pintapuolista.

36. Sis.

Pitkä, solakka, hintelä ja kapeakasvoinen poika. Hyvin sulkeutunut luonne, suorastaan arvoituksellinen, helposti hermostuva, hieman epävarma, punastuu. Solminut ystävyys-suhteen vain ainoan toverin, *Ishin* kanssa. Nauttii keskinkertaista arvonantoa. Erittäin itsenäinen luonne, pyrkii ajattelemaan hyvin itsenäisesti, kerää kontrollitietoja, mistä vain voi saada. Opettajiä kohtaan kunnioittava ja nöyrä, mutta salaperäinen. — Työssä hidas, mutta tunnollinen, ohjauksesta riippuvainen. Tarkkaavaisuus ja muisti hyvänpuoleiset. Käsityskyky melko hyvä. Älykkäänpuoleinen (dÄ +4).

37. Skri.

Pitkähkö, laiha ja kalpea, tumma poika. Ilme typerän itsepintainen. Tasapainoton luonne, silmiinpistävä *hillitön*, impulsiivinen. Näyttää olevan vailla kaikkia estoja ja ehkäisyjä. Hieman psykopaattinen. Puhe nopeata ja sekavaa, kiihkeänsävyistä, erittäin vuolasta. Vaikeata on saada puhe-
tulvaa taukoamaan, kun se kerran on alkanut. Riitaantuu helposti muiden poikien kanssa ja joutuu hillittömänä nopeasti tappeluun. Toiset ovat huomanneet hänen rajoittuneisuutensa ja joko nauravat hänelle tai ärsyttävät häntä tahallaan. »Vierasarvostuksessa» alapäässä, vain kaksi vepsäläispoikaa on sijoitettu hänen jälkeensä. — Opettajiä kohtaan avomielinen, mutta piintyneen omapäinen. Työntekoa leimaa hillittömyys: kestävyyttä vailla, levoton, pintapuolisuuteen taipuva ja vauhdiltaan nopea. Tarkkaavaisuus ja muisti kyseenalaiset, käsityskyky hyvin rajoittunut (dÄ—6). Älykkyys heikko. Suhtautumiselle kokeessa leimaa antavana hillittömyys ja kiihkeys. Vastaa nopeasti ja empimättä »puuta heinää».

38. Tar.

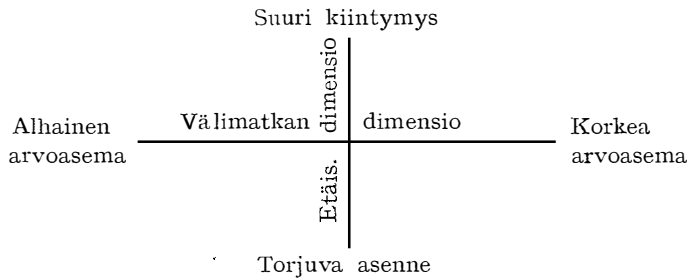
Pieni ja mitättömän näköinen vepsäläispoika. Näyttää kaikin tavoin hyvin kehittymättömältä ja senvuoksi jäänyt miltei osattomaksi kaikesta opetuksen vaikutuksesta. Oleskelee ja seurustelee vain kahden muun pienen vepsäläispojan kanssa. »Vierasarvostuksessa» toiseksi viimeinen kaikista pojista, toisen vepsäläispojan, *Belin* ollessa viimeisenä. Opettajiin suhtautuu täysin lapsenomaisesti, hyvin epäitsenäisesti. Työssä epäitsenäinen ja heikko. Tarkkaavaisuus ja muisti aivan passiivista. Tajuaa vaikeasti opetusta. Älykkyyskoetta ei ole suoritettu.

IV. NUORTEN YHTEISÖELÄMÄN KAKSI ULOTTUVAISUUTTA.

Kirjassaan »Koululuokan pienisyhteiskunta» Koskenniemi huomauttaa useissa eri yhteyksissä siitä, miten rajoitettuja mahdollisuuksia tavallisessa koululuokassa on ystävyys- ja toveruus-suhteitten muodostumiseen, luonnollinen spontaani yhteisö-elämä kun pääsee kehittymään vain lyhyinä välitunteina ja muuten tavanomaisen opetustyön lomassa. Samat rajoitukset ovat näitten ilmiöitten järjestelmällisen tarkkailun esteenä. — Tässä suhteessa juuri sisäoppilaitoksen, *internatin* muodossa toimivan opiston sosiaalipsykologinen tutkimus tarjoaa runsaampia mahdollisuuksia. Opettajat eivät tutustu oppilaisiin vain opetustyön yhteydessä ja siihen liittyvinä vapaahetkinä. Tarkkailu voi käsittää sellaisetkin ilmiöt kuin huonekuntien muodostuminen, niitten keskinäiset suhteet, erityyppisten oppilaitten asenne yhteisöön aterioiden, yhteisissä ilta-askareissa, asunnon kunnostamisessa ja vapaasti kehittyvässä seurustelussa. Juuri näissä suhteissa Tuompon tutkimuksella on runsaimmin yhtymäkohtia tässä esitettäviin näkökohtiin.

Teoksissaan »Soziale Gebilde und Prozesse in der Schulklasse» ja »Koululuokan pienisyhteiskunta» Koskenniemi on erottanut kaksi eri ulottuvaisuutta, joissa yhteisön jäsenten väliset suhteet muodostuvat. Ne ovat *etäisyyden* ja *välimatkan* ulottuvaisuus.⁵⁾ Edellinen on kyseessä silloin, kun tutkitaan yksilön tovereitten läheisyyttä *kiintymyksen* kannalta. Sitoutuminen tovereihin voi tässä ulottuvaisuudessa saavuttaa eri asteita suuresta kiintymyksestä torjuvaan asenteeseen saakka. Toisaalta voi yhteisön jäsen ja hänen toverinsa välillä vallita tasa-arvoisuus, pieni tai suuri arvoero. Sitä suhteen perusmuotoa, joka ilmenee yksilöitten välisessä arvoerossa, sanotaan välimatkan ulottuvaisuudeksi.

Tässäkin ulottuvaisuudessa on eri asteita yhteisön korkeimmasta arvoasemasta alimpaan asti. Yksilön suhde toiseen voi sijaita sekä etäisyyden että välimatkan ulottuvaisuudessa eli *dimensiossa* ja muodostua kummassakin dimensiossa verraten itsenäisesti, oheellisen kaavakuvan mukaisesti.

Koskenniemen tutkimukset koululuokan yhteisöelämästä ovat osoittaneet, että nuo kaksi ulottuvaisuutta yksilön sosiaalisessa kentässä ovat toisistaan varsin riippumattomia.

Kun tutkitaan yksilöitten suhteita etäisyyden ulottuvaisuudessa silloin on tarkasteltavana yhteisön *toveruussuhteitten verkko*, sen muodostuminen ja kunkin yksilön asema siinä. Tutkitaan, miten ystävyyssuhteet syntyvät ja kehittyvät. Suhteitten muodostumista välimatkan dimensiossa valaisevat ne tiedot, jotka voidaan saada yhteisön jäsenten omaksumasta keskinäisestä *arvojärjestyksestä*. Oppilaat itse erottavat ystävyyssuhteensa ja *yhteisön* arvojärjestyksen eri asioiksi. Kun on kysymys yleisestä kelpoisuudesta, kaikki yhteisön jäsenet ovat melkoisen yksimielisiä siitä, miten eri yksilöitä tässä suhteessa on arvosteltava. Tätä arvojärjestystä eivät määrää ystävyysnäkökohdat ja kiintymyksen perustuvat ryhmitykset.

Koskenniemen esitystapaa seuraten tarkastellaan tässäkin tutkittavan nuorisoyhteisön sosiaalisia suhteita ensiksi etäisyyden ja sitten välimatkan ulottuvaisuudessa.

V. OPPILATTEN YSTÄVYYSSUHTEITTEN MUODOSTUMISESTA JA TOVERIPIIREISTÄ.

1) Kurssia edeltäneestä keskinäisestä tuttavuudesta.

Kansakouluikäisiä lapsia tutkiessaan Koskenniemi on todennut, miten määrääviä tuossa iässä muodostuville yhteisön toveruussuhteille ovat *aikaisemmat tuttavuudet*.*) Niinpä syysluku-kaudella ovat tyttöjen pysyvien toveruuksien jäsenistä aikaisemmin tuttuja kaikilla kansakouluasteilla 100 %. Poikien suhteen on asia samoin V luokalle saakka, missä vastaava %-luku on 93. Kevätlukukaudella aikaisempien tuttavuuksien merkitys laskee, mutta niitä ilmaiseva %-luku jää pojilla kuitenkin vähintään 83:ksi, tytöillä 79:ksi.⁶⁾ Myös Tuompo viittaa teoksessaan aikaisempien tuttavuussuhteitten suureen merkitykseen kansanopisto-iässäkin ensimmäisten toveripiirien muodostuessa, esim. huoneja penkkitoverita vapaasti valittaessa.⁷⁾

Itäkarjalaisen nuorisokurssin vastaavien sosiaalisten suhteitten kehitystä silmälläpitäen on tämän vuoksi syytä aluksi tarkastella, millaisia tuttavuussuhteita mahdollisesti on ollut olemassa jo ennen kurseille tuloa ja keiden oppilaitten välillä. Silmäys taulukkoon 2 ja oppilaitten yksityiskohtaiseen henkilökuvaukseen osoittaa, että tässä mielessä voidaan erottaa kolme tuttavuusperustetta. On oppilaita, jotka ovat kotoisin samasta kylästä tai kaupungista, toisia (vepsäläisryhmä), joitten murrealue selvästi

---

*) Kuten näkyy, tässä luvussa kuvatuista suhteista käytetään eräissä tapauksissa nimitystä »toveruus» toisissa tapauksissa »ystävyyys.» Koskenniemi käyttää vain edellistä nimitystä, mutta kansanopistoikäisillä esiintyy jo varsinaista ystävyyttä. Seuraavassa käytetään sanaa »toveruus» yleensä niistä suhteista, jotka on todettu ennen *ystävyyyskyselyjen* suorittamista. Noitten kyselyjen perusteella ilmenneitä suhteita sanotaan aina »ystävyydeksi.»

erottuu muitten oppilaitten kotiseudusta. Lisäksi 2 oppilaista on serkkuset. Taulukko 2:n ja siihen liittyvän kartakkeen perusteella voidaan todeta seuraavat naapuruussuhteet (kodit samassa kyläkunnassa tai samaan kaupunkiin läheisesti liittyvällä alueella):

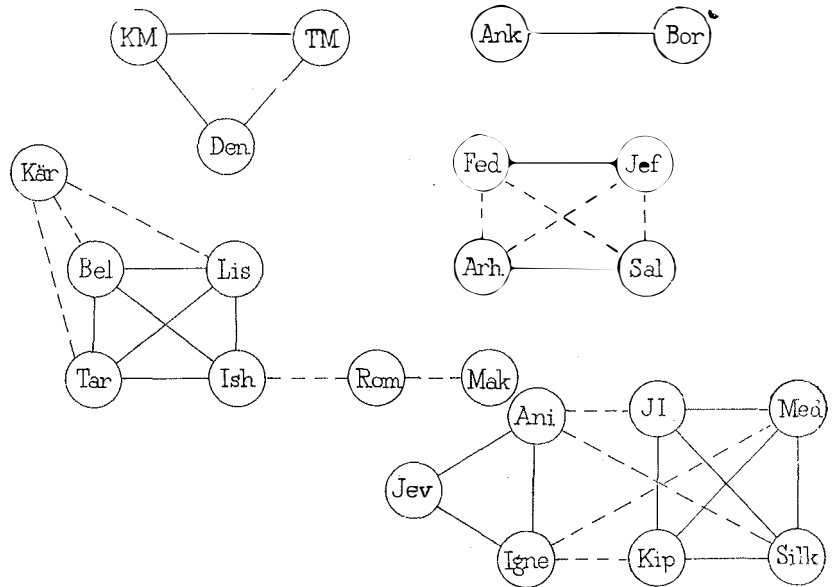
And - Mih - Jeg
 Den - KM - TM
 Ank - Bor
 Bel - Kär
 Arh - Sal
 Fed - Jef
 Ish - Mak - Rom
 JI - Med - Kip - Silk - Ani - Igne - Jev

Näistä ovat tuttavuussuhteet samasta kylästä olevien kesken merkittävimpä. Sensijaan ei kotipaikan sijaitsemiselle suurehkoissa kaupungissa voi antaa paljoakaan merkitystä tuttavuuden tai edes yhteenliittymishalun kannalta. On muistettava, että esim. ryhmä Ish—Mak—Rom on varsin heterogeeninen. Siihen kuuluvat vepsäläiset Ish ja Rom, jotka tosin samaan murreryhmään kuuluvina tuntevat eräänlaista solidaarisuutta, mutta ovat eri sukupuolta, toisaalta Mak, joka yksinomaan venäjää taitavana yhteisöelämässä jää kaikkien toveripiirien ulkopuolelle. Yhdistämällä taulukoksi edellä esitetyt näkökohdat saadaan *kontrolloitavissa olevat aikaisemman tuttavuuden mahdollisuudet* ryhmitetyksi seuraavasti:

Taulukko 3

Kurssia varhaisempien tuttavuussuhteitten edellytykset.

Nimet	Serkukset	Koti samassa kaupungissa	Koti samassa kylässä	Koti samalla murrealueella
K M ja T M	1		1	
K M, T M ja Den			1	
Ank ja Bor			1	
Fed, Jef, Arh ja Sal			1	
Bel ja Kär			1	1
Bel, Kär, Lis ja Tar				1
Ish, Mak ja Rom		1		
JI, Med, Kip, Silk, Ani, Igne ja Jev		1		

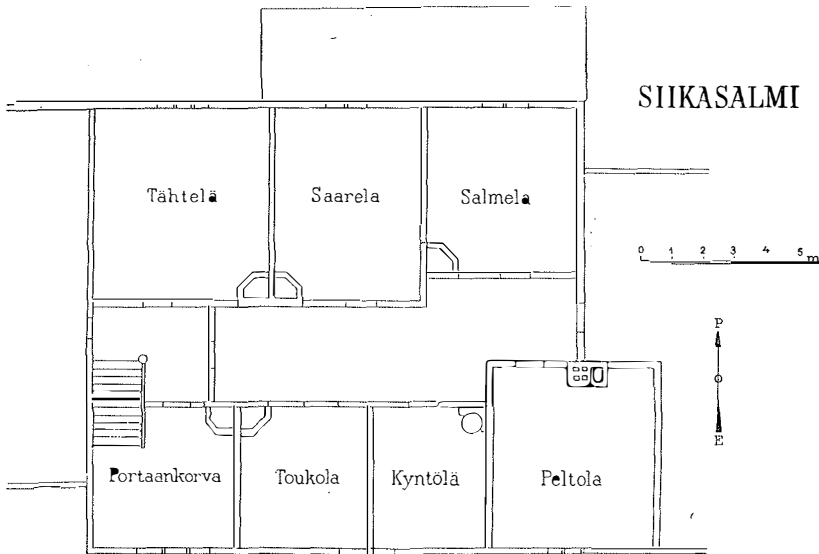

Kuva 3

Sukulaisuuteen ja kotipaikkakuntaan perustuvat suhteet.

Käyttämällä samantapaisia piirroksia kuin Koskenniemi ja Tuompo, pitäisi aikaisempiin tuttavuuksiin perustuvat toveripiirit oikeastaan kuvata seuraavasti: (kuv. 3). Yhtenäinen viiva merkitsee kiinteätä saman sukupuolen edustajien kesken muodostunutta tuttavuutta ja katkoviiva tuttavuutta eri sukupuolta olevien välillä tai muuten verrattain heikkojen perusteitten edellyttämää suhdetta (esim. koti kaupunkipaikkakunnalla).

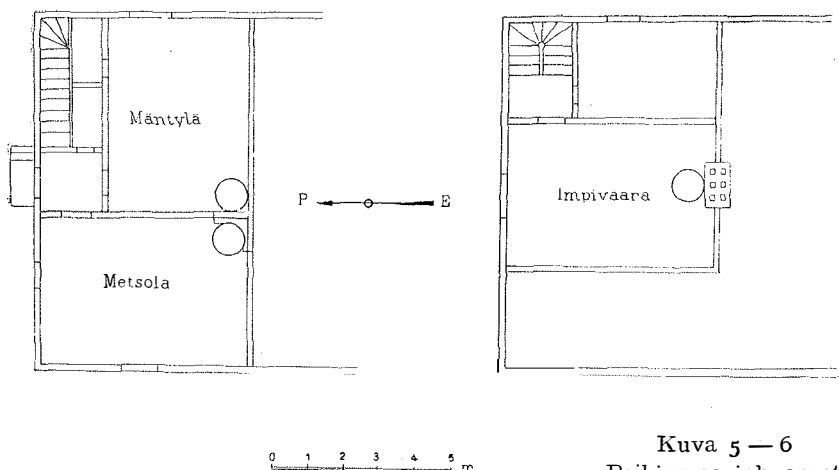
Piirroksista näkyy, että *suurimmat* tuttavapiirit ovat muodostuneet vepsäläisistä, jotka yhteinen murre yhdistää (myös Ish kuuluu juuri murteen vuoksi siihen kiinteämmin kuin löyhään yhteisöön Ish—Mak—Rom), ja Aunuksenlinnan seutujen oppilaista. *Kiinteimpiä* ryhmiä ovat suppeimmat, kolmikko Den—KM—TM ja pari Ank—Bor. Sitoutuminen näihin ryhmiin ilmenee lujuuksensa puolesta monella tavalla kurssin myöhemmässä yhteisöelämässä. — Sikäli kuin seuraavien kokeitten perusteella on oikeutta päätellä, näyttää siltä, että tähän kuvatut tuttavuussuhteet muodostavat sen rungon, ne ydinkeskukset, joitten ympärille varsinkin toveruussuhteitten verkosto myöhemmin kurssin aikana yhä ruuaampana kutoutuu. Tällöin nimenomaan eräs seik ka

Kuva 4. Tyttöjen asuinhuoneet.

herättää huomiota. Aikaisemman tuttavuuden, esim. yhteisen kotikylän pohjalta syntyneissä piireissä on kumpaakin sukupuolta. Kun ko. iässä varsinaiset toveruussuhteet miltei yksinomaan muodostuvat samaa sukupuolta olevien kesken, poikien ja tyttöjen sitoutuminen koko piiriin on löyhempää kuin sen samaa sukupuolta oleviin yksilöihin. Mutta toisaalta asumisolosuhteet kurssilla vievät siihen, että tuollaisen kumpaakin sukupuolta käsittävän tuttavapiirin kaikki tytöt joutuvat eri rakennuksiin kuin pojat uusien utojen asuintovereitten keskuuteen. Tämän johdosta esiintyy aivan kurssin alussa mielenkiintoinen vaihe, jolloin eri sukupuolta olevat oppilaat lujemmin olivat sitoutuneet edellä kuvattuun tuttavapiiriinsä, kuin oman rakennuksen samaa sukupuolta oleviin kumppaneihin. Oman kylän tyttö oli silloin jollekin pojalle sosiaalisesti merkitsevämpi kuin kurssin muut pojat. Näin oli varsinkin vepsäläisten laita, joilla kielellisten seikkojen vuoksi oli erikoisen vaikeata solmia uusia tuttavuuksia. Verrattain pian tällainen tuolla ikäkaudella poikkeava suhtautuminen korjaantui, ja kurssin kuluessa tuli normaalilla tavalla useimmille samaa sukupuolta olevien uusi toveruus tärkeämmäksi kuin kurssia edeltänyt tuttavuussuhde toisen sukupuolen yksilön kanssa.

SIIKASALMI

Kuva 5 — 6
Poikien asuinhuoneet.

2) Sijoittuminen asuinhuoneisiin.

Oppilaitten asuinhuoneitten sijainti ilmenee oheisista pohjapiirroksista (kuv. 4—6). Päärakennuksen toisen kerroksen huoneista olivat tyttöjen käytössä Saarela, Salmela, Toukola, Kynätölä ja Peltola. Näistä on »Salmelaa» ja »Saarelaa» pidettävä hauskipina, ne ovat järvelle päin ja niillä on alakerran vilpolan päällä sijaitsevat parvekkeet. Muuten huoneet ovat kutakuinkin samassa asemassa, kaikkiin pääsee välittömästi kerroksen läpi kulkevasta käytävästä. — »Tähtelässä» asui opettajia ja »Portaankorvassa» henkilökuntaa. — Piharakennuksessa sijaitsevat kolme poikien huonetta olivat kaikki samassa päädyssä. Niistä »Metsola» ja »Mäntylä» sijaitsevat alakerrassa ja »Impivaara» toisessa kerroksessa. Viimemainittu on epäilemättä valoisin ja hauskin huone.

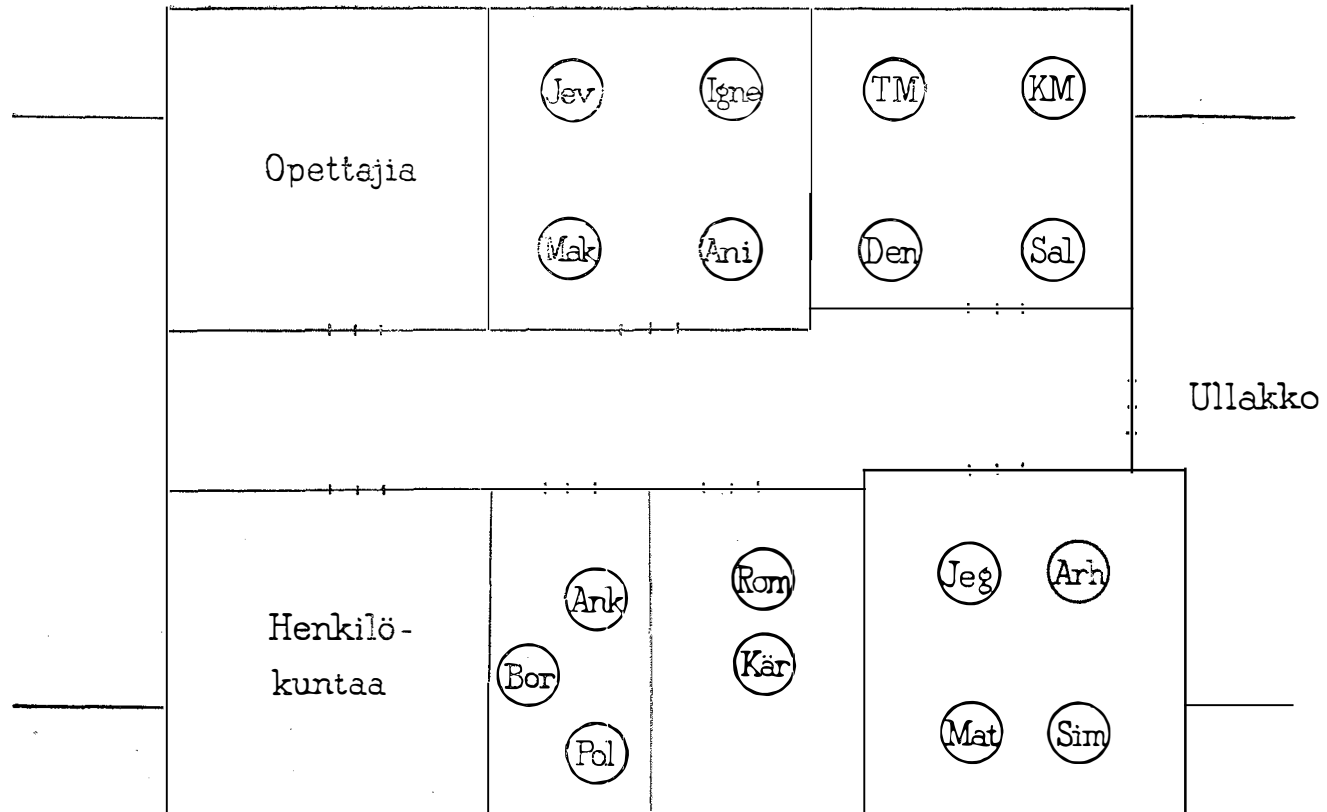
Kuten suomalaisissa kansanopistoissa saivat kurssin oppilaat kutakuinkin vapaasti ja oman valintansa perusteella asettua huoneisiin sitä mukaa kuin saapuivat. Ymmärrettävästi myöhemmin tulevilla tämä valinnan mahdollisuus yhä supistui, mutta kaikilla oli tilaisuus mielipiteensä ilmaisemiseen opettajien näyttävässä heille huoneita. Suurin piirtein kertautuivat ne havainnot, joita Tuompo hyvin sattuvasti on kuvannut.⁸⁾ Huoneen viihtyisyyttä ankarammin arvosteltiin siinä olevaa seuraa. Nähtävästi ratkaisevinta oli hyväksyttävän huonetoverin löytäminen.

Tulivat kysymykseen ne »ensi vaikutelman» arvioimisperusteet (ulkomuoto, vaatetus ja käytös), jotka *Eckstein* on kokeellisesti todennut.⁹⁾

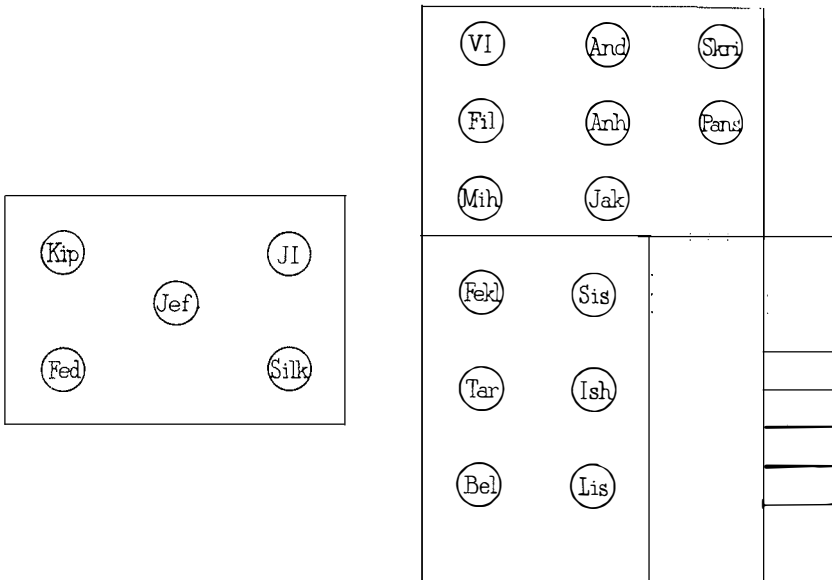
Hyvin voimakkaana näkyy huoneitten valinnassa aikaisempien tuttavuussuhteitten vaikutus. Niinpä samasta kylästä kotoisin olevat pyrkivät samaan huoneeseen. Ts. edellisessä luvussa mainituilla tuttavapiireillä on taipumus pysyä koossa. Kuvissa 7—8 näkyy oppilashuoneitten asujamisto kaikkien saavuttua. Kiinteitten pienten ryhmien vaikutus (Den—KM—TM ja Ank—Bor) näkyy siinä erittäin selvänä, kuten kurssin muussakin myöhemmässä yhteisöelämässä. Kolmikko Den, KM ja TM on saanut neljänneksi »Salmelan» asukkaaksi eri seudulta olevan *Salin*, joka ilmeisesti hyväksyttiin asuintoveriksi ja joka viihtyi siellä hyvin. Kun kerran alkupäivinä asuntoja järjestettäessä olisi haluttu kolmen paatenelaisen tytön kanssa neljänneksi sijoittaa Karjalan murretta taitamaton vepsäläistyttö, herätti yritys innokasta vastustelua, ja tilanteen uhatessa kehittyä huonetovereitten kesken mahdottomaksi siitä oli luovuttava. Niin tarkoin on sosiaalinen porrastus muodostunut jo parin päivän yhdessäolon, jopa ensi vaikutelman perusteella. Myös aikaisempi tuttavakolmikko Ani—Igne—Jev on pysynyt koossa sijoittuen »Saarelaan.» Neljänneksi huoneeseen asettui ainoa kurssin ylioppilas, *God*, joten siitä tuli eräänlainen tyttöjen johtava huone. Viidentenä asui huoneessa *Mak*. *Salin* aikaisempi tuttavuus ennen kurssia *Arh* jäi »Peltolaan» käytävän toiselle puolelle. Muuten tämän huoneen asukkaat ovat »erakkoja» tai melko väheksytyjä tyttöjä. *Rom* asettui pieneen kahden hengen huoneeseen yhdessä *Kärin* kanssa.

»Poikien puolella» ovat kaikki kolme todettua tuttavapiiriä säilyneet koossa huoneita valittaessa. Parhaimpaan, toisen kerroksen huoneeseen sijoittuivat sekä kaikki saman kaupungin pojat *Ji*, *Med*, *Kip* ja *Silk* että maalaispojat *Fed* ja *Jef*. Heidän huoneestaan tuli »johtavien poikien tupa». Vepsäläisten ryhmä *Bel*, *Tar*, *Lis* ja *Ish* asettui alakertaan »Mäntylään». Viidenneksi ja kuudenneksi saman huoneen asukkaaksi he saivat *Feklin* ja *Sisin*. — Kaikki muut pojat sijoittuivat toiseen alakerran huoneeseen, »*Metsolaan*».

Yhteenvetona voidaan siis Tuompoon liittyen todeta, etteivät oppilaat umpimähkään sijoittaudu huonetoveruksiksi, vaan vai-

Kuva 7. Tyttöjen sijoittuminen huoneisiin.
(Kuvasta puuttuu God, joka siirtyi jatko-opintoihin)

Kuva 8. Poikien sijoittuminen huoneisiin.

kuttimena on aikaisempi tuttavuussuhde tai ensivaikutelmaan perustuva keskinäinen sympatia.¹⁰⁾ Varsinkin aikaisempien tuttavuuksien osuus on tässä aineistossa ilmeinen.

3) Juurtuminen uuteen elämänpäiriin ja ystävyysuhteitten kehitys.

Useat tutkijat, mm. *Bode* ja *Fuchs*¹¹⁾ ovat käsitelleet sitä riippuvaisuutta kotiseudusta ja kiintymystä omiin oloihin, joka on maaseutunuorisolle ominainen. Siitä johtuen juuri tuollaisella nuorisolla on erikoiset vaikeutensa, kun se temmataan kotoisesta tavanomaisesta ympäristöstään ja saatetaan elämään hyvin vieraisissa oloissa. Paljon moninkertaisempaan täytyi luonnollisesti sopeutumisvaikeuden esiintyä itäkarjalaisilla maaseutunuorilla, jotka joutuivat ennakoita heille tuntemattomaan maahan ja vieraaseen ympäristöön. Toisaalta koettiin juuri sijoittamalla opiskelu maaseudulle ja panemalla painoa maataloudellisille opinnoille säilyttää vieraskin ympäristö oppilaille mahdollisimman läheisenä ja kotoisena. Ei kuitenkaan sovi ihmetellä, että varsinkin kurssin alkuvaiheissa koti-ikävä toisinaan puhkesi näkyviin, mikä osaltaan heijastui myös esim. ensimmäisissä harjoitusaineissa. Onneksi postiyhteys kurssipaikalta oppilaitten

kotiseudulle toimi säännöllisesti, ja esim. kirjemäärä sekä pakettiposti pysyikin koko kurssin ajan huomattavan suurena. Vähitellen, sitä mukaa kuin oppilaat tutustuivat toisiinsa ja toveruussuhteet kehittyivät ystävyydeksi, viihtyminen uudessa työympäristössä ja yhteisössä jatkuvasti parani.

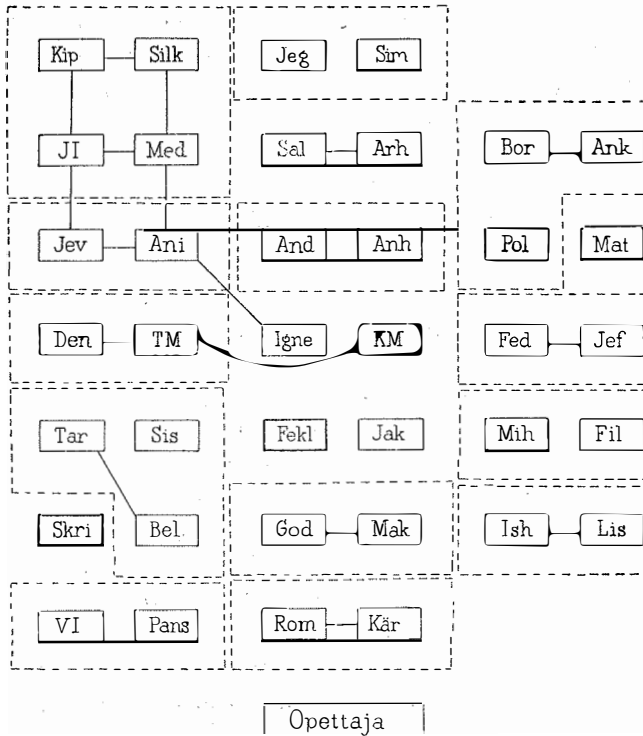
Eräänä ilmauksena voimakkaasta kotiseudun kaipuusta on myös saman kylän poikien ja tyttöjen yhdessäolon tarve kurssin alkuaikoina, joka tarve sitten toveruussuhteitten kehityksen kuluessa väistyi toisenlaisten kiintymyksen vaiheitten tieltä.

Ystävyys-suhteitten kehityksessä kurssin kuluessa voidaan mielestäni erottaa kolme päävaihetta, joihin sitten liittyy ikäänkuin erillisenä neljäs, edellisten kanssa rinnan tapahtuva sukupuolten välisen mielenkiinnon herääminen.

Johtopäätöksiin näistä vaiheista olen tullut sen *vapaan tarkkailun* perusteella, jota päivittäin noin kahden kuukauden aikana suoritin. Myöhemmin selostetut varsinaiset kokeet on tehty vain tarkkailuhavaintojen tarkistamiseksi. Kuten Koskeniemi huomauttaa onkin esim. toveruussuhteista tehtyjä kokeita jatkuvasti täydennettävä seuraamalla oppilaitten toveruussuhteitten päivittäisiä ilmaisuja, oppilaitten yhdessäoloa, seurustelua vapaa-aikoina jne. Internaatissa tähän onkin aivan toiset mahdollisuudet kuin esim. kansakoulussa, enkä senvuoksi pitänyt välttämättömänä niin yksityiskohtaisen tarkkailukaavan noudattamista kuin esim. Koskeniemi hänen kerätessään aineistoa teoksiinsa koululuokista.¹²⁾ Sensijaan kirjoitin eri oppilaista tekemäni huomiot usean kerran päivässä muistiin N. kerran viikossa oli opettajakokous, jossa täydensin muistiinpanojani toisten opettajien vaikutelmien perusteella.

I. Ensimmäistä ystävyys-suhteitten kehitysvaihetta sopii nimittää *kotiseudun tuttavapiirien* vaiheeksi. On jo kosketeltu sitä, miten huoneisiin sijoittumisessa nuo aikaisemmat tuttavuussuhteet ilmenevät. Mutta niitten vaikutus näkyy myös toisessa oppilaitten vapaasti valitsemissa sijoittumisissa: luokan istumajärjestyksessä. Kuvassa 9 on kaavamaisesti kuvattuna oppilaitten istumajärjestys kurssin alussa heidän oman valintansa perusteella. Viivoilla on yhdistetty toisiinsa niitten oppilaitten paikat jotka ovat lähekkäin ja joilla on edellytetty olevan aikaisempi tuttavuus. Yhteys näitten asioitten välillä on ilmeinen. Istumajärjestystä koskeviin kysymyksiin palataan vielä tarkemmin.

Kuva 9. Istumajärjestys ja kiintyminen tovereihin.

Huoneitten valintaa yhteisen kotiseudun perusteella rajoitti tyttöjen ja poikien sijoittaminen eri rakennuksiin. Kuten edellä on mainittu, sitoutuminen samalta seudulta oleviin on vielä tässä kurssin vaiheessa, ensimmäisellä kurssiviikolla, uusia toveruus-suhteita vahvempi. Kun saman kylän pojat ja tytöt joutuivat eri rakennuksiin, oli tästä seurauksena lisääntynyt halu tapaa-miseen, joka monin tavoin näyttäytyi. Ensimmäisellä kurssi-viikolla todettiin varsin runsaasti poikien vierailuja iltaisin tyt-töjen asuinhuoneissa. Tästä johtuen vierailukiellon valvontaa tiukennettiin, mutta ehdin kuitenkin onneksi panna merkille, ketkä pojat vierailivat ja missä huoneissa. Saatoin todeta, että säännöllisesti oli kysymys pojista, jotka pistäytyivät keskuste-le-massa samasta kylästä olevien tyttöjen kanssa. Tämä vaihe kesti suunnilleen vain ensimmäisen kurssiviikon. Sen jälkeen poi-kien käynnit tyttöjen luona pitkäksi aikaa loppuivat, ja kum-mankin sukupuolen piirissä vähitellen muodostuvien uusien

toveruussuhteitten vaikutuksesta asenne toisen sukupuolen edustajia kohtaan viileni käyden aika ajoin jopa torjuvaksi.

II. Toisessa kehitysvaiheessa *huonetoiverusten piirit* ovat valitsevina. Huonetoiveruus on jonkin aikaa voimakkain yhdistävä tekijä. Tämä vaihe alkoi toisella kurssiviikolla ja kesti sellaiseenaan neljännelle viikolle, jolloin seuraava vaihe jo tuli määrääväksi. Edellä on todettu, että kaikkiin huoneisiin aikaisemmin toisiinsa tutustuneitten lisäksi joutui myös uusia, asianomaisille entuudestaan tuntemattomia asuintovereita. Näin alkoi uudelleen organisoitumisen prosessi, joka päättyi varsin kiinteitten huonekuntien muodostumiseen. Saman huonekunnan jäsenet nähtiin nyt tavallisimmin yhdessä. Poikkeuksia tietysti on, sen tapaisia »eristäytyjiä», kuin poikien piirissä Fekl ja tyttöjen joukossa Jev ja Mat, jotka asettuvat oman huonekuntansa rientojen ulkopuolelle. Mutta yleensä huonekunnittain määrääntyvä sosiaalinen sidonnaisuus tuli hämmästyttäväksi. Poikien asenne kurssin päiväjärjestykseen, järjestyssäntöihin, osallistuminen työpalvelukseen, velvollisuuksien pakoileminen, jne. ilmeni useimmiten huonekunnittain. Oli sekä poikien »mallitupa», johtavien poikien tupa, että »huono tupa», jossa kaikkien nahjusteleva käytös ja ynseä mieliala ilmeisesti liittyivät tupakunnan »yhteishenkeen». Tässä samoin kuin toveruussuhteitten seuraavassa kehitysvaiheessa niin pojat kuin tytöt liittyivät siis kiinteimmin samaa sukupuolta oleviin huonetovereihinsa. Mielenkiinto toista sukupuolta kohtaan oli pieni, luvattomia vierailuja ei sattunut. Poikien suhtautuminen tyttöihin oli välinpitämätön, jopa ynseäkin.

III. Kolmantena kehitysvaiheena on pidettävä *huonekunnasta toiseen ulottuvien toveruussuhteitten* muodostumista. Kun aikaisemmin muodostuneet tuttavapiirit sijoittuvat asumaan, joutuu alkuperäisistä toveruksista joku joskus *viereiseen huoneeseen*, koska siellä on uusia tovereita, joita kannattaa tavoitella. Viereisissä huoneissa olevien vanha tuttavuus säilyy kuitenkin ja voi muodostua yhdyssiteeksi, joka liittää kaksi huonekuntaa toisiinsa laajemmaksi toveruuspiiriksi. Aineistossamme niin on laita alkuperäisen yhteisön Sal—Arh, josta kumpikin jäsen joutuu omaan huonekuntaansa. Mutta tässä tarkoitettu kolmas vaihe saavutetaan vasta sitten, kun yli huonerajojen ulottuva toveruus ei ole tällaisten »yhdyssiteitten» varassa, vaan tulee yleiseksi

ilmiöksi. Ystävyysuhteita koskevaa koetta toimeenpantaessa näin oli laita tyttöjen keskuudessa, poikien yhteisössä ei ao. prosessi ollut vielä päättynyt. Tähän sukupuolten väliseen eroon on useita tekijöitä vaikuttamassa. Ensinnäkin jo Koskenniemi on alleviivannut tyttöjen taipumusta laajempien »rypälemäisten» toveruussuhteitten verkkojen muodostamiseen. Pojat eivät niinkään tunnu antavan arvoa »yhdyssiteitten» olemassaololle huonekuntien välillä, vaan pitävät kernaammin »luokkarajat selvinä». Itäkarjalaisten nuorisokurssilla tämä oli sitä luonnollisempaa, kun »johtavien poikien tupa» sijaitsi yksinään yläkerassa. Tämä ero tyttöjen ja poikien huoneitten sijainnissa onkin varmaan pääsyynä tyttöjen paljon runsaampiin toveruussuhteisiin. Tytöt ovat eri huoneissa vain kapean käytävän erottamina, he joutuvat alituisesti tekemisiin keskenään, ja tätä ulkonaista läheisyyttä tukevat vielä tyttöjen yhteiset kotitehtävät esim. käsi-työopetuksessa, jotka suoritetaan alituisesti toisiaan neuvoen ja opastaen. Poikien on ulkonaisestikin ollut pakko eristäytyä tovereistaan muissa huoneissa, mutta varmaan he luontaisestikin pääsevät vaikeammin keskinäiseen kosketukseen. Huonekuntien yhteishenki on ehkä vahvempi kuin tytöillä, huonekuntien välisille suhteille on pikemminkin ominaista kilpailu.

IV. Käsiteltävänä oleva yhteisöelämän muoto tarjoaa tutkittavaksi ilmiön, jota ei aikaisemmin ole käsitelty tässä mainituissa kotimaisissa sosiaalipsykologisissa tutkimuksissa. Koskenniemi käsittelee kansakoululasten yhteisöjä. Tuompon aineistona on murrosiän sivuuttaneita nuoria, mutta hän on rajoittunut vain naispuolisiin oppilaihin. Hänen eteensä ei ole noussut sitä probleemaa, joka nyt puheena olevan aineiston laadusta johtuen on väistämätön. Kurssin nuoret miehet ja naiset olivat siinä iässä, *jolloin mielenkiinto toiseen sukupuoleen* etsii ensimmäisiä vakavia ilmenemismuotojaan. On välttämätöntä tarkastella, miten tämä kiintymyksen »uusi dimensio» vaikuttaa jo muodostuneisiin suhteisiin. Vielä tämän iän yleisessä toverien valinnassa on kuten jo todettiin asenne toista sukupuolta kohtaan torjuva. Kun nuorisokurssin oppilaskunnan keskuudesta lähdetään etsimään tapauksia, jotka todistaisivat heräävästä eroottisesta mielenkiinnosta, on heti sanottava, että muutos toista sukupuolta kohtaan tapahtui niin äkkiä ja samanaikaisesti koko oppilaskunnassa, ettei se aitona eroottisen mielenkiinnon ilmauksena vaikuta luo-

tettavalta. Noin kolmen viikon kuluttua kurssin alkamisesta alkoi esiintyä hakkailua ja yhteenliittymistä pareittain. Silmiinpistävä oli halu esiintyä toisaalta ritarina ja suojelijana (pojat), toisaalta »palvottuna» (tytöt). Luvattomat vierailut tihentivät ja kävivät innokkaiksi. Karjalaisiin tapoihin nähden mielenkiintoisena seikkana on mainittava, että tytöt eivät koskaan iltaisin pyrkineet poikien luokse.

Näyttää siltä, että tähän seurusteluun pikemminkin on vaikuttanut sekä poikien että tyttöjen halu kohottaa arvoansa saman sukupuolisten tovereittensa silmissä — tuossa ikävaiheessa verrattain yleinen hakkailun vaikutin. On ehkä ollut kysymys eräänlaisesta kilpailusta toisaalta poikien, toisaalta tyttöjen omassa keskuudessa. — Satunnainen ulkonainen syy on voinut vaikuttaa siihen, että tämä itsetehostuksen muoto juuri tuona ajankohdantana on tullut »muotiasiaksi» — sillä sentapaisena se ilmeni. Oppilaat olivat jo ehtineet jonkinverran vapautua kurssin jäykästä alkutunnelmasta. Kurseilla pistäytyi silloin tällöin jonkun opettajan rouva tai morsian tervehtimässä, ja oppilaat joutuivat näkemään huomaavaisen ja ritarillisen kanssakäymisen muotoja — mikä useimpien erämaakodeissa oli täysin uutta. Mitään syvällisempää eroottisen kiintymyksen tapausta ei kurssilla voitu havaita.

Joka tapauksessa tämä ystävyysuhteitten dimensio antoi tilaisuuden todeta, että seurustelukumppanin valinnassa maku on samansuuntainen kuin suomalaisilla. Poikien kesken ovat suosituimpia tytöt, joita ulkopuoliset ovat nimittäneet kurssin kauneimmiksi.

4) *Ystävyysuhteitten vaikutus istumajärjestykseen.*

Sijoittuessaan ensimmäisen kerran luokkaan oppilaat saivat itse valita istumajärjestyksen. Tämä tapahtui luonnollisesti kaikkien saavuttua ja asetuttua huoneisiinsa. Voidaan siis olettaa, että istumajärjestyksessä kuvastuisi paitsi aikaisempia naapuruus- ja tuttavuussuhteita myös juuri muodostuneen huonetoveruuden vaikutus. Penkkirivejä oli luokassa rinnakkain kolme luokan pituussuunnassa, kussakin penkissä aina kaksi oppilasta. Tuompo on suorittaessaan vastaavia havaintoja suomalaisilla kansanopiston oppilailta todennut aikaisemmat tuttavuussuhteet kiinteimmäksi tekijäksi myös vierustovereita valittaessa.

Kuv. 9 osoittaa kaavamaisesti oppilaitten itsensä omaksuman istumajärjestyksen. Paksut yhtenäiset viivat yhdistävät toisiinsa oppilaita, jotka yhdessä kuuluvat joihinkin edellä käsitellyistä tuttavapiireistä esim. yhteisen kotipaikkakunnan perusteella. Katkonainen viiva sulkee piiriinsä huonetoverukset, jotka ovat asettuneet samaan penkkiin tai muuten lähelle toisiaan. Kuvio vahvistaa jo Tuompon aineistolla toteamia ilmiöitä. Samaan penkkiin tai lähekkäin sijoittuneissa ovat *kaikki* edellä todetut kurssia edeltäneet tuttavapiirit edustettuina. Kuitenkin *samaan* penkkiin asettuu aina *samaa* sukupuolta olevia — tässä suhteessa istumajärjestys mukautuu uusien huonetoveri-piirien mukaan ja jossain määrin särkee aikaisemmat sukupuolirajojen yli ulottuvat tuttavapiirit. Huomiota herättää kuitenkin samasta kaupungista kotoisin olevan kuuden oppilaan ryhmä Kip-Silk-JI-Med-Jev-Ani, joka yhtenäisenä sijoittui huoneen toiseen peränurkkaan, pojat ja tytöt vain eri penkkeihin. Tyttöjen kolmikosta Den ja TM ovat vallanneet yhteisen penkin, kun taas KM on joutunut penkkitoveriksi Ignelle, joka puolestaan kuuluu ryhmään Jev-Ani ja on asettunut sitä lähelle. Vepsäläispoikien piiri on hajonnut kahdeksi »penkkikunnaksi» Tar-Bel ja Ish-Lis. Muita vierekkäin asettuneita kurssia edeltäneisiin tuttavapiireihin kuuluvia pareja ovat Sal-Arh, Bor-Ank, Fed-Jef ja Rom-Kär. Tavallaan niihin on luettava myös God-Mak, joista edellinen oli pitkäkhön aikaa Äänislinnassa toiminut ja paraiten venäjää hallitsevana luontaisesti sopi Makin toveriksi. — Niitten osalta, jotka eivät ole aikaisempia tuttavain tai samoilta seuduilta kotoisin, on *huonetoveruus* tullut yhdistäväksi tekijäksi, niin että muista kuin edellä luetelluista vierekkäin asettuneista *kaikki* neljää paria lukuunottamatta ovat keskenään huonetovereita. Kuulumatta aikaisempiin tuttavapiireihin ovat vierustovereiksi huonetoveruuden perusteella tulleet VJ-Pans, Tar-Sisk, And-Anh, Jeg-Sim ja Mih-Fil. Tällaisia pareja on siis 5, kun taas ensimmäiseksi käsitellyjä pareja on 10.

Koska kaikki eivät voi päästä huonetoverin viereen, saattavat vaatimattomassa sosiaalisessa asemassa olevat joutua samaan penkkiin jonkun tyypillisen *syryssä olijan* kanssa.

Jos katsotaan niitä neljää paria, joissa eivät vierustoverukset ole edes huonetovereita, on niistä kolmessa (Skri-Bel, Fekl-Jak ja Pol-Mat) tilanne tällainen. Mainitussa sosiaalisessa asemassa

ovat Bel, Jak ja Pol, syrjässä olijoita Skri, Fekl ja Mat. Näistä on Fekl Koskenniemen terminologiaa käyttäen ns. *eristyjä*, Skri ja Mat torjuttuja, kuten näitten kolmen oppilaan useasta myöhemmin mainittavasta ominaisuudesta saamme nähdä.¹³⁾ — Paria Igne-KM on tavallaan jo käsitelty. Heistä kumpikin kuuluu kiinteästi lähellä istuvien tovereitten muodostamaan yhteisöön.

Mielenkiintoisia ovat ne spontaaniset istumajärjestyksen muutokset, jotka tapahtuivat suunnilleen puolivälissä kurssia, Medin ja Godin siirryttyä muualle jatko-opintoihin. Medin paikka jäi jatkuvasti tyhjäksi. Anin olisi ollut luonnotonta siirtyä taaksepäin toista sukupuolta olevan viereen, ja myös penkkitoverusten Kip-Silk sitoutuminen näyttää olevan siksi vahva, että **JI** saa jäädä vaille toveria. Godin lähdettyä sensijaan Rom varsin pian siirtyi hänen paikalleen. Godin vierustoveri Mak on asuinpaikan perusteella Romille yhtä läheinen kuin Kär. Viimeksimainitut useat epäsympaattiset luonteenominaisuudet ovat ehkä osaltaan vaikuttaneet vieroittavasti. — Erästä tekijää voinee kuitenkin katsoa kaikkien lueteltujen veroiseksi. Pojan muuttaessa Medin paikalle olisi tullut kysymykseen siirtyminen *eteenpäin*, lähemmäksi opettajaa, kun taas Rom saattoi siirtyä *taaksepäin*. Siirtymiset ensiksi mainittuun suuntaan ovat yleensä vastenmielisempiä kuin siirtymiset opettajasta pois päin.

Saattaa edellyttää, että penkkitoveruus yhdessä varhaisemman tuttavuussuhteen ja huonetovertuuden kanssa edistäisi ensimmäisten *laajempien* ystäväpiirien muodostumista. Tuompo on joka tapauksessa sitä mieltä, ettei pelkkä penkkitoveruus luu uusia ystävyssuhteita. Ystävysten istuminen vierekkäin on pikemminkin seurausilmiö kuin syy.¹⁴⁾ Koskenniemi on käsitellyt kansakoululaisen suhdetta pulpettitoveriinsa.¹⁵⁾ Hän katsoo, että koulutyöskentelyn nykyisen luonteen vuoksi istuminen toverin vieressä jää pelkäksi ulkonaiseksi tekijäksi toveruussuhteitten muovautuessa. Mistään todellisesta kiintymyksestä hänen mukaansa ei useimmiten maksa puhua. Vastoin *Schirberiä*, joka väittää, että »oppikoulun I luokalla ystävyistyvät penkkitoverit, seuraavalla luokalla ystävyksistä tulee penkkitoverit»¹⁶⁾ hän Tuompoon yhtyen toteaa, ettei pelkkä penkkitoveruus yleensä ole muunlaisen tovertuuden aiheena.

Tässä puheena oleva oppilasjoukko on Koskenniemen aineistoa vanhempi. Näyttää kuitenkin siltä, että on täysi syy yhtyä

hänen käsityksiinsä myös tätä oppilasjoukkoa silmälläpitäen. Tapauksissa, joissa penkkitoveruksiksi on joutunut toisillensa vieraita oppilaita, ei pelkkä penkkitoveruus ole tullut ystävyuden pohjaksi. Poikkeuksen näyttää muodostavan tyttöjen pari Pol ja Mat, kuten pian saamme todeta. Kuitenkin on aiheellista kysyä, eikö näitten tyttöjen suhtautuminen »ystävyysskokeessa» ole ollut sikäli erheellinen, että pelkkä ulkonainen seikka, vierustovereina istuminen, on saattanut heidät ilmoittamaan toisensa ystävyksiksi. Todellisuudessa kurssin oppilaitten keskuudessa penkkitoveruus lienee useammin ollut seurausilmiö kuin syy.

5) *Ystävyyssuhteet 8-viikkoisen yhdessäolon jälkeen.*

Toveruussuhteitten jatkuvaa laajentumista ja kiteytymistä kurssin kuluessa valaisee 8-viikkoisen yhdessäolon jälkeen suoritettu sentapainen koe, joita Tuompo ja Koskenniemi ovat teoksissansa selostaneet. Olisi saattanut olla eduksi suorittaa koe kerran jo kurssin varhaisemmassa vaiheessa. Toisaalta osoitti kahden viikon yhdessäolon jälkeen suoritettu arvojärjestyskoe, että oppilaat silloin vielä tuskin tunsivat toisensa nimeltä. Muunlaisen melko yksityiskohtaisen tarkkailun ja havainnonteon perusteella on edellä selostettu toveruussuhteitten kehitystä kolmen ensimmäisen kurssiviikon aikana. Voimme siitä päätellä, mikä vaihe tuossa kehityksessä vallitsi arvojärjestyskokeen aikoihin. Oli päästy huonekunnittain muodostuneitten piirien asteelle. Kun Koskenniemi kansakouluoppilaita tutkittuaan väittää, että toveruussuhteet tulokkaitten kesken eivät ehdi muodostua ensimmäisen lukukauden aikana,¹⁷⁾ ei tässäkin aineistossa ole aiheellista odottaa toveruussuhteiden verkon kehittyneen ainakaan ennen 2:n kuukauden yhdessäoloa. Kuten saadaan nähdä, tulos vahvistaakin ainakin poikien osalta tätä olettamusta.

Kun kurssi kokonaisuudessaan kesti vain 10 viikkoa, tässä selostettava kysely ystävyyssuhteista jäi valitettavasti ainoaksi. Olisi ollut aiheetonta taasen kahden viikon kuluttua toimeenpanna uutta koetta. Tutkimuksessani ei minulla tästä syystä ole mahdollisuutta julkaista sellaisia arvokkaita ja päteviä tuloksia pitempien ajanjaksojen kuluessa suoritetuista ja tasaisin väliajoin *toistetuista* toveruus- ja ystävyyskyselyistä, jollaisia Koskenniemi ja Tuompo teoksissaan esittävät. Olen tietoinen siitä, että toteamani jää tieteellisesti katsoen vaatimattomalle tasolle. Toisaalta

voi kuitenkin vastapainoksi sille tappiolle, jonka ystävyyssuhteitten pitempiaikaiselle seuraamiselle tuotti kurssin lyhyys, korostaa Koskenniemen havaintoa, että suhteitten kerran muodostuttua ei niissä aivan helposti tapahdu suuria muutoksia. Esim. vuoden mittaan suhteet yleensä pysyvät ennallaan. Suhteitten *muodostuminen* näyttää olevan mielenkiintoisin vaihe.¹⁸⁾

Lisäksi on syytä erikoisesti korostaa seuraavaa: Kuten Koskenniemi mainitsee on toveruussuhteita tutkittaessa käytettävä kahta rinnakkaista menettelyä. Ns. toveruuskyselyt on hyvä tarkistaa samoihin aikoihin suoritettulla vaarinotolla. Siihen on luonnollisesti sisäoppilaitoksessa toiset mahdollisuudet kuin kansa- tai oppikoulussa. — Kuten edellisestä ilmenee, ovat tähän asti selostamani tulokset suurimmaksi osaksi perustuneet pitkäaikaiseen ja huolelliseen tarkkailuun. Edellä olen koettanut osoittaa, että vapaa tarkkailu oppilaan päivittäisen elämänjärjestyksen eri tilanteissa luotettavuudessa jopa ylittää Koskenniemen täsmällisen, mutta vain koulutilanteisiin rajoittuvan tarkkailun. Kun lisäksi itse suoritin vaarinoton, ja sen tulokset ovat pääperusteena esitykselleni ystävyyssuhteista 8-viikkoisen kurssiajan jälkeen, katson, ettei suorittamaani toveruuskyselyäkään sen monista puutteista ja metodisista virheistä huolimatta ole lupa pitää tieteellisesti aivan arvottomana. Kyselyn tulokset näet puhuvat vahvasti samaan suuntaan kuin vaarinotto.

Koskenniemi on suorittanut kysely-kokeet seuraavasti: »Kunkin oppilaan tuli joka kerta ilmoittaa kolme parasta toveriaan. Ensimmäisenä kouluvuonna kysely suoritettiin suullisesti, jolloin oppilas sai opettajansa korvaan kuiskata tovereittensa nimet. Muilla luokilla kysely oli kirjallinen.» Kyselymuoto vaihteli jatkuvasti, yleensä kyselyt tapahtuivat *kätkeyssä muodossa*. Oppilaat saivat esim. kieliopillisia tehtäviä, jonka aineksena oli käytettävä tovereitten nimiä. Eri nimien lukuisuudesta pääteltiin tovereitten kiintymysaste. Kyselyitä oli luokkaa kohti syyslukukaudella 7, kevätlukukaudella 4.¹⁹⁾

Kätkeystä kyselymuodosta on useita etuja. Se tekee asian oppilaan kannalta vähemmän epäilyttäväksi eikä se ole niin pedagogisesti sopimaton kuin mutkaton kysymys. Toisaalta nämä edut varmaankin merkitsevät eniten juuri *lapsia* tutkittaessa. Aikuisiin nähden ei haitta ole yhtä suuri kokeen tarkoituksen paljastumisesta, onpa joskus parempi suorastaan edellyttää hei-

dän osallistuvan tietoisesti. Koskenniemenkin metoodin eksaktisuus voidaan asettaa kyseenalaiseksi. Eivätkö esim. tiedostamattomat estot ja torjunnat pääse hänen antamissaan tehtävissä tuntuvasti vaikuttamaan?

Itse suoritin kyselyt Tuompon menetelmää seuraten. Kukin oppilas sai kirjallisesti vastattavaksi kysymyksen: »Kuka on paras ystäväni tai ketkä ovat parhaat ystäväni täällä kurssilla?» Koe suoritettiin työillä ja pojilla erikseen. Näin omaksumastani menetelmästä oli mm. seurauksena, että *en uudistanut koetta*. Koskenniemi on sitä mieltä, ettei *kerran* suoritettun kokeen tuloksien nojalla ole lupa tehdä johtopäätöksiä. Kuitenkin hänen perustelunsa sille, miksi toveruusmaininnat vaihtuvat, koskevat nimenomaan kansakouluiän sielunelämää. Tuompo on esittänyt kaikki tuloksensa kansanopistoiässä olevien ystävyys-suhteista *kerran* suoritettujen kokeiden perusteella. — Pahempana metodisena virheenä pidän sitä, että kyselyni tehtiin samassa koetilaisuudessa, jossa myös oli suoritettu arvojärjestyskoe. Vaikka nimenomaan korostettiin kyselyn erilaista luonnetta, on välittömästi ennen suoritettu arvojärjestyskoe saattanut jäädä vaikuttamaan jonkun oppilaan asenteeseen. »Ystävän valinnassa» ei ehkä riittävästi ole siirrytty toiseen dimensioon. Kenties tämä metodinen virhe on ollut vaikuttamassa siihen Koskenniemen käsityksestä jonkin verran poikkeavaan tulokseen, johon olen päätenyt arvoasemasuhteitten ja ystävyys-suhteitten liikkumisesta eri dimensioissa. Eriäviin johtopäätöksiini on varmasti kuitenkin myös erilainen erikoislaatuinen aineiston vai-kuttanut. — Näihin kysymyksiin on palattava tuonnempana. Ennen koetta harvensin istumajärjestystä, niin ettei kukaan pääs-syt katsomaan toisen paperista. Keskustelu kokeen aikana oli luonnollisesti myös kielletty.

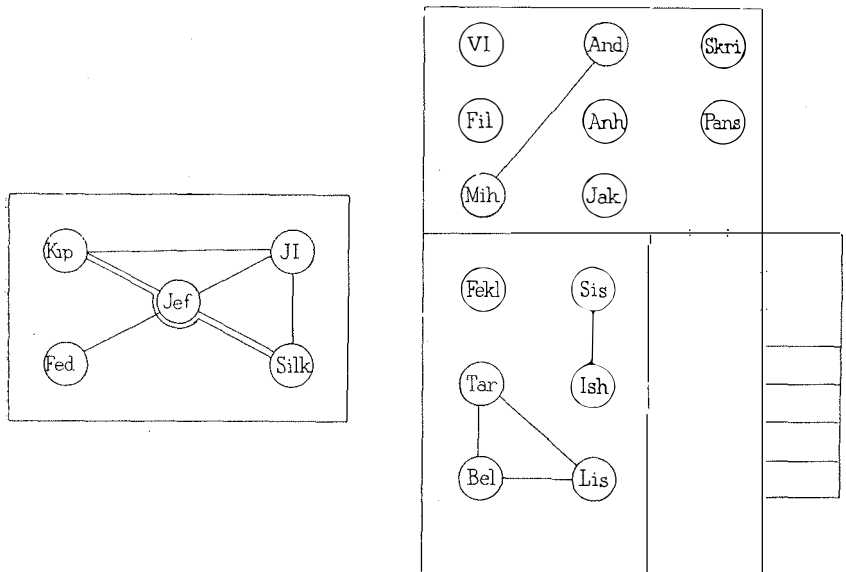
Tehtävä tuntui huvittavan oppilaita, he pitivät sitä luonnolli-sena ja ryhtyivät siihen innolla. Pikainenkin silmäys tuloksiin osoittaa, että oppilaat yleensä ovat luetelleet useita ystäviä. Mil-loin kaksi oppilasta molemminpuolisesti on ilmoittanut toisensa ystäviksi on tätä katsottu osoitukseksi *ystävyyssuhteen* vallitse-misesta. Näin syntyneitä kuvia on tarkistettu yhtämittaisen vaa-rinoton tuloksilla, jotka ovat sitä vahvistaneet. Milloin ystävyys-maininnoissa ei ole vastavuoroisuutta, on katsottu vain *ystä-vyystvoimuksen* esiintyvän.

taa tähän se, että yksi poikien huoneista sijaitsee eri kerroksessa. -- Tyttöjen huoneet olivat lähekkäin samassa kerroksessa vain kapean käytävän erottamina. Huoneitten ulkonaisten sijaitsemissuhteitten vaikutus ystäväpiirien muodostumiseen näkyy selvästi, kun kaavakuvissa 10 ja 11 samalla otetaan huomioon pohjapiirros, siis nähdään huonekuntien muodostamat rajat. (kuv. 12—13). Tyttöjen keskuudessa runsas kanssakäyminen eri puolilla keskikäytävää sijaitsevien huonekuntien välillä on ilmeinen, pojat ovat ystävyysuhteita muodostaessaan lujemmin sitoutuneet huonekuntaansa. — Tosin voidaan tätä »lähiö-vaikutukseen» vetoamista vastaan huomauttaa, ettei huoneitten suurempi eristyneisyys voisi yksin siinä määrin rajoittaa ystävyysuhteitten muodostumista. Jos kerran pojat olisivat samassa määrin sosiaalisia kuin tytöt, he luonnostaan hakeutuisivat enemmän toistensa luo. Todennäköistä on, että Koskenniemen kansakoulukäisillä toteama ilmiö on tässäkin ollut myötävaikuttamassa.

Tarkastaessaan piirrosten ilmentämää niin poikien kuin tyttöjen ystävyysuhteitten verkkoa, huomaa siihen sisältyvän alakkonaisuuksina kaikki jo kuvassa 3 esitetyt ryhmytykset, vieläpä niin, että ne nyt muodostavat eräänlaisia keskuksia, joitten ympärille laajentuva verkko elimellisesti kutoutuu. Ymmärrettävästi eivät näissä keskuksissa enää pojat ja tytöt ole yhteisesti edustettuina. Tässä esitettyjen tulosten valossa ystävyysuhteitten muodostuminen näyttää tapahtuvan luonnollisesti ja asteettaisesti. Kurssin alkaessa vallitsevien paikkakunnallisten yhteenliittymien ympärille muodostuvat huonetoveruudet ja niistä laajentumalla väljemmät ystävyyspiirit huonekuntien välisten suhteitten kehittyessä. Oheelliset kaavakuvat osoittavat tuohon viimeiseen vaiheeseen nähden merkittävän eron poikien ja tyttöjen välillä. *Pojat eivät tässä vaiheessa vielä ole ehtineet huonetoveruuden puitteita laajempien piirien asteelle.*

Vain kerran suoritetun kokeen valossa, jonka tuloksia tosin vahvistavat viimeisessä luvussa selostettavat tarkkailuhavainnot oppilaitten henkilökohtaisista piirteistä ja erään luonnediagnostisen kokeen tulokset, oli poikien keskuudessa tuona ajankohtana 12 tiedustelun tarkoittamaa suhdetta (kuva 12). Suhdeista ei ainoakaan ollut solmiutunut *eri huonekuntiin kuuluvien oppilaitten kesken*. Kaikki 12 suhdetta olivat huonetovereitten

Kuva 12.

Poikien ystävyysuhteet huonekunnittain.

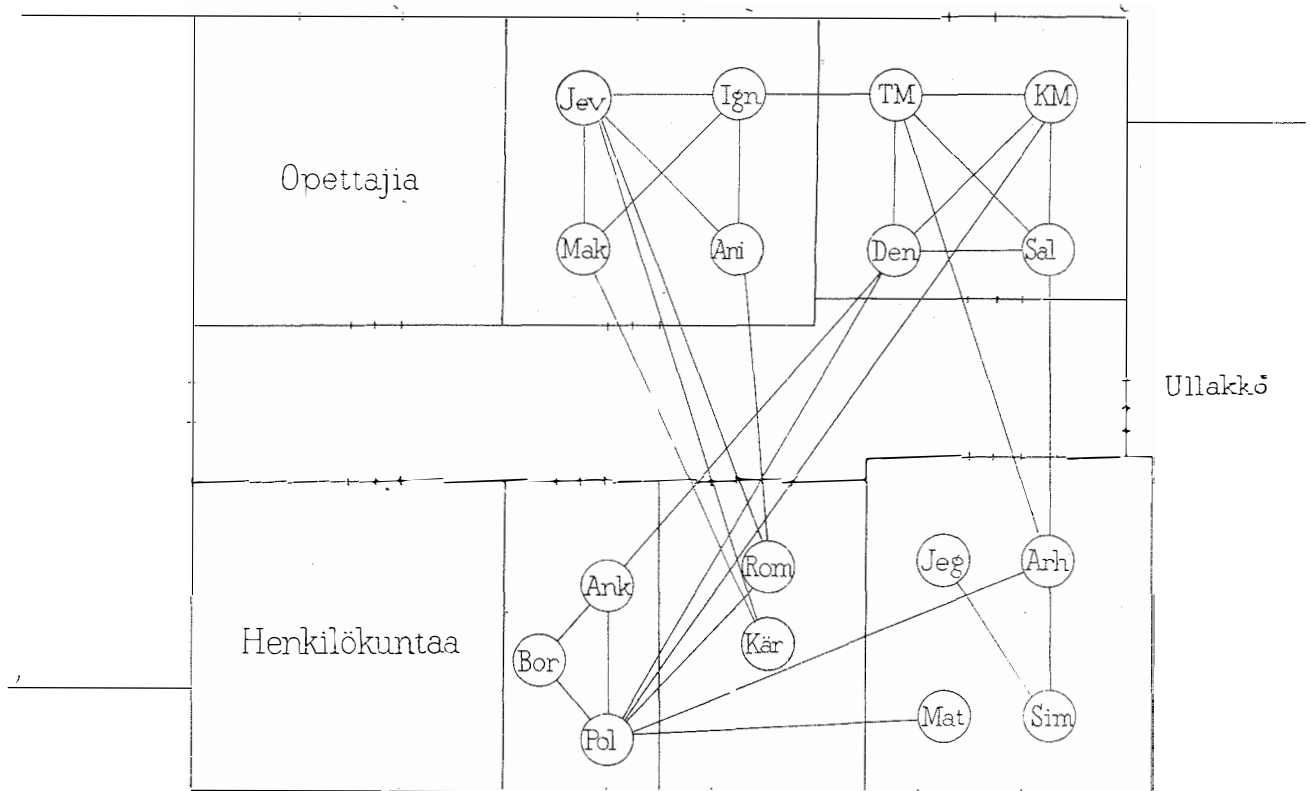
välisiä. Täysin vailla ystävyysuhteita oli 7 poikaa, Anh, VJ, Jak, Fil, Pans, Skri ja Fekl. Näistä silmiinpistävin tapaus on Fekl, huonekuntansa ainoa vailla ystävyysuhteita oleva oppilas. Samalla kun on näinkin monta ystävyysuhteita vailla jäänyttä poikaa, herättää huomiota, että yhdellä ja samalla pojalla (Jef) oli jo neljä ystävää ja usealla (JI, Kip, Silk) kolme.

Kurssin alussa todetut yhteenliittymät ovat poikien keskuudessa miltei sellaisinaan säilyneet. Löydämme esim. vepsäläisten kolmikon Bel, Tar ja Lis. Ish näyttää nyt tuosta piiristä loitonneen, hän ei laske heitä varsinaisesti ystävikseen. Ystävyysuhteet tuntuvat sijaan vallitsevan Ishin ja samassa huoneessa asuvan Sisin välillä. Sis on suunnilleen samankokoinen hänen kanssaan, ja heidän harrastuksensa tuntuvat muutenkin sopivan yhteen, kun taas pienet vepsäläispojat näyttävät heidän taholtaan saavan osakseen väheksymistä. Samassa huoneessa muodostuneen kahden suppean ystäväpiirin ulkopuolelle jää kokonaan huoneen kuudes asukas, Fekl. Hän on tyypillinen syrjässäolija, joka nähdään vapaa-aikoinakin yksinäisyyteensä vetäytyneenä. Ystävyyskyselyn vastauksista huomataan useankin oppilaan tavoittelevan hänen ystävyyttään, mutta hän torjuu

heidät, hän on siis tyyppillinen eristyjä. Kenties hän toteaa huonekuntien »luokkatietoisuuden» siksi voimakkaaksi, että pitää itseänsä »liian hyvänä» tähän huonekuntaan ja tavoittelee »johdantavien poikien asemaa», sellaiseen kuitenkin pääsemättä. Tällaisen pieneen omahyväisyyteen viittaa hänen itsetietoinen ja pikkutärkeä käytöksensä. »Impivaarassa» kolme kaupunkilaispoikaa JI, Kip ja Silk (Med oli jo tänä ajankohtana joutunut jättämään kurssin) ovat saaneet tovereikseen ystäväparin Jef-Fed. Näin on muodostunut kahdesta yhteenliittymästä yhtenäisen viiden ystävyksen piiri. Viimeksimainitusta parista Jef on kiinteämmin sitoutunut tähän piiriin, Fed on mukana vain hänen välityksellään ilman suoranaisia ystävyysuhteita muihin.

Kolmannessa poikien huoneessa on muodostunut yhden ainoan parin käsittävä ystävyysuhte And-Mih. Tämän huoneen asujamisto on ilmeisesti varsin heterogeeninen. Sitä enemmän siellä on vireillä latenteja ystävyysuhteisiin tähtäviä jännityksiä, kuten pian saadaan nähdä.

Tyttöjen keskuudessa oli kyselyn suorittamiseen mennessä muodostunut 30 ystävyysuhteita. Niistä 17 oli huonetovereitten välisiä ja 13 suhteita, joita oli syntynyt eri huoneissa asuvien kesken. Taaskin huomaamme, että aikaisemmin tuttavuussuhteissa olleet useimmiten myös ystävyystyivät keskenään. Tällaisia pareja tai piirejä ovat Den-KM-TM, Ank-Bor ja Ani-Igne-Jev. Muita huonetovereitten välisiä ystävyysuhteita oli 10: Sal-Den, Sal-TM, Sal-KM; Sim-Arh, Sim-Jeg, Pol-Ank, Pol-Bor, Mak-Igne, Mak-Jev, Rom-Kär. Eri huonekuntiin kuuluvien ystävyysuhteista vain yksi, Sal-Arh oli aikaisemmasta tuttavuudesta kehittynyt. Aikaisempaan tuttavuuteen pohjautumattomia suhteita oli 12: Arh-TM, Arh-Pol, Pol-Mat, Pol-Den, Pol-KM, Pol-Rom, Ank-Den, Igne-TM, Rom-Ani, Rom-Jev, Kär-Jev, Kär-Mak. Huomiot siitä, että huonetovereitten välisiä ystävyysuhteita on enemmän kuin eri huonekuntiin kuuluvien välisiä suhteita, samoin kuin siitä, että aikaisemmat tuttavuudet useimmiten huonetoveruuden välityksellä kehittyvät ensimmäisiksi ystävyysuhteiksi, vastaavat täysin Tuompon toteamuksia kansanopiston naisoppilaille.²¹⁾ — Ystävyysuhteitten ulkopuolelle ei jäänyt ainoakaan tyttö, vaikkakin Jegin ja Matin todellisuudessa täytyy katsoa olevan erittäin eristetyssä asemassa, kuten tuonnempana ilmenee.

Kuva 13.
 Tyttöjen ystävyysuhteet huonekunnittain.

Yhdellä ja samalla tytöllä voi olla ystävyys-suhteita huomattavasti enemmän kuin vastaavasti pojilla oli laita. Eräällä on 7 ystävää (Pol), muutamilla viisi (Den, TM, Jev), useilla neljä (KM, Sal, Arh, Rom, Igne) tai kolme (Ani, Mak, Ank ja Kär). Vain kaksi ystävää on kahdella tytöllä (Bor ja Sim) ja yksi ainoa samoin kahdella (Jeg ja Mat).

Tyttöjen ystävyys-suhteitten verkostossa herättää huomiota, että siinä on ikäänkuin kaksi erillistä laajempaa rykelmää, joita on yhdistämässä vain kaksi sidettä, TM:n ja Ignen sekä Polin ja Romin välinen ystävyys. Kahden eri huonekunnan voimakas vaikutus on tähän »kahteen leiriin» ryhmittymiseen syynä. Suuremmassa »rykelmässä» on »Salmelan» asujamisto, luja kolmikko Den, KM, TM ilmeisenä keskuksena. Se on sitten sitonut ympärilleen vielä kaksi muuta huonekuntaa, nim. »Peltolan» ja »Toukolan» asukkaat.

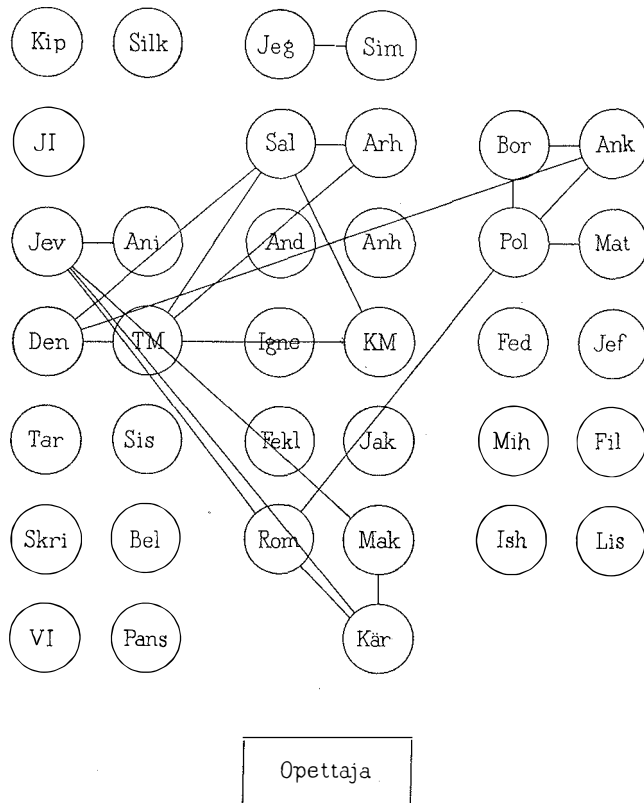
Toisena keskuksena on »Saarelan» asujamisto, joka tosin vielä kurssin alkaessa oli varsin löyhä ja heterogeeninen piiri. Siihen ovat sitten kiinteästi liittyneet »Kyntölän» kaksi asukasta Rom ja Kär, joilla ei oikeastaan tunnu olevan paljon muuta yhteistä kuin huoneto-veruus. — Kuten on mainittu Rom luokassakin siirtynyt Kärin vierestä pois. Kuitenkin he ovat luetelleet toisensa ystäviensä joukossa. — Merkillistä on, että eri huonekuntien tällä tavoin yhtyessä laajemmiksi ystäväpiireiksi, se ei ole mutkattomasti tapahtunut suoraan toisiansa vastapäätä olevien huoneitten välillä, vaan eräällä tavalla »ristiin», kuten kuva 13 osoittaa. »Salmelan» verrattain lujaan alkuperäiseen piiriin Den-TM-KM on liittynyt kiinteä pari Ank-Bor, joka asuu »Toukolassa». Ehkä ovat pohjoisten seutujen tytöt Ank ja Bor tunteneet lujinta kiintymystä juuri »Salmelan» tyttöihin. Ratkaiseva merkitys tässä ystäväpiirissä on kuitenkin parilla »välittävällä» renkaalla Arhilla ja Polilla, joilla on suuret edellytykset liittää kiinteitä piirejä toisiinsa. He ovat olemukseltaan miellyttäviä, vaatimattomia ja hiljaisia, hyvin pidettyjä. — Suuremman rykelmän muodostuminen on ilmeisesti tapahtunut luonnollista tietä. Kun Sal on liittynyt toispaikkakuntalaisten huonekuntaan, hänen ystävänsä Arh on joutunut »Peltolaan» ja välittänyt senkin asukkaitten mukaantulon ystäväpiiriin. Arh on samalla ystäväystynyt TM:n kanssa ja on myös ystävyys-suhteessa Poliin, joka on Ankin ja Borin huoneto-veri, ja joka siten on vetänyt nämäkin mukaansa.

Romilla ja Kärillä kaupungin liepeiltä olevina ja vepsäläisinä on ilmeisesti ollut suurempi veto »Saarelan» Etelä-Aunukselaiseen ilmapiiriin. Huomattakoon seuraava. Kun God, tyttöjen kiistaton johtaja, oli vielä kurssilla, hän asui »Saarelassa». Tämä tuotti »Saarelalle» tavallaan saman aseman, joka »Impivaaralla» oli poikien keskuudessa. Kielitaitonsa ja sivistystasonsa puolesta sekä kaupunkilaisena God oli erikoisen sopiva yhdistämään sellaisia heterogeenisiä henkilöitä kuin Rom, Kär, Ani ja Mak. Toinen tyttöjen yleisesti arvossapitämä ja ihailema toveri Den, Godin jälkeä tunnustettu johtaja, asui taas »Salmelassa». Nämä seikat ovat luoneet huonekuntien orientoitumiseen eräänlaisen kaksinaisuuden, joka vielä selvemmin paljastuu ystävyystoivomusten yhteydessä.

Surullisin asema yhteisessä toverielämässä oli »Peltolan» asukkailla. Heidän keskuuteensa ei ensinkään syntynyt kiinteitä ystävyys-suhteitten piiriä. Vain Arhilla ja Simillä sekä Jegillä ja Simillä oli keskenään ystävyys-suhde. Tämän huoneen asukkaat ovat ilmeisesti väheksytyimpiä kurssin tytöistä. Arhilla on joka tapauksessa huonekunnassa johtava asema seurauksena hänen suhteistaan huonekunnan ulkopuolelle. Täysin vailla siteitä huonetovereihinsa on Mat, todellinen kurssin syrjässäolija, *torjuttu*. Muodottomana ja ominaisuuksiltaan epämiellyttävänä hän olisi jäänyt kokonaan ystävyys-suhteitten verkon ulkopuolelle, ellei hänen penkkiverinsa Pol olisi ilmoittanut häntä ystäväkseen. Kuten edellä on mainittu, tapaus sotii pintapuolisesti katsoen sitä käsitystä vastaan, ettei vierustoveruuden perusteella yleensä kehity ystävyys-suhdetta. Sopii kuitenkin huomauttaa, että oppilaitten *luokassa* harkitessa, keitä luettelisivat ystävinään he ennemminkin eräänlaisena muodollisuutena ovat ottaneet huomioon vierustoverinsa, joka tietysti *tässä koetilanteessa* helposti johtuu mieleen. Vaarinoton perusteella ei näitten oppilaitten ystävyys näytä todelliselta.

Sosiaalisesti arvokkaita yksilöitä ovat yhteisössä kieltämättä ne, jotka yleisesti pidettyinä ja suosittuina kykenevät persoonansa välityksellä yhdistämään eri piirejä kuulumalla niihin samanaikaisesti. Tässä suhteessa on syytä vielä korostaa Polin sosiaalisia ominaisuuksia. Huomattakoon, että hän on päässyt ystävyys-suhteeseen myös Romiin, toisen ystäväpiirin varsin keskeiseen henkilöön. Myös Ignellä, kaikkien yhteisellä lemmikillä ja suo-

Kuva 14. Istumajärjestys ja tyttöjen ystävyysuhteet.

jatilla on suuret edellytykset asemallensa »yhdysrenkaana». Martin lisäksi on reuna-asemassa olevia tyttöjä Jeg, Sim ja Kär, keskeisessä asemassa ovat erikoisesti Pol, Den, TM ja Jev.

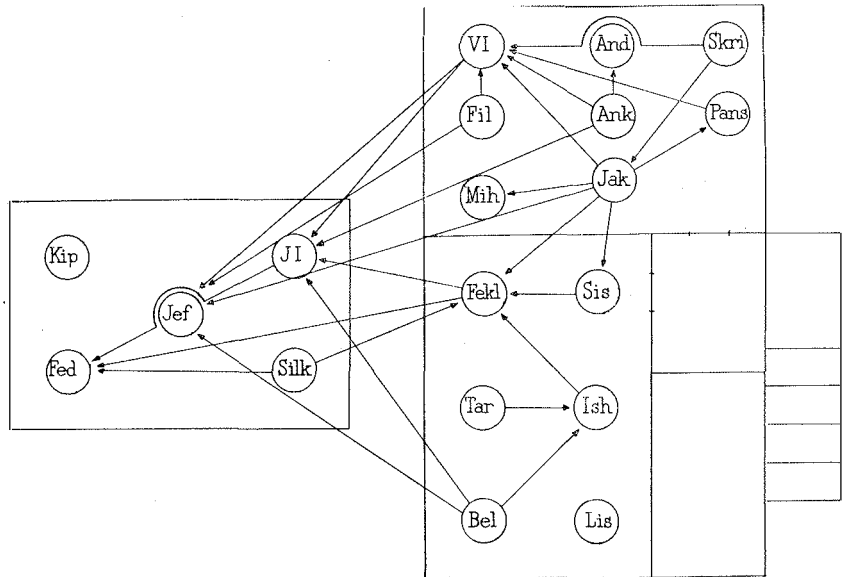
Kaavakuvassa 14 on yhdysviivoilla piirretty luokan istumajärjestykseen näkyviin äsken todetut *tyttöjen ystävyysuhteet* 8-viikkokaisen kurssiajan jälkeen. Pokien ystävyysuhteethan tarjoavat tässä mielessä kovin vähän uutta. Kuten nähdään, pitkät viivat, jotka ilmaisevat useimmat tuona välikautena muodostuneet uudet ystävyysuhteet, eivät ole missään yhteydessä istumajärjestykseen. Tämän johdosta voidaan päätellä, *että ystävyysuhteiden verkon ehdittyä huonekuntien välisten ystävyysuhteitten asteelle istumajärjestys luokassa ei ole enää missään yhteydessä ystävyysuhteitten muovautumisprosessiin*. Juuri tämä onkin odotettavissa, jos pitää paikkansa, että istuinpaikka-naapurisuus ei

ole ollut toveruuden syy vaan sen seuraus tuon prosessin eräässä vaiheessa.

6) *Ystävyystoivomukset 8-viikkoisen yhdessäolon jälkeen.*

Milloin maininta ystävyys-suhteesta ei ollut molemminpuolinen, katsottiin sen todistavan vain *ystävyysoivomuksen* esiintymisestä. Kuten kuvista 15 ja 16 näkyy,²²⁾ sellaisia tapauksia, jolloin kahdesta oppilaasta toinen piti toista ystävänään tämän kuitenkin suhtautumatta vastavuoroisesti samalla tavalla, oli varsin runsaasti. Monesta syystä on valaisevaa tarkastella myös näitten ystävyystoivomusten järjestelmää ja verrata sitä äsken selostettuun ystävyys-suhteitten verkkoon. Tässäkin yhteydessä käsitellään sopivimmin poikien ja tyttöjen tuloksia erikseen.

Niistä *pojista*, jotka todettiin osallisiksi molemminpuolisiin ystävyys-suhteisiin, on 6 tyytynyt luettelemaan juuri niihin kuuluvat toverinsa mainitsematta heidän lisäksi muita ystäviksi (Fed, Jef, Kip, Lis, And ja Mih). Kaikki muut pojat eli yhteensä 12 luettelevat ystävien joukossa myös tovereita, jotka eivät vastavuoroisesti heitä mainitse. Pyrkimys uusien ystävyys-suhteitten

Kuva 15.
Poikien ystävyystoivomukset.

muodostamiseen on siis ainakin pojilla sangen voimakas. Laskemalla todetaan 27 tällaista ystävyystoivomusten nimellä käyvä suhdetta. Vertaamalla kuvia 12 ja 15 on nimenomaan poikiin nähden aiheellista väittää, *ettei ystävyysuhteita ole päässyt enempää muodostumaan, koska ystävyystoivomuksen kohteena oleva tähtää muualle, siis torjuu hänelle mahdolliset suhteet ja tavoittelee muita*. Kuvassa 15 nähdään lukuisasti tapauksia, joissa näin todella on asian laita. Valmiiksi kiteytyneitä ystävyysuhteita on sen johdosta poikien keskuudessa vähän, mutta latentteja pyrkimyksiä ystävyysuhteisiin sitä enemmän. Tämä ilmiö juuri antaa aiheita olettaa, että ystävyysuhteitten tavoittelussa vallitsee eräänlaista kilpailua, jonka johdosta näitten suhteitten muodostuminen ei tapahdu kovinkaan erillään arvojärjestyksen dimensiosta. Seuraavassa siitä lähemmin.

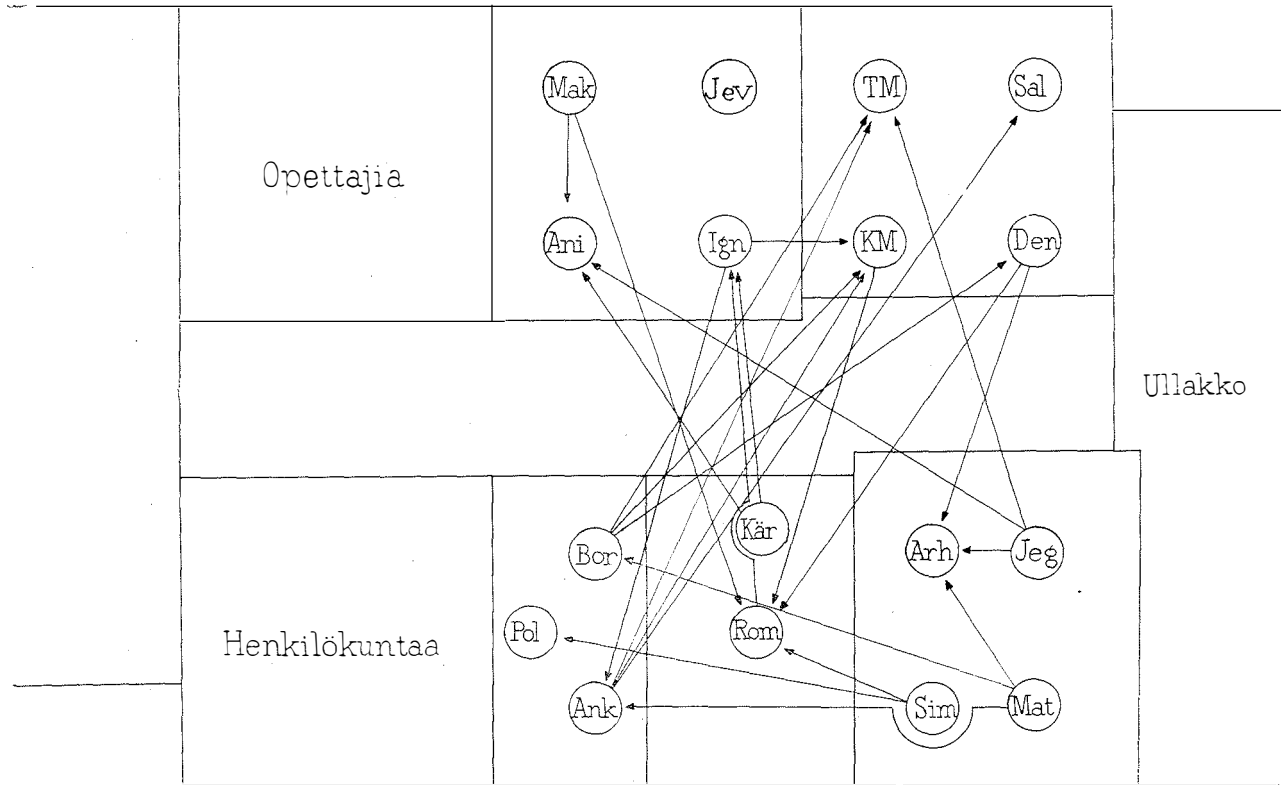
Joihinkin ystävyysuhteisiin ennestään osallistuvista on siis 6 sellaista, jotka ilmeisesti pyrkivät ystäväpiiriänsä laajentamaan (JI, Silk, Tar, Bel, Ish ja Sis). Huomiota herättää tällöin, että And ja Mih, ainoat, jotka »Metsolassa» ovat molemminpuolisessa ystävyysuhteessa keskenään, eivät kumpikaan halua yhtäkään uutta ystävää. He riittävät täysin toistensa ystäviksi. Sensijaan on poikien joukossa paljon sellaisia, jotka eivät ole lainkaan mukana ystävyysuhteitten verkossa, mutta jotka innokkaasti siihen pyrkivät. Niitä on 7: Jak, VJ, Fil, Anh, Pans, Skri ja Fekl. — Erikoisen kiihkeästi tavoittelee Jak uusia ystävyksiä (6:n toverin kanssa). 3:n toverin kanssa tavoittelee ystävyttä Bel, 2:n kanssa sitä tavoittelevat Silk, Fekl, Anh, VJ, Fil ja Skri, 1:n toverin kanssa JI, Tar, Ish, Sis ja Pans.

Tapauksia, joissa ystävyystoivomus kohdistui vastaajan huoneoveriin, oli 15, ja sellaisia, joissa se kohdistui toiseen huonekuntaan kuuluvaan, oli 12. Nämä luvut ovat luonteenomaisia juuri *poikien* tuloksina. Heidän keskuudessaanhan ystävyysuhteitten verkko ei ole täysin saavuttanut edes huonekunnittain muodostuvien toveripiirien astetta, joten on luonnollista että yli huonekuntien rajojen menevät toivomukset vielä jäävät alakynteen. Kuten pian nähdään, tyttöjen tuloksissa on toisin, hehän pyrkivät jo huonekuntia laajempiin toveripiireihin. Niin on laita sekä tässä aineistossa että kansanopiston naisoppilaista kerätyissä Tuompon tuloksissa. Viimeksi mainitut perustuivat 3-kuukautisen yhdessäolon jälkeen suoritettuun kyselyyn.²³⁾

Ei ole tietenkään yhdentekevää, keihin tovereihin useimmat ystävyystoivomukset kohdistuvat. Siitä voidaan tehdä useita ystävyysuhteitten muodostuksen kannalta mielenkiintoisia johdopäätöksiä. Helposti on todettavissa, että »halutuimpia tovereita» ovat VJ (5 toivomusta), Fekl, Jef ja JI (4 toivomusta) sekä Fed (3 toivomusta).

Näistä ovat VJ ja Fekl selvästi suunnilleen samassa asemassa. Kumpikin saa omassa huonekunnassaan eniten »ääniä» ja omaa siis edellytykset joutua oman huonekuntansa toveripiirin keskukseksi. Mutta kumpikin heistä torjuu huonetoveriensa pyrkimykset, on ystävyysuhteissaan ulkonaisesti katsoen »eristyjä», mutta kyselyjen perusteella ilmenneissä toivomuksissaan tähtää ystävyysuhteisiin toisaanne päin, pyrkien »Impivaaran» poikien ystävyuteen. Tämä ei voine johtua muusta kuin eräänlaisesta huonekuntien välisestä arvojärjestyksestä. On silmiinpistävää, että huonekuntien välisistä ystävyystoivomuksista *ainoakaan ei suuntaudu »Metsolaan» päin. »Mäntylään» suuntautuu 3 toivomusta, ja suuri enemmistö, 9 toivomusta »Impivaaraan». »Impivaarasta» muihin huoneisiin suuntautuu yksi ainoa ystävyystoivomus, sekin Fekliä kohti, joka on tuntuvasti lahjakas ja aikaisempien koulusuoritustensa puolesta kyvykäs poika. — Edellytystensä puolesta huonekuntiansa johtajiksi soveltuvat Fekl ja VJ eivät ilmeisesti katso »huonekuntaa itsensä arvoiseksi», vaan tavoittelevat suhteita »Impivaaran» poikiin. Nämä vuorostaan suuntaavat ystävyystoivomuksensa Fediin, joka taas suhtautuu torjuvasti kaikkien »häntä alempana olevien» ystävyystoivomuksiin. *Poikien ystävyystoivomusten järjestelmä ilmentää täten kauttaaltaan selvää painetta nousuun.* Erästä metodisesta seikasta, joka on voinut viedä tähän tulokseen oli edellä jo puhetta. — Muihin otaksuttaviin ilmiön syihin palataan ystävyysuhteitten vaikuttimia koskevassa luvussa.*

Tyttöistä on 5 (TM, Sal, Jev, Ani, Pol ja Arh) tyytynyt luettelemaan vain ne toverinsa, joitten kanssa he ovat molemminpuolisissa ystävyysuhteissa. Kaikki muut 11 tyttöä mainitsevat muitakin ystävikseen osoittaen siten, että pyrkimys uusien ystävien saavuttamiseen on työlläkin varsin voimakas. Kaikkiaan on todettavissa 24 tällaista ystävyystoivomusta. Silmäys kuviin 11—13 osoittaa, ettei tyttöjen keskuudessa aikaisempien ystävyksien niukkuus ole syynä lukuisiin ystävyystoivomuksiin.

Kuva 16. Tyttöjen ystävyystoivomukset.

Todennäköisesti on niihin vaikuttanut tyttöjen luonnostaan suurempi sosiaalisuus, halu laajentaa aikaisempaa ystäväpiiriä mahdollisimman paljon. Vaikuttimiin nähden huomioonotettava näkökohta on huonetovereihin kohdistuvien ystävyystoivomusten niukkuus (3 tapausta) verrattuna toivomusten määrään, jotka kohdistuvat eri huonekuntaan kuuluviin tyttöihin (21). *Useimpien tyttöjen ystävyystoivomusten syynä on ollut halu laajentaa entistä ystäväpiiriä muihin huonekuntiin kuuluvilla tovereilla.* Tämä on ilmaus sellaisten ystäväpiirien luonnollisesta kasvutendenssistä, jotka ovat ylittämässä huonetoveruuteen perustuvan ystävyuden rajat.²⁴⁾

Aikaisemmin selvissä molemminpuolisissa ystävyysuhteissa olleita, jotka näin halusivat laajentaa ystäväpiiriään, oli 10 (Den, KM, Jeg, Mak, Ank, Bor, Sim, Rom, Kär ja Igne). Ystävyysteen 3:n uuden toverin kanssa pyrkivät Ank, Bor ja Jeg, 2:n toverin kanssa Den, Igne, Mak ja Sim, ja vain 1:n uuden kanssa KM, Rom ja Kär. Mat, joka oikeastaan vain muodollisesti (Polin penkkitoverina) oli mukana ystävyysuhteiden verkossa, osoitti voimakasta pyrkimystä ystävyysuhteitten saavuttamiseen. Hän halusi 3:n toverin Arhin, Ankin ja Borin ystävyyttä, joista vain yksi, Arh, oli hänen huonetoverinsa. Ilmeisesti Ankin ja Borin kurssin alussa osoittama uhmamielisyys on vetänyt tätä torjuttua tyttöä puoleensa.

Kun tyttöjen tulosten perusteella tarkastellaan, ketkä heistä ovat »halutuimpia», tulee Rom ehdottomaksi ykköseksi 4:n ystävyystoivomuksen »kohteena». Häntä lähinnä ovat TM, KM, Arh ja Ani (3 toivomusta) sekä heidän jälkeensä Ank ja Igne (2 toivomusta). Vain yksi ystävyystoivomus kohdistuu kuhunkin seuraavista: Den, Sal, Pol ja Bor.

Tarkasteltaessa tyttöjen ystävyystoivomusten paljastamaa »voimajärjestelmää» huomataan sen tietyllä tavalla vastaavan poikien toivomuksista saatua kuvaa. Edellisessä luvussa on ollut kysymys tyttöjen ystävyysuhteitten verkosta erottuvasta kahdesta rykelmästä. Tämän mukaisesti ystävyystoivomukset noudattavat kahta pääsuuntaa — kummankin rykelmän ydinpiiriä kohti. Pienemmässä rykelmässä nähdään painopisteen ratkaisevasti siirtyneen »Kyntölään». Arvattavasti Godin kurssilta poistumisen seurauksena Rom on tullut tämän rykelmän keskukseksi. Henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan hän varsin hyvin

täyttääkin asemansa edellytykset. Hän on miellyttävä, lahjakas, jonkin verran kaupunkilaistunut ja kielitaitoinen. Sen mukaisesti useimmat ystävyystoivomukset kohdistuvat häneen. On kuvaavaa hänen luonteelleen, että hän kuitenkin torjuu kaikki nämä pyrkimykset ja tavoittelee puolestaan ystävyyttä Ignen kanssa. — Tässä suhteessa hänellä on jossain määrin sama asema kuin Fedillä poikien joukossa. Vielä selvemmin »haluttu mutta samalla torjuva» on TM. Hän näyttää itse olevan varsin tietoinen johtajan (»valtiaan») asemastaan eikä suinkaan alennu vastaanottavaiseksi uusille ystävyyspyrkimyksille. Merkittävää on, että ystävyyssuhteitten verkon laajemmasta keskuksesta, »Salmelasta» sekä Den että KM osoittavat pyrkimystä Romiin ystävyYTEEN, jolloin kilpailuasenne lievenisi. Näin siitä huolimatta, että Den myös lienee tietoinen ehdottomasta johtajan asemastaan Godin siirryttyä pois. Sitä arvokkaammaksi on niin ollen Denin sosiaalista luontumusta katsottava, verrattaessa hänen käytönsä esim. TM:n käytökseen. Siten hän juuri osoittautuu »aidoksi johtajaksi».

Edellä todetut näkökohdat kilpailun osuudesta ystävyyssuhteita hankittaessa ja »halutuimpien tovereitten» asenteesta ovat johtaneet käsitykseeni, että arvoaseman dimensio on vaikuttamassa myös tyttöjen ystävyystoivomusten muodostumiseen.

Tästä huolimatta on myönnettävä, ettei kaavakuva tyttöjen ystävyystoivomuksista herätä lainkaan samaa vaikutelmaa toivomusten suuntautumisesta »ylöspäin» kuin vastaava kuva poikien tuloksista. Huolimatta siitä, että tyttöjenkin pyrkimykset noudattavat tiettyjä pääsuuntia »halutuimpia keskuksia kohti», ei eri huonekuntien välillä saata todeta vastaavaa ankaraa arvojärjestystä kin pojilla. Ystävyystoivomukset risteilevät tasapuolisesti kaikkien huoneitten välillä.

Kun ilmeisesti ei voida tätä eroa poikien ja tyttöjen ystävyystoivomusten järjestelmässä panna yksinomaan usein jo käsitellyn huoneitten erilaisen ryhmitymisen tilille, täytyy olettaa, että poikien ja tyttöjen luonteen välillä esiintyy jokin ero, jonka vaikutuksesta *tytöt ovat ystävyysmaininnoissaan vilpittömämpiä, kun taas pojat niissä selvemmin kilpailevat tiettyjen yksilöitten suosioista*. Jos näin on, se myös todistaa mainitsemani metodisen virheen merkitykseltään rajoitetuksi. Sillä ei voida olettaa, että instruktio väärinkäsittämisessä esiintyisi sukupuolten vä-

listä aste-eroa, niin että pojat suuremmassa määrin kuin tytöt olisivat käsittäneet kyselyn arvojärjestyskokeen luontoiseksi.

Lopuksi on korostettava, että tyttöjen ystävyystoivomuksissa on paljon sellaisia tapauksia, jotka selittyvät aikaisempien toveripiirien varsin luonnollisina laajennuksina. Kun esim. huonekunnan kahdella tytöllä on ystävyysuhteet toisen huonekunnan tyttöihin, niin ensinmainitun huonekunnan kolmannessakin työssä herää ystävyystoivomus noita toisen huonekunnan tyttöjä kohtaan. Siten on saanut alkunsa Borin Deniin ja KM:ään suuntautuva toivomus, Denin Arhiin suuntautuva toivomus, Ankin toivomus Salin ja Jegin toivomus TM:n ystävyysuhteeseen, Simin Poliin ja Makin Romiin suuntautuva toivomus, jne.

Yhteenvetona tässä ja edellisessä luvussa käsiteltyjen suhteiden lukumääristä saadaan taulukot 4 ja 5. Mielenkiintoista on verrata esim. tyttöjen ystäviksi pyrkivien lukumäärää samoilla

Taulukko 4

Poikien ystävyysuhteet ja -toivomukset.

Oppilaan nimi	Ystävien lukum.	Ystäviksi pyrkivien lukum.	Omien ystävyystoivomusten iuk.
And	1	1	—
Anh	—	—	1
Bel	2	—	1
Fed	1	3	—
Fekl	—	4	2
Fil	—	—	2
Ish	1	2	1
Jl	3	4	1
VJ	—	5	2
Jak	—	1	6
Jef	4	4	—
Kip	3	—	—
Lis	2	—	—
Mih	1	1	—
Pans	—	1	1
Silk	3	—	2
Sis	1	1	1
Skri	—	—	2
Tar	2	—	1

tytöillä jo olevien ystävien lukuun. Romilla, jonka ystäväksi pyrkii 4 oppilasta, on entisiä ystävyksiä myös 4. TM:llä ja KM:llä, joitten kummankin ystäviksi pyrkii 3 oppilasta, on entisiä ystäviä enemmän kuin pyrkijöitä. TM:n lisäksi on eniten ystäviä Polilla, Denillä ja Jevillä, ja he ovat hyvin niukkojen ystävyystoivomusten kohteina. *Näyttää olevan niin, että suurimpaan ystävä määrään päässeille ei enää sanottavasti riitä heitä kiinnostavia suhteita. Yleensä niillä tytöillä, joitten ystäviksi pyrkijöitä on eniten, on vähimmin omia ystävyystoivomuksia, ja ne, joitten ystäviksi ei juuri pyritä (»torjutut»), ovat tavallisesti innokkaita saavuttamaan uusia ystäviä.* — Korostettakoon vielä aidon johtajan Denin erilaisuutta esim. TM:ään verrattuna. Kummallakin on ystäviä 5, TM:n ystävyteen pyrkii 3, Denin vain 1. Mutta Denillä on itsellensä 2 ystävyystoivomusta. Hän pyrkii itse laajentamaan ystäväpiiriään, kun taas TM esim. Salin ja Arhin tavoin suhtautuu torjuvasti. — Poikien taulukosta voidaan tehdä vastaavia toteamuksia. — Huomattakoon »torjuttu» Skri, jolla

Taulukko 5

Tytöjen ystävyyssuhteet ja -toivomukset.

Oppilaan nimi	Ystävien lukum.	Ystäväksi pyrkivien lukum.	Omien ystävyystoivomusten luk.
Ani	3	3	—
Ank	3	2	3
Arh	4	3	—
Bor	2	1	3
Den	5	1	2
Igne	4	2	2
Jev	5	—	—
Jeg	1	—	3
Kär	3	4	1
Mak	3	—	2
Mat	1	—	3
KM	4	3	1
TM	5	3	—
Pol	7	1	—
Rom	4	4	1
Sal	4	1	—
Sim	2	—	2

ei ole lainkaan ystäviä tai ystäväksi pyrkijöitä, mutta jolla on 2 ystävyystoivomusta. Huomiota ansaitsee myös »halutuimpien poikien» VJ, JI, Jef, Fekl ja Fed omien ystävyystoivomusten niukkuus.

7) *Ystävyysuhteitten vaikuttimista.*

Kansanopistoiässä olevien ystävyysuhteitten vaikuttimia ovat aikaisemmin käsitelleet mm. *Runner*,²⁵⁾ *Schneckenburger*²⁶⁾ ja *Hall*,²⁷⁾ meillä erityisesti Tuompo. Tuompo ryhmittää ystävyystymisen vaikuttimet, joita hän on voinut aineistossaan todeta, seuraavaan 4:ään pääryhmään:

1. Huonetoveruuden vaikutus.
2. Pedagoginen mielenkiinto, so. suojeleva ja opastava asenne toveria kohtaan.
3. Yhteiset hakkailuharrastukset.
4. Työskentely yhteisissä ryhmissä.

Viidentenä ryhmänä näihin liittyvät muut lähemmin selvittämättömät perusteet, esim. kotien taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti vähäosaisen aseman yhdistävä vaikutus.

Itäkarjalaisten nuorisokurssilla tapaamme ystävyysuhteen perusteitten joukossa kaikkia näitä samoja tapauksia. Huonetoveruuden lisäksi ja sitä ennen on syytä lukea vaikuttimeksi myös aikaisempi kotiseutututtavuus, sillä kaikissa tapauksissahan tuo aikaisempi tuttavuus ei ole kehittynyt huonetoveruudeksi (esim. Sal-Arh). Muuten Tuompon jaoitusta seuraten saamme siten kaikkiaan 6 ryhmää.

1—2 *Kotiseutu- ja huonekuntatoveruuksista* on edellisissä luvuissa ollut niin useaan otteeseen puhetta, ettei ole syytä niissä pitemmältä viipyä. Poikien kaikki ystävyysuhteet voidaan johtaa näistä vaikuttimista, tyttöjen suhteista 18.

3. *Pedagogisissa ystävyysuhteissa* toinen ystävä yleensä on antavana, toinen ottavana puolena. Tällaisia ystävyystymisiä tavaataan esim. 2:n tytön välillä, joilla on huomattava ikäero. »Suojelevan» ja »johtavan» tytön ei kuitenkaan aina tarvitse olla iältään vanhempi, hän on usein älykkäämpi tai muuten kehittyneempi. Nuorisokurssin tyttöjen keskuudessa tällaisia tapauksia selvästi ovat Pol-Mat, TM-Igne ja Rom-Jev. Igne oli kuten tunnettua muita kurssin tyttöjä nuorempi ja pienempi, yleensä kaikkien suosikki.

4. *Hakkailutoveruudet*, jotka syntyvät siten, että joku oppilas alkaa seurustella toista sukupuolta olevan toverin kanssa ja vetää mukaansa omaa sukupuolta olevan toverin yhteiseen hakkailuun, yhtyivät nuorisokurssien tytöillä melko täydellisesti huonetoverisuhteisiin. Sukupuolten välinen seurustelu rajoitui näet muutamia yhteisiä retkiä lukuunottamatta sunnuntai-vierailuihin tyttöjen huoneissa. Näitten ystävyyksien seuraaminen, jolla olisi ollut erikoinen mielenkiintonsa 3:nnelta kurssi-viikolta alkaen — silloinhan seurustelu eri sukupuolten välillä sai vauhtia — oli kuitenkin kurssin lyhyiden vuoksi siksi vaikeata, etten niitä tässä katso voivani erillisinä, huonetoverusten ystävyuden rinnalla luetella.

5. *Työskentely-toveruuksista* on samoin melko vaikeata sanoa mitään varmuudella, koska ne kurssilla tulivat kysymykseen nimenomaan naisoppilaitten kesken, jotka työskentelivät pienissä vuorotteluryhmissä opetuskeittiössä. Tätä työskentelyä en sen luonteen vuoksi voinut järjestelmällisesti seurata eikä talousopettajalta vaadittu ystäväystymisten tarkkailua työryhmissä. Edellä todetuista tyttöjen ystävyys-suhteista on seuraavien katsottava syntyneen lähinnä yhteisen työharrastuksen perusteella: Pol-Arh, KM-Pol, Den-Pol, Den-Ank, Kär-Mak ja Kär-Jev.

6. Sitä suurempaa huomiota ansaitsevat tässä aineistossa *muunlaiset ystävyys-suhteitten vaikuttimet*. Jo tyttöjen ystävyystoivomusten yhteydessä oli puhetta siitä, että »torjuttu» Mat tunsii yhteenliittymishalua Ankiin ja Boriin mahdollisesti näitten osoittaman kurssia ja sen järjestelyä arvostelevan oppositioasenteen vuoksi. Kohtaamme tässä, joskin vain ystäväystymistendenssin yhteydessä vaikuttimen, jonka Tuompo²⁸⁾ ainoastaan muitten joukossa mainitsee, mutta jota Schneckenburg on erikoisesti tutkinut.²⁹⁾ Tarkoitin oppilaitten perheitten samanlaisen taloudellisen ja yhteiskunnallisen aseman yhteenliittävää vaikutusta. Tuompo katsoo voineensa todeta, että köyhien kotien lapset pyrkivät ystäväystymään keskenään, ja samoin vastaavasti taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti hyvässä asemassa olevat. Ilmeisesti Ank, Bor ja Mat ovat pitäneet itseänsä eräässä mielessä »vähäosaisina». Kuten alussa, oppilaitten perhesuhteitten yhteydessä oli puhetta, ei Itä-Karjalasta kerääntyneen karjalaisnuorison piirissä tarvitse sanottavasti pelätä tämän probleeman esiintymistä. Aineisto on sosiaalisesti harvinaisen homogeeninen.

Eräitä edellytyksiä »luokkarajojen» muodostumiselle ei kuitenkaan puuttunut. Viitataan siihen, että jonkinlaisia eroja kaupunkilaistuneempien, sievistyneempien ja hieman varakkaampien tyttöjen (esim. Rom ja Mak) ja tehdaslaisten (Ank ja Bor) välillä ilmeisesti on esiintynyt.

Nimenomaan *ystävyystoivomuksia* silmälläpitäen on kuitenkin kunkin oppilaan sosiaalinen asema ollut vaikuttamassa muullakin tavoin kuin yhdistävästi. Kun tällaisessa yhteisössä tutkitaan ystävyysuhteitten vaikuttimia, on otettava huomioon nuorisokurssin erikoisluonne ja ne omalaatuiset edellytykset, jotka näitten oppilaitten keskuudessa esiintyvät. Jo kielelliset seikat, tavat, yms. tekivät eräät oppilaat suomalaisille muita läheisemmiksi. Eräänä eteenpäin pääsyn perusteena oppivat kurssilaiset pian pitämään, »olemista mahdollisimman suomalainen». Kun siinä sodan vaiheessa, jossa nämä kurssit järjestettiin, oppilaille näyttäytyi suoranaiseksi elämisen ehdoksi hyvissä väleissä oleminen suomalaisten kanssa, ja kun kurssin johdon taholta tietoisesti kohotettiin esikuviksi eräitä myönteisesti suhtautuvia ja hyvin kyvykkäitä oppilaita, esim. »Impivaaran» ja »Salmelan» joitakin asukkaita, aiheutui näistä seikoista jo luonnostaan useimpien muitten oppilaitten toivomus tulla noitten hyvin suoriutuvien kaltaisiksi mahdollisimman suuressa määrin. Sosiaalisesti vaikutusvaltaisia oppilaita käytettiin siten heidän itsensä tietämättä apukasvattajina.

Läheisissä suhteissa olemisen kurssin johtoon tuli täten ratkaisevaksi näkökohdaksi arvojärjestyksessä, mutta samalla myös ystävydet tuossa asemassa olevien oppilaitten kanssa käyvät erikoisen halutuiksi. *Sama tekijä* siis on suuntaa-antavana sekä arvojärjestyksen että ystävyysuhteitten muodostuksessa. Tässä nimenomaan olen taipuvainen näkemään syyn siihen, etteivät tutkimaşsani aineistossa välimatkan ja etäisyyden dimensiot esiinny toisistansa niin riippumattomina, kuin mitä Koskenniemien mukaan olisi otaksuttavissa. ●n luonnollista, että tuollaisen ystävyysuhteitten haluttavuus ilmenee nimenomaan *ystävyystoivomuksissa*, kuten olemme nähneet. Saattaa tietysti huomauttaa, ettei tällöin ystävyystymistä määrääkään *kiintymys*, vaan pikemminkin *laskelmallisuus*. Viimemainitun ei kuitenkaan tarvitse olla tietoista. Edullisessa valossa esiintyminen opettajille voi olla riittävän voimakas dynaaminen tekijä painamaan ystävien valintaa ●maan suuntaansa.

Nimenomaan poikien keskuudessa, joitten ystävyystoivomukset tässä suhteessa ovat erikoisen puhuvia, on ollut vaikuttamassa seuraava, useimmissa tapauksissa varmaankin tiedostamaton dynaaminen tekijä: »Ystävyyskyselyn suorittaa opettaja. Käsitys, jonka annan itsestäni riippuu siitä, miten 'ansiokkaita' ystäviä osoitan omaavani». Siten pojilla erikoisesti esiintyy halua komeilla arvossapidetyillä ystävillä.

Vaikkakin siis kummankin sukupuolen ystävyystoivomuksissa ilmenevä pyrkimys sosiaalisesti johtavien ystävyteen, »*paine nousuun*», osaltaan saattaa olla seuraus siitä usein mainitsemani metoodisesta virheestä, että kysely suoritettiin heti arvojärjestyskokeen jälkeen, katson kuitenkin tämäntapaisella kurssilla vällinneitten erikoislaatuisten edellytysten *pääasiassa* aiheuttaneen mainitun ilmiön.

VI. OPPILAITTEN ARVOJÄRJESTYKSESTÄ.

Lasten ja nuorten muodostamien yhteisöjen arvojärjestysten tutkiminen pääsi vauhtiin vuosisadan alkuaikoina, senjälkeen kuin *Schjelderup-Ebben* kuuluisat eläinkokeet lintujen »nokkimisjärjestyksestä» olivat tulleet tunnetuiksi,³⁰⁾ ja *David Katz* ensimmäisenä oli keksinyt kokeellisesti tutkia vastaavia ilmiöitä koululuokissa.³¹⁾ Tämän jälkeen ovat koulu yhteisöjen arvojärjestyksiä tutkineet mm. *Reininger*,³²⁾ *Večerka*,³³⁾ *Leib*,³⁴⁾ *Rombach*,³⁵⁾ *Buttgerit*.³⁶⁾ meillä *Kaila*, *Koskenniemi*, *Gästrin*³⁷⁾ ja *Tuompo*. Näistä aikaisemmista tutkimuksista on hyvä yhteenveto Koskenniemen teoksissa, joihin tässä tyydyn ainoastaan viittaamaan.³⁸⁾ Jo Reininger huomasi, että samoinkuin kotikanojen keskuudessa vallitsee vakiintunut, kutakuinkin muuttumaton arvojärjestys, jossa jokainen yksilö suunnilleen tietää paikkansa, voimattia ilman suuria välien selvittelyjä saada arvoasemaansa nousemaan, samoin jokaisessa kouluokassa eri yksilöjen asema on hämmästyttävän kiinteästi määrätynyt. Se ratkaistaan hiljaisessa kilpailussa tai ankarissa yhteenotoissa jokaisen uuden yksilön saavuttua. Koskenniemen mukaan yleisesti on todettu, että »koululuokassa ainakin kolmannelta kouluvuodesta lähtien esiintyy — — — arvojärjestysilmiö». Kokeet osoittavat myös, ettei tuo arvojärjestys ole satunnaisten mielijohteitten tulos, sillä kokeen uusiminen antaa suunnilleen saman tuloksen.³⁹⁾ Jos jokainen oppilas saa tehtäväkseen laatia luettelon kaikista tovereistaan yleisen kelpoisuuden perusteella (so. tovereitten keskuudessa ansiokkaana pidettyjen ominaisuuksien, ei koulusuoritusten mukaan), laaditut luettelot osoittautuvat hämmästyttävästi toistensa kaltaisiksi. Sen sijaan että kukin olisi sijoittanut omat ystävänsä ja lähimmät toverinsa alkupäähän, arvosijaluettelot muodostavat samantapaisen arvojärjestyksen kuin kanojen nokkimisluettelot.

Eniten ovat Leibin perinpohjaisesti analysoidut kokeet olleet esikuvina myöhemmissä tutkimuksissa. Itse olen kokeissani noudattanut lähinnä Tuompon järjestelyä, joka puolestaan sanoo liittyvänsä Leibiin.

Kokeista suoritettiin ensimmäinen 2 viikon ja toinen 8 viikon kuluttua kurssin alkamisesta. Koskenniemi lienee ensimmäisenä ottanut käytäntöön tämän menetelmän, arvojärjestyskokeen toistamisen tiettyjen pitkäkköjen väliaikojen kuluttua. Sen välityksellä paljastuu useita mielenkiintoisia seikkoja arvoasemien vaihtumisesta ja sen edellytyksistä. Ensimmäisellä kerralla koejärjestely oli seuraava. Ennen tehtävän antamista harvensin istumajärjestystä, niin että oppilaat eivät saattaneet lukea toistensa vastauksia eivätkä neuvotella keskenään. Koe suoritettiin pojilla ja työillä erikseen. Tehtävän selostus oli näin kuuluva.

»Olemme historian tunnilla puhuneet kuninkaan vaalista. Ajattelaan nyt, että te valitsette kuninkaan omasta joukostanne. Kuka teistä sopii mielestänne parhaiten johtamaan muita? Ajattelaan, että esim. retkelle ei kukaan opettaja lähde mukaan. Saatte lähteä omin päin, mutta ehdolla, että ilmoitatte päätöksenne siitä, kuka huolehtii järjestyksestä. Tämän nimen kirjoittatte paperille ylimmäksi ja vedätte viivan sen alle. Sen jälkeen kirjoittatte sen oppilaan nimen, jonka ehdottaisitte varalle, jos, »kuninkaalle» jotain tapahtuisi. Sitten sen oppilaan nimen, joka olisi 3:nalla sijalla jne, kunnes luokan kaikki oppilaat on mainittu. Viimeisenä tietysti se, joka huonoimmin sopii muita johtamaan.»

Instruktion jatkona korostettiin vielä omankin nimen mainitsemisen välttämättömyyttä, nimenomaan sillä arvosijalla, jonka vastaaja arvelee todella vastaavan omaa asemaansa.

Toisella kerralla oli tarpeen vain viittaus eräitä viikkoja aikaisemmin suoritettuun kokeeseen, ja silloisen tehtävän mieleenpalautus. Instruktion täydellinen kertaaminen ei ollut välttämätöntä, sillä kaikki oppilaat muistivat heti asiasta mainittaessa aikaisemman tilanteen ja pitivät luonnollisena, että tehtävä vielä kerran suoritettiin.

Koe »itsearvostuksesta» yhtyi siis näissä tehtävissä »vierasarvostukseen». Erillistä koetta »itsearvostuksesta» ei suoritettu, vaan alunperin oli myös oma nimi sijoitettava kaikki toverit sisältävään luetteloon.⁴⁰⁾ Kun muilla aineistoilla suoritetuissa vas-

taavissa kokeissa on ilmennyt, että vastauspaperin jättäminen nimellisenä vaikuttaa »itsearvostukseen», niin ettei vastaus kuvasta oppilaitten todellista käsitystä omasta arvoasemastaan, sallittiin nimettömien vastausten jättäminen. Koska toisaalta juuri itsearvostuksen tutkiminen edellyttää tietoa siitä, miten kukin oppilas on itsensä sijoittanut, täytyi muulla tavoin ratkaista kukin nimettömän vastauksen antajan henkilöllisyys. Sen saavuttamiseksi turvauduin samantapaiseen keinoon, jonka Tuompo on teoksessaan selostanut.⁴¹⁾ Oppilaille jaettuihin isoruutuisiin vastauspapereihin oli nuppineulan kärjellä pistetty tuskin havaittava hieno reikä, eri ruutuun eri oppilaitten papereissa, siten että lävistetyt ruudun asema vasemmalta oikealle lukien vastasi a.o. oppilaan asemaa kurssilaisten aakkosellisessa luettelossa. Oppilaille itsellään ei ollut aavistustakaan tästä heidän vastaustensa tarkistusmahdollisuudesta.

Heti ensimmäisessä kokeessa tehtävä näytti jokaista huvittavan, ja innolla ryhdyttiin »äänestämään». Luonteenomaista oli tässä kokeessa, etteivät kurssilaiset vielä tunteneet kaikkia tovereitaan, ainakaan nimeltä. Keskinäisen tutustumisen rajoittuneisuus vielä 2-viikkoisen yhdessäolon jälkeen ilmaisee selvästi pienten ystäväpiirien, esim. huonekuntien eristyneen luonteen vielä tällä asteella. Alussa ratkaisu näytti helpolta, mutta useille tuotti tavatonta vaikeutta saada luettelo käsittämään *kaikki* toverit. Yhtä mittaa oppilaitten oli tiedusteltava toistensa nimiä. — Tulos, joka saadaan tuollaisen pariviikkoisen yhdessäolon jälkeen suoritetusta kokeesta voi siis olla varsin sattumanvarainen eikä missään tapauksessa perustu riittävään, todella kyvykkäitten toverien, yleiseen tuntemukseen. Todellinen, aito johtaja saattaa tosin silloin jo olla riittävästi kaikkien tiedossa. Mutta varsinkin lähinnä häntä voivat ensimmäisessä arvojärjestyksessä saavuttaa kannatusta oppilaat, joita vain verrattain pintapuolisen arvostelun perusteella on syytä pitää todella »johtavina», siis sellaiset, jotka tavalla tai toisella ovat pysytelleet »esillä», kaikkien nähtävissä. Vasta pitempiäaikaisen yhdessäolon jälkeen todella ansiokkaat toverit tulevat yleisesti tunnetuiksi. Tämänkin seikan riittävää tutkimusta ajatellen on valitettava kurssin lyhyttä. Muista samantapaisista yhteisöistä saamieni kokemusten perusteella vasta n. kahden kuukauden kuluttua joutuvat löyhällä perusteilla huomattavan arvoaseman saavuttaneet me-

nettämään asemansa todella lahjakkaimmille. — Mahdollisesti olisivat myöhemmät uudet arvojärjestyskokeet tuoneet lisää selvitystä asiaan. Toisaalta on pidettävä mielessä Koskenniemen toteamus, että oppilaitten toden teolla päästyä tuntemaan toisensa muutokset arvojärjestyksessä käyvät harvinaisiksi.⁴²⁾

Seurauksena oppilaitten rajoitetusta keskinäisestä tutustumisesta ensimmäisen kokeen ajankohtana oli useitten oppilaitten tyytyminen luetteloissaan vain n. 20:een nimeen. Varsinaista haittaa ei tästä kuitenkaan koko tulosaineiston käsittelylle ole koitunut. Kuten Koskenniemi hyvin perustein korostaa, täydellisetkin luettelot osoittavat jotakin laskennallisesti luotettavaa vain arvojärjestyksen »ylä»- ja »alapään» suhteen. Keskivälille sijoittuvat tulosluvut näet ovat liian suuren hajonnan alaisia.⁴³⁾ — Jos kerran oppilas jonkinlaisen käsityksen on tovereittensa kelpoisuudesta muodostanut, voidaan edellyttää, että hänen mainitsemansa 20 toverin joukossa ovat sekä ne, jotka parhaiten, että myös ne, jotka huonoimmin sopivat johtajiksi. Näihin äärimmäisiin tapauksiin vastaaja on tietysti ensimmäiseksi kiinnittänyt huomiota.

Leib pitää välttämättömänä tämän kokeen aloittamisen johdattavalla leikkillisellä keskustelulla, jonka aikana kj pääsee tuttavalliseen suhteeseen luokan kanssa ja jäykästä outouden tunteesta vapaudutaan. — Kun koehenkilöni olivat kurssilla omia oppilaitani ja kun sisäoppilaitoksen elämä on omansa varsin pian luomaan opettajan ja oppilaitten suhteet riittävän läheiseksi, katsoin tarpeettomaksi käyttää laajempaa johdattavaa keskustelua kuin mikä sisältyy edellä esittämäni instruktioon.

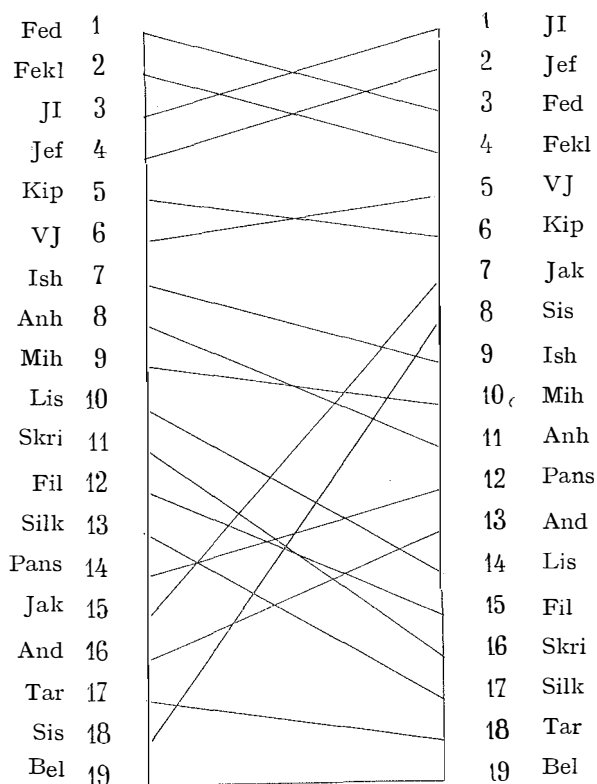
Ohjeeni erosi esim. Koskenniemen työyhtymän käyttämästä siinä suhteessa, ettei ollut tässä tehtävänä nimetä ensin ensimmäinen oppilas, sitten viimeinen, senjälkeen lähinnä ensimmäinen ja toiseksi viimeinen, jne. Oppilaille ei myöskään jaettu valmiiksi numeroituja listoja. Menetelmäni liittyi läheisemmin Tuompon käyttämään. Sensijaan meneteltiin Koskenniemen tavoin siinä suhteessa, että kaikki oppilaat pysyivät koko kokeen ajan luokassa, niin että jokaisen läsnäolo oli muistin tukena.⁴⁴⁾

Luokan yhteistä arvojärjestystä laskettaessa on tässä käytetty Buttgeretin menetelmää.⁴⁵⁾ Oppilaan saama ääni, joka asettaa hänet ensimmäiselle arvosijalle on saanut kokeen osanottajien

lukumäärää osoittavan pisteluvun. Milloin samaa oppilasta esitetään toiselle sijalle, hän tällaisesta »äänestä» saa pisteluvun, joka on osanottajaluku vähennettynä yhdellä. Kolmatta sijaa varten annettu »ääni» tuottaa pistemääräksi osanottajaluvun vähennettynä kahdella, jne. Näillä luvuilla kerrotaan jokaisen arvosijan saama äänimäärä ja tulo jaetaan 10:llä tai 100:lla. Menetelmä poikkeaa tuntuvasti Koskenniemen käyttämästä pistelaskusta, jossa viimeisistä arvosijoista annetaan negatiivisia pistearvoja, ensimmäisistä positiivisia.⁴⁶⁾ Koskenniemi on myös osoittanut, että tulokseksi saatava arvojärjestys on suuresti riippuvainen käytetystä laskutavasta. Kun tässä yhteydessä joutuvat tarkastelun kohteiksi lähinnä vain ylimmät ja alimmat arvosijat sekä tuntuvat arvoaseman vaihtumiset arvosijaluettelon muissa osissa, olen katsonut riittäväksi noudattaa johdonmukaisesti yllä esitettyä Buttgeretin laskutapaa.

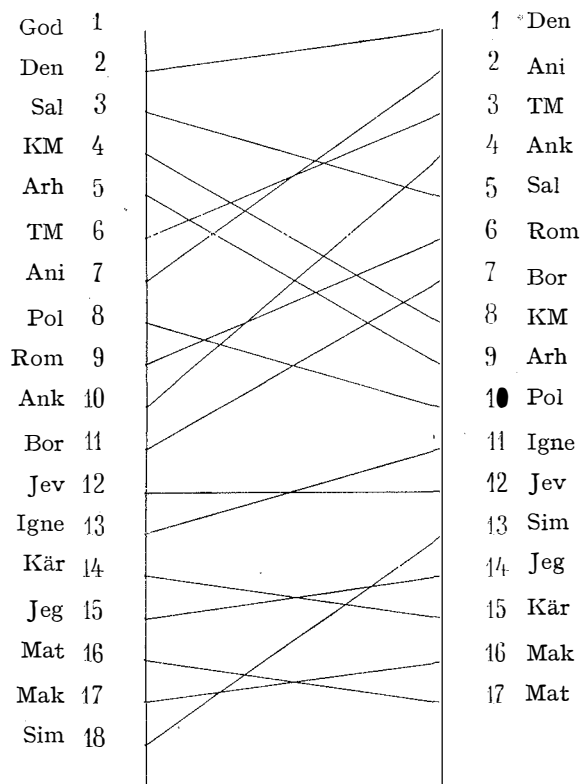
Näin saadut tulokset ilmenevät kuvioista 17 ja 18, joista edellinen sisältää poikien, jälkimmäinen tyttöjen yhteisesti lasketut arvojärjestykset. Kunkin oppilaan kohdalla on tyydytty merkitsemään vain arvosijat pistemäärien jäädessä mainitsematta ja erottamaan arvosijat yhtä pitkin välein nimiluettelon vieressä olevalla pystyllä suoralla. Vasemmanpuoleisella suoralla nähdään siten sijoittumisjärjestys ensimmäisen kokeen ja oikeanpuoleisella suoralla toisen kokeen perusteella. Puuttumatta toistaiseksi arvojärjestyksen muutoksiin kokeitten välisenä aikana tarkastellaan aluksi sijoittumista yleensä ja siinä näyttäytyviä tämän yhteisön sosiaalisia ilmiöitä.

Ensimmäisen kokeen tuloksessa niin pojilla kuin tytöillä herättää tällöin huomiota, että viimeisille sijoille joutuivat Karjalan murretta taitamattomat ja vepsäläiset. Tyttöjen keskuudessa on yksinomaan venäjänkielen taitoinen Mak aivan loppupäässä. Merkittävää on kuitenkin, että 5 viikkoa myöhemmin toisessa kokeessa on yleisesti torjuttu Mat vielä häntäkin alempana. Poikien joukossa vepsäläiset ja yleensä pienikokoiset ovat alapäässä, samoin älyllisesti rajoittuneet (esim. Pans.). Tosin vepsäläisistä Lis ensimmäisessä kokeessa sijoittuu suhteellisen edullisesti. Hän on ilmeisesti jonkun verran suosittu. Mutta toisessa kokeessa hänen asemansa selvästi laskee ja hän painuu lähemmäksi muiden pienten poikien joukkoa. Arvojärjestyksessä viimeisillä sijoilla oleviin nähden onkin luonnollista ja myös muista yhteisö-

Kuva 17. Poikien arvojärjestyksen muutokset.

tutkimuksista tunnettua, että arvostus noudattaa asianomaisen esim. ystäväpiireissä näkyvää suosion astetta. Vähimmin suositut ystävyys-suhteitten verkon periferiassa olevat toverit ovat arvostuksessakin viimeisinä.⁴⁷⁾ Yhtä selvästi ei tämä vastaavaisuus suosio-momentin ja arvoaseman välillä ilmenee arvojärjestyksen yläpäässä. Tyttöihin nähden kylläkin pitää paikkansa, että korkealle arvostetut samalla ovat yhteisössään keskeisiä. Mutta poikien arvojärjestyksessä herättää huomiota, että toisella arvosijalla Fedin jälkeen on Fekl, joka edellisen luvun toteamusten perusteella osottautui varsin epäsosiaaliseksi toveriksi. Tämä näyttää vahvistavan oikeaksi Koskenniemen toteamuksen, että »sellainen suosio, joka kiintymykseen nähden nostaa oppilaan tovereittensa tavoittelemaksi, ei sen sijaan ole johtajalle välttämätön, vaikka useassa arvojärjestyksen alkupään edustajassa

Kuva 18. Tyttöjen arvojärjestyksen muutokset.

johtamis- ja suosiomomentit yhtyvätkin.»⁴⁸⁾ Jos kuitenkin katsotaan *ystävyystoivomuksia*, toteetaan helposti, että niissä ilmenevä pyrkimys suhteitten luomiseen hämmästyttävän hyvin vastaa arvojärjestyksiä, niin että »tavoitellut toverit» myös ovat arvojärjestyksessä ylempänä. Esiintyy »painetta nousuun», ystävyystoivomukset suuntautuvat ylimpiä arvosijoja kohti, Fediin päin, joka myös arvojärjestyksessä on ylimpänä. Toisaalta ainakin tässä aineistossa arvojärjestys riippuu suosiomomentista. Sekä Fedin että Feklin lasku toisessa kokeessa ensimmäisiltä sijoilta kolmanneksi ja neljänneksi johtuu suurimmaksi osaksi kummankin vähäisestä seurallisuudesta.

Nämä tulokset juuri viittaavat siihen, etteivät arvojärjestys ja toveruussuhteitten verkko *tässä aineistossa* muodostu niin eri di-

mensioissa kuin Koskenniemen mukaan olisi edellytettävä. Syinä ovat ne yleiset tekijät, joita edellisessä luvussa kosketeltiin. Tä-mäntapaisella kurssilla voi yksityisestä oppilaasta tuntua suorastaan elämisen ehdolta päästä korkealle arvostettujen ystävyy-teen. Ja korkealle arvostettiin helposti ne, jotka vastasivat suo-malaisten antamia ihanteita. Tämä pyrkimys vahvisti osaltaan kielirajojen eristävää vaikutusta ei vain ystävyys-suhteita vaan johtajaominaisuuksiakin arvioitaessa. Joka tapauksessa mo-lemmat kokeet yhdessä osoittavat, että neljällä toveruksella Fed, Fekl, JI ja Jef on vallitseva ja täysin vakaantunut asema poikien keskuudessa.

Tyttöjen arvojärjestyksessä eivät hämmästyä ensimmäiseksi sijoitettujen nimet. Heidän kohdallaan asian laita on ollut niin onnellinen, että hyvän ystävyuden edellytykset sosiaalisuus ja seurallisuus ovat yhdistyneet johtajakelpoisuuden kanssa. En-simmäisellä sijalla oleva God oli kiistattomasti tyttöjen johtaja. Vanhimpana, älykkäimpänä ja sivistyneimpänä tytöistä hän luonnostaan on saavuttanut tuon asemansa. Hänen poistuttuaan kurssilta on Den, jolla on ollut vankasti toinen arvosija hallus-saan, säilyttäen johtoasemansa joutunut ensi sijalle. Kuviossa nä-kyvä nousu on siis ennemminkin suhteellinen, Denin ja eräitten alempana olevien kohoaminen portaan ylöspäin on seuraus siitä ettei God ole enää ensimmäisenä. Todellisuudessa he ovat siis vain säilyttäneet asemansa. Den on myös ystävänä suosittu ja tavoiteltu, itsekä aktiivisesti seurallinen ja yhteisiä asioita har-rastava. Muuten näyttää tarkatun 8 viikon aikana tyttöjen arvo-järjestyksen alkupäässä tapahtuneen enemmän muutoksia kuin pojilla. Tähän asiaan palataan tarkemmin tuonnempana.

Koskenniemi on suorittanut kokeita siitä, pitävätkö tutkitut oppilaat itse silmällä erilaisia ominaisuuksia johtajaa ja ystävää valitessaan, ja tallut vakuuttavasti myönteisiin tuloksiin. *Arvo-järjestyksen laadinnassa lapset voivat asettaa toverinsa muuhun järjestykseen, kuin minkä persoonallinen kiintymys sanelee.* Oppi-laat luettelevat tyypillisesti erilaisia ominaisuuksia ystäväksi ja johtajaksi kelpaamisen edellytyksenä. Johtajaksi ehdotetun po-ijan saavutusten yhteisissä toimissa »tulee olla keskinkertaista parempia, ja asianomaisen on oltava valmis toimimaan jou-kon hyväksi tai muuten sen puolesta joukon hyväksymällä tavalla.»⁴⁹⁾

Taulukko 6. Oppilaitten sijoittuminen älykkyyskokeissa.

Sijoittumisjärjestys älykkyysindeksin (Ä) suuruuden mukaan.
Sen laskemisperusteista tarkempi selvitys VII luvussa.

Nimi	Ä	Nimi	Ä
Kip	42	T.M.	32
Med	41	Pol	32
Fed	41	V.J.	31
Fil	41	J.I.	30
Mih	41	Ish	30
Fekl	40	Sim	30
God	40	Ani	30
Ank	40	Jev	30
Anh	38	Sal	29
Sis	37	Jef	29
And	36	Skri	27
K.M.	36	Arh	25
Silk	35	Pans	17
Mat	35	Jeg	12
Jak	34		
Den	34		
Rom	33		
Igne	32		
Kär	32		
Bor	32		
		<i>Keskiarvo:</i> 33,05	
		Pojat: 34,3	
		Tytöt: 30,9	

Eräs tuollainen »paremuuden» ratkaisija, jolla tosin saattaa olla ensiarvoinen merkitys myös ystävyysuhteitten muodostuessa on asianomainen ns. »yleisen älykkyuden» aste. Tätä näkökoh-
taa silmälläpitäen esitän oheisena taulukon myös älykkyyskokeen
tuloksista ja sen perusteella muodostuvasta arvojärjestyksestä
(taulukko 6) Muistettava on, että tässä mies- ja naispuolisten
oppilaitten älykkyysindeksit ovat suuruusjärjestyksessä *samassa
taulukossa*, mikä seikka ei kuitenkaan sanottavasti haittaa sen
vertailemista kuvioihin 17 ja 18. Vertailun tuloksena on ilman
muuta todettavissa, ettei älykkyuden aste suoranaisesti ja
yksinomaan ole ratkaiseva johtajakelpoisuutta arvioitaessa. Se
osoittautuu kieltämättä tärkeäksi, mutta ilmeisesti tietyt luonteen-

piirteet ovat määrävämpiä, eräissä tapauksissa ne ovat arvioinnissa jopa etusijalla. Siten esim. älykkäin pojista, Kip on vasta 5:nneellä sijalla alkupäästä. Ymmärrämme tuloksen hyvin, kun palautamme oppilaitten yksilökuvauksesta mieleemme eräät Kipin ominaisuudet. Häntä sanottiin »levottoman vilkkaaksi, huonosti tasapainoiseksi pojaksi». Hän on poikajoukon koiranleuka, esiintymishaluinen ja hieman hysteerinen. Ilmeisesti hänessä on jonkin verran psykopaattisia piirteitä, minkä vaistoten toiset eivät yksimielisesti tunnusta häntä johtajaksi. Huomaamme myös hänen eristyneen asemansa ystävyystoivomuksien »kentässä». Kipin jälkeen korkein älykkyysindeksi 41 on neljällä pojalla (Med, Fed Fil ja Mih). Näistä Mih ei voi tulla kyseeseen johtajana. Medillä olisi luonteensa puolesta hyvät edellytykset, mutta hän joutui jättämään kurssin sen varsin aikaisessa vaiheessa. Johtajaksi tulee Fed, vaikkei hän jossain määrin epätoverillisena saavuta varmaa asemaa. Fil on hyvä esimerkki siitä, miten älykkyuden rinnalla muut tekijät ovat ratkaisevia. Luonteenkuvauksessa sanotaan: »pienikasvuinen ja vilkas; epätoverillinen, valmis 'pinnaamaan', tuskin nauttii toverien luottamusta». Toverit ovat varsin tarkkanäköisesti jättäneet hänet vaille huomiota johtajan ehdotuksissaan hänen älykkyystään huolimatta.

Kuten nähdään älykkyuden suhteen seuraavalla sijalla oleva Fekl kilpailee tulostilastossa Fedin kanssa varsin ankarasti johtajan asemasta. Sen sijaan herättää huomiota, että arvojärjestyksen seuraavilla sijoilla ennen Kipiä olevat JI ja Jef, jotka toisessa kokeessa nousevat jopa johtoon, ovat älykkyydeltään varsin keskinkertaisia, Jef suorastaan loppupään miehiä. Heillä täytyy olla varsin ansiokkaat sosiaaliset ominaisuudet, suuret urheilulliset tai ruumiilliset avut voidakseen tällä tavoin syrjäyttää älyllisesti parhaat. Yksilökuvauksessa luemmekin Jefistä: »Omaa lukuisia johtajaominaisuuksia. Seurallinen.» ja JI:stä »Hillitty ja miellyttäväkäyttöksinen poika». Kun näitten poikien »nousu» tapahtuu kurssin kestäessä, niin että he lopulta syrjäyttävät älykkäimmätkin, ei tätä tulosta voida tulkita muulla tavoin, *kuin että kurssin alussa nokkelimmat pojat helpoimmin vetävät huomion puoleensa, mutta että todella sosiaalisesti arvokkaat toverit parhain johtajan luonteenpiirtein vähitellen keksitään, jonka jälkeen heidän asemansa vakaantuu.*

Arvojärjestyksen loppupäässä sijoittuminen paremmin vastaa älykkyyksindeksien asteikkoa. Vepsäläisten ja pienikokoisten lisäksi ovat viimeisillä sijoilla esim. Pans ja Skri, joilla on alhainen älykkyyssaste. Silmäänpistävää on kuitenkin niinkin älykkäitten oppilaitten kuin Silkin ja Sisin sijoittuminen jotakuinkin epäedullisesti.

Tyttöjen arvojärjestyksen yläpäässä oppilaitten sijoittuminen enemmän noudattaa älykkyyjärjestystä kuin pojilla. Niinkuin Koskenniemi huomauttaa, tällaiset seikat ovat tietysti vaihtelevia ja kustakin tutkitusta yhteisöstä riippuvaisia. Johtajaksi yksimielisesti tunnustettu God on myös tytöistä älykkäin. Kuitenkin huomataan, että Mat, joka on sekä arvojärjestyksessä viimeisillä sijoilla että toverielämässä »torjuttu», älykkyytensä suhteen on edellä Denistä, toisesta »johtajatyöstä». Ristiriita älykkyyden ja arvoaseman välillä kuvastaa tässä hänen kielteisten luonteenpiirteittensä suurta vaikutusta. *Muuten saa tyttöjen arvojärjestyksituloksia heidän älykkyyssasteikkoonsa verratessaan sen vaikutelman, että heillä taas, päinvastoin kuin pojilla useat älykkyytensä puolesta johtajan edellytyksiä omaavat vasta vähitellen kurssin aikana saavat huomiota osakseen.* Vilkkkaus, toverillisuus, ulkomuoto ja eräät muut tekijät pistävät kurssin alussa enemmän silmiin. Onkin syytä siirtyä tarkastamaan näitä arvojärjestyksen muutoksia.

5 1/2 viikkoa myöhemmin uudistettu koe antaa käsityksen *arvojärjestyksen pysyvyydestä* tässä aineistossa. Psyisyvyyden mittaamiseksi Koskenniemi laskee eri ajankohtina määrättyjen arvojärjestyksien välisen korrelaation.⁵⁰⁾ Tästä aineistosta olen laskeut korrelaation käyttäen *Spearmanin* kaavaa, koska Koskenniemen käyttämää *Lämmermannin* kaavaa sovellettaessa erilainen pistelaskutapani ei kuitenkaan tuottaisi Koskenniemen tuloksiin verrattavia korrelaatiokertoimia. Saadaan seuraavat korrelaatiot: pojilla 0,76, tytöillä 0,81.⁵¹⁾ Koskenniemellä vastaavat Spearmankorrelaatiot ovat keskimäärin 0,76 ensimmäisen ja toisen arvojärjestyksikokeen tulosten välillä ja 0,84 toisen ja kolmannen kokeen tulosten välillä.⁵²⁾

Laskemani korrelaatio vastaa siis erittäin hyvin Koskenniemen tuloksia ja sitä on pidettävänä huomattavan korkeana. Vähäinen ero poikien ja tyttöjen välillä, sikäli kuin sitä lainkaan voidaan pitää merkitseväenä, saattaa johtua siitä, että tytöt jo ensim-

mäisen kokeen aikoihin asuinhuoneitten sijainnin yms. seikkojen johdosta, joista edellä on puhuttu ystävyys-suhteitten kehityksen yhteydessä, olivat ehtineet jonkin verran enemmän tutustua toisiinsa kuin pojat, Toisessa kokeessa tapahtuvat mielipiteitten tarkistukset ovat siten olleet tuntuvampia pojilla.

Näinkin lyhyen yhdessäolon eri vaiheissa suoritettut kokeet siis tukevat käsitystä arvojärjestyksen pysyvyydestä. Koskeniemi on kansakouluoppilailta todennut, että peräkkäin vuoden aikana syntyneet arvojärjestykset ovat suuressa määrin yhtäpitäviä. Erikoisesti tämän yhteisön kannalta, jota seurattiin vain n. 10 viikkoa, on merkitystä hänen toteamuksellaan, että tovereitten kelpoisuuden selville saaminen on mahdollista jo ensimmäisten yhdessäoloviikkojen aikana.⁵³⁾

Seuraavassa omistetaan lyhyesti huomiota niille yksityisille tapauksille, joissa oppilaan arvoasema kokeitten välisenä aikana on tuntuvasti muuttunut:

Pojat:

Arvojärjestyksen yläpäässä tapahtuvista muutoksista ja niiden syistä oli jo edellä puhetta. Muuten ylimmät arvosijat säilyvät jotakuinkin ennallaan. Useimpien poikien arvoaseman näennäinen lasku arvojärjestyksen puolivälistä lähtien johtuu itse asiassa Jakin ja Sisin jyrkästä noususta 7:nnelle ja 8:nnelle arvosijoille.

Jak. Kurssin alussa esiintyi varsin kevytmielisellä ja huolettomalla tavalla, ja sai huomiota osakseen pääasiassa vain leikki-puheittensa ansiosta. Vaikka hän olikin varsinkin tyttöjen suosiossa, ei häntä tämän vuoksi kurssin alkuviikkoina voitu ottaa »vakavalta kannalta». Kurssin aikana hän itse tasaantui ja talttui huomattavasti, ja sitä mukaa hänen kannatuksensa kasvoi. Varsinaista arvonantoa hän on voittanut kaikesta päättäen ruumiillisilla ominaisuuksillaan, sitä mukaa, kun ne pääsivät ilmenemään. Ratkaiseva on varmaan hänenkin kohdallaan ollut kurssin puolivälissä sattuneen »mottimetsässä olon» sisältämä tilaisuus taidonnäytteeseen. Yksilökuvauksesta luemme: »Oikein hyvän ulkotyöläisen tyyppiä».

Sisin henkilökuvauksesta: »Hyvin sulkeutunut luonne, suorastaan arvoituksellinen, helposti hermostuva, hieman epävarma, punastuu.» — »Erittäin itsenäinen luonne, pyrkii ajattelemaan hyvin itsenäisesti, kerää kontrollitietoja, mistä vain voi

saada». Arvattavasti viimeksimainittu taipumus horjuttaa opettajien auktoriteettia on herättänyt tovereissa kunnioitusta ja saanut heidät pitämään häntä »omintakeisena».

Todellista laskua on tapahtunut *Lisin*, *Skrin*, *Filin* ja *Silkin* osalta.

Filin suhteen ei hänen asemansa lasku ole yllättävä ne ominaisuudet huomioonottaen, joista jo edellä oli puhetta ja jotka vaikuttivat hänen sijoittumiseensa älykkyystasonsa edellyttämää alemmalle arvosijalle jo ensimmäisessä kokeessa.

Lisin arvoaseman laskua on vaikeata perustella. Yksilökuvauksessa ne ominaisuudet, jotka tämän kokeen kannalta ovat merkittäviä, esiintyvät yksinomaan myönteisessä valossa. Ehkä ovat *Lisin* sosiaalisesti arvokkaat ominaisuudet johtaneet jopa hänen yliarvioimiseensa kurssin alussa hänen monien rajoitustensa johtajan asemaa silmälläpitäen jäädessä riittävää huomiota vaille. Muistettava on myös, että *Lisin* arvosija on suunnilleen koko luettelon puolivälissä, jossa varsin suurillakaan muutoksilla ei ole tilastollista todistusarvoa. Koskenniemiän toteaa yhteisön »keskiosaa» koskevien sijoittumislukujen suuren hajonnan perusteella, että siellä ei oikeastaan lainkaan ole arvojärjestystä.⁵⁴⁾

Skri on vaikeasti sopeutuva, riidanhaluinen psykopaatti, jonka eräät epätoverilliset ominaisuudet, esim. kantelunhalu riittävästi perustelevat hänen arvoasemansa laskun.

Silkin arvoaseman muutoksen voi arvattavasti myös johtaa »mottimetsässä» olon vaikutuksista. Kunnianhimoisena poikana hän halusi päästä fyysillisesti kehittyneimpien kanssa samanarvoisiin suorituksiin ja rehki liikaa, niin että huonon ruumiillisen kunnon seurauksena sairasteli ja siten paljasti fyysisen huonommuutensa tovereilleen entistäkin selvenimin.

Tytöt:

KM on niitä, joitten arvoasema on jyrkimmin laskenut. Hänen aikaisempi tuttavuutensa, ainainen yhdessäolonsa ja huonetoveruutensa johtavan tytön *Denin* kanssa on vienyt siihen, että kurssin alkuvaiheena, jolloin tytöt eivät vielä sanottavasti tunteneet toisiaan, *Denin* kiistattomasti osaksensa sama arvonto ulottui myös hänen huonetoverihinsa, kaikkiin »Salmelan»-tyttöihin.

Sal kuuluu siten myös niihin, jotka varsin »ansiottomasti» sijoitettiin ensimmäisessä arvojärjestyskokeessa alkupäähän. — Hänen ainaisen toverinsa ja seuralaisen *Arhin* on käynyt samoin.

Kun sitten kurssin kestäessä muutkin toverit arvokkaine ominaisuuksien »huomattiin», seurauksena oli näitten kolmen tytön aseman romahduksellinen lasku.

TM:n ei ihmeellistä kylläkin käynyt samoin. Hänen näennäinen nousunsa on tosin seuraus huonetovereitten arvosijan muutoksesta. Joka tapauksessa hän säilyttää asemansa. Hän ei ole aito johtaja kuten *Den*, vaan »valtiass», mutta kykenee edelleenkin säilyttämään tämän otteensa toisiin.

Anin nousu toiselle sijalle on myös hieman yllättävää. Tämän töttöraukan ensi vaikutelma ei ole hänelle eduksi. On senvuoksi ymmärrettävää, että häneltä puuttuu tyttöjen ystäväystymisen dimensiossa tarvittavia edellytyksiä. Sitä kauniimmin koe hänen kohdallaan osoittaa objektiivisen kelpoisuusarvioinnin riippumattomuuden viehättävyysnäkökohdista. Tunnollisena, mallikelpoisena ja ahkerana oppilaana *Ani* pian *Godin* lähdeyttä kohtaa tietopuolisissa aineissa parhaaksi tyttöoppilaaksi. Hänen nämä myönteiset luonteenpiirteensä yhdessä vakavan, vaatimatoman toverillisuuden kanssa ovat kaikesta päättäen lisänneet muitten luottamusta häneen, vaikkakin hänellä johtaja-asemaa ajatellen on rajoituksena itsenäisyyden ja omintakeisuuden puute.

Kurssin ulkonaisessakin elämässä tuntuvimmin kuvastuva muutos on kuitenkin ystäväparin *Ankin* ja *Borin* nousu yhteisön arvoasteikossa. Ystäväysten, varsinkin *Ankin* koko olemus muuttui kurssin puolivälistä alkaen tuntuvasti. Oltuaan aluksi oppositiohaluisia he kehittyivät myönteisiksi, ystävällisiksi ja avuliaksi, mikä osaltaan kuvastuu myös ystäväystoivomusten järjestelmässä. On vaikeata sanoa käytöksen ja arvoaseman muutoksen liittyessä toisiinsa, kumpi on syy, kumpi seuraus. Usein mainitussa teoksessaan *Koskenniemi* esittää pari tapausta kansakouluoppilaista, joissa hän arvelee käytöksen paranemisen ja »vapautumisen» vaikuttaneen arvoaseman nousuun.⁵⁵⁾ Omasta puolestani olisin tatpuvainen uskomaan, että syysuhde on päinvastainen. Ainakin nyt puheenaolevassa tapauksessa vapaa tarkkailu vakuuttavasti osoittaa niin olevan. *Ank* ja *Bor* olivat kaukaa pohjoisesta, kaikille muille vieraita, lisäksi tehässeuden väestöä, jonka asenne suomalaisia kohtaan erosi esim. kolhoosi-

laisten suhtautumisesta. Lyhyesti sanoen toverit kurssin kuluessa huomasivat heidän kelpoisuutensa. Tämän toverien taholta saamansa tunnustuksen he kokivat kohonneena elämäntuntuna, tulivat iloisiksi ja vapautuneiksi.

Romin kohoaminen parempaan asemaan on varsin ymmärrettävää ne hänen luonteenpiirteensä huomioonottaen, joista puuttiin ystävyysuhteitten verkon yhteydessä.

Arvojärjestyksen alapäässä näemme *Simin* aseman verrattain tuntuvasti nousevan. Alkuaan hiljaisena ja huomaamattomana hän fyysillisten ominaisuuksiensa avulla kykeni nousemaan koko kurssin huomion keskipisteeksi voittamalla tyttöjen »mottikilpailun». Tämä erinomainen ruumiillinen suoritus on vaikuttanut kohottavasti hänen arvoasemaansa.

Lopuksi muutama huomautus kurssin oppilaitten *itsearvotuksesta*. Huolimatta perusteellisesta valmistelusta ja varokeinoista, kävi kokeen tämän osan samoin kuin Tuompon tutkimuksessa.⁵⁶⁾ Oppilasjoukossa en saanut syntymään oikeata asennetta tähän tehtävään. Järjestely, joka salli vastausten jättämisen nimettömästi, ei tässä suhteessa auttanut. On todettava, että samoin kuin Tuompon tutkima suomalainen maaseutunuoriso myös kurssin oppilaat vaatimattomuussyistä sijoittivat itsensä arvojärjestykseen viimeiseksi. Instruktio kuultuaan muutamat oppilaat jo turmelivat kokeen huutamalla yhteen ääneen, että oma nimi tietysti kuuluu viimeiseksi. Mielenkiintoinen oli tämän käsityksen spontaanisuus ja yksimielisyys. En sitten katsonut voivani uudistaa koetta. — Asiaa ei paljon muuta se, että »valtias» TM on asettanut itsensä toiselle sijalle. Muut johtavassa asemassa olevat tytöt sijoittivat itsensä yleensä ennen sosiaalisesti alinta ryhmää.

VII. KURSSIEN ÄLYKKYYSKOKEISTA JA NIITTEN TULOKSISTA.

Älykkyyskokeita suoritin kummallakin tutkimallani kurssilla, II:lla ja III:lla samaa menetelmää käyttäen. Kun useimmat oppilaat joutuivat myöhemmin ammatinvalinnan ohjauksen tietä työhön sijoitetuiksi, sotilashallintoviranomaiset pitivät tärkeänä älykkyystutkimuksen ulottamista mikäli mahdollista jokaiseen yksilöön. Tutkimani aineisto käsittää 68 oppilasta, joista 35 oli II:lta ja 33 III:lta kansanopistokurssilta. Sen ulkopuolelle jäivät vepsäläiset ja venäläistyneet karjalaiset. Aineksen laatuun katsoen vain yksilökokeet saattoivat tulla kysymykseen. Melkoista päänvaivaa tuotti sopivan testistön löytäminen. Ei käynyt laatuun ryhtyä kokeilemaan uudella täysin vakaamattomalla testistöllä, kun juuri pidettiin tärkeänä vertailun mahdollisuutta aikaisempiin suomalaisiin tuloksiin. Eniten käytettyjä ovat meidän oloissamme olleet turkulaiset *Salomaan* koulukunnan testistöt.⁵⁷⁾ Niitä on esim. Tuompo käyttänyt tutkiessaan suomalaista kansanopistonuorisoa. Itäkarjalaisten kurssien varsin korkeasta keski-ikästä johtuen kuitenkin Salomaan testeistä olisivat tarkoitukseen soveltuneet vain hänen ylimpien ikäluokkiensa tehtävät, ts. ne, joitten suhteen arvosteluissa on lausuttu suurimmat epäilykset. Kun tutkimassani aineistossa nimenomaan kielelliset vaikeudet voivat tulla kompastuskiviksi, pidin sopimattomina näitä Salomaan korkeimpien ikäluokkien testejä, joita on ankarasti arvosteltu niihin sisältyvien sananlaskujen ja arvoitusten vuoksi.⁵⁸⁾ Näin päädyin lopulta siihen, että ainoa käyttökelpoinen sarja saataisiin *Leskisen*⁵⁹⁾ täysikasvuisten testistöstä karsimalla ja tarkoitukseen soveltamalla. Näin siitä teoreettisesta hartaruudesta huolimatta, jolle mainittu Leskisen teos rakentuu. Kun hänen sarjansa 60 tehtävän joukossa on runsaasti sellaisia,

joissa kielelliset seikat ja vierasta käsitepiiriä edustavat asiat ovat tälle aineistolle haitaksi, lyhensin sarjaa puolella, niin että siihen jäi 31 tehtävää. Myös kokeen suoritus aika lyheni silloin huomattavasti, josta oli monenlaista etua. Oppilaitten vilkkaus ja tottumattomuus tämääntapaisiin »istuntoihin» näet haittasivat koikeita. Kun Leskinen on ryhmittänyt tehtävänsä siten, että muutammat aina yhdessä edustavat samansuuntaista suoritusta, — tai kuten Leskinen vanhentuneen psykologian tavoin ajattelee, — paljastavat koehenkilössä tietyn »kyvyn», koetin karsinnassa menetellä siten, että *kokeen supistaminen jakaantui suhteellisesti kaikkien tehtäväryhmien osalle.*

Leskisen pistetaulukoon nojautuen valitsin itäkarjalaisille parhaiten soveltuvat tehtävät siten, että tämän puolella lyhentyneen testistön mukaan korkein mahdollinen pistemäärä 45 on tasan puolet koko testistön korkeimmasta pistemäärästä 90. *Molempien testistöjen vaikeustaso jää siis suunnilleen samaksi.* — Vaikkei *matemaattista vertailua* siis ole lupa suoranaisesti suorittaa Leskisen saavuttamiin tuloksiin, antaa tällainen tutkimus kuitenkin suhteellisen luotettavan kuvan itäkarjalaisten nuorten älykkyystasosta verrattuna meikäläiseen samanikäiseen nuoriin.

Karsinnan jälkeen jäivät Leskisen alkuperäisestä sarjasta jälle seuraavat tehtävät: 1, 3, 4, 5, 8, 10, 11, 13, 16, 17, 24, 25, 29, 30, 31—32, 33, 35, 36, 37, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 49, 52, 53, 55, 57, ja 58. Tehtäväsarjani muodostui kokonaisuudessaan seuraavaksi (Numerot suluisa viittaavat Leskisen sarjan vastaaviin tehtäviin):

Tehtävä 1 (1) sisältää viiden numeron virheettömän toistamisen, tehtävät 2 (3) ja 3 (4) tiettyjen kirjainten laskemisen suullisesti tarjotuista lauseista, tehtävä 4 (5) muistista piirtämisen ja tehtävä 5 (8) neljän esineen muistamisen viidestä yht'aikaa näytetystä. 6 (10) on päässälaskutehtävä ja 7 (11) sisältää päivämäärän ilmoittamisen.

Tehtävässä 8 (13) on osattava oikein selostaa sokkoleikkiä esittävää kuvaa, ja tehtävässä 9 (16) osattava selostaa kuvasarjaa, jossa nähdään »Herra Kerhonen» lukemassa makuulla lehteä ja noutamassa ulkoa ilmapalloja, joihin hän kiinnittää lehden lukkoneulojen avulla. Niin hän voi jatkaa lukemista käsien väsymättä. Pallot kannattavat lehteä.

Tehtävä 10 (17) tähtää eroavaisuuksien löytämiseen, tehtävä 11 (24) tarkoittaa esittävien ilmaisujen käytön toteamista. (On eleillä osoitettava, että haluaa vettä juodakseen.)

Tehtävä 12 (25) on Termanin »pallonetsimiskoe». Kh:n kulku-reitti on piirrettävä ympyrän muotoiseen »kenttään». Tehtävissä 13 (29) ja 14 (30) on kysymys yläkäsitteen etsimisestä, tehtävissä 15 (31) ja 16 (32) on *määriteltävä* käsitteet »kateus» ja »kosto». Tehtävissä 17 (33), 18 (35) ja 19 (36) on osattava eräitten piirrosten perusteella selittää tiettyjä fysikaalis-teknillisiä syy-seuraussuhteita.

Tehtävässä 20 (37) vaaditaan ilmoittamaan vastakohta. 21 (41), 22 (42) ja 23 (43) ovat Masselon-kokeita (3:n annetun sanan pohjalta on muodostettava lause, esim. »työ — raha — mies»). Tehtävässä 24 (44) on täydennettävä puutteellista lausetta oikealla tavalla.

Tehtävissä 25 (46) ja 26 (47) on järjestettävä lauseen sekotettu sanajärjestys taasen kohdalleen.

Tehtävä 27 (49) sisältää sadun miehestä, jonka kirves putosi lähteeseen ja joka ei tunnustanut lähteen haltijan tarjoamaa kultaista ja hopeaista kirvestä omikseen. On käsitettävä sadun vertauskuvallinen merkitys.

Tehtävissä 29 (53) ja 30 (54) on osattava arvostella oikein järjestömiä lauseita.

31 (57) ja 32 (58) ovat johtopäätöstehtäviä.

Kuten näkyy, sarjaan kuuluu siis oikeastaan 32 tehtävää. Kuitenkin käsitteitten määrittelytehtävät 15 ja 16 osoittautuivat tällä kh-aineistolla kielellisesti niin vaikeiksi, että *jommankumman* oikea ratkaisu katsottiin kokonaissuorituksen kannalta riittäväksi. Nämä tehtävät (Leskisen 31—32) yhdistettiin siis yhdeksi kaksi vaihtoehtoa sisältäväksi tehtäväksi kummankin vaihtoehdon tuottaessa tästä tehtäväparista annettavan 1 pisteen. Jos siis kh ratkaisi jo tehtävän 15 oikein, ei hänelle tehtävää 16 lainkaan annettu. Jos taas tehtävä 15 epäonnistui, annettiin aina myös tehtävä 16. Epäonnistuminen kummassakin merkittiin 0-pisteen suoritukseksi. Näin testisarja asiallisesti tuli 31 tehtävää käsittäväksi.

Mainituissa tehtävissä 15 ja 16 kuten yleensä muissakin, missä instruktio kielellinen puoli oli ratkaiseva, käytettiin Leskisen sanonnan lomassa karjalanmurteisia synonyymeja, esim. sano-

jen »kateus» ja »kosto» vastineita. Kh:lle tuttuja sanontoja käyttäen pyrittiin täten ohjeissa mahdollisimman suureen havainnollisuuteen. Täysin ei tässä kuitenkaan voitu onnistua, jo siitäkin syystä, että murteelliset sanonnat vaihtelevat varsin paljon Itä-Karjalan eri osissa. Täsmällisemmät tulokset olisi arvattavasti saatu venäjänkielisellä testistöllä. Myöhemmin mainittavat älykkyyskokeitten keskiarvot verrattuina suomalaisella väestöllä saatuihin vastaaviin lukuihin mielestäni kuitenkin osoittavat, että testit yleensä on riittävästi ymmärretty. — Käsitemaailman outous ei sarjassa suorittamani karsinnan jälkeen enää sannottavasti haitannut. Poikkeukseksi osottautui kuvasarja »herra Kerhosesta». Asennoitumista kokeessa haittasi jo tällaisen henkilöahmon tuntemattomuus ja kansanomaisuuden puute koehenkilöitten keskuudessa. Mutta vielä vieraampia olivat ilmeisesti ilmapallot, joitten ominaisuuksiin kuvasarjan »mielen» tajuaminen olennaisesti perustuu. Vain 2—3 kurssilaisista oli milloinkaan tällaisia palloja nähnyt. Kun kuvasarjan vaikeusaste jäi suunnilleen samaksi kaikille ja kun sellaisen tehtävän mukaan liittäminen oli hyvin suotavaa, jatkoin kuitenkin kokeilua sillä.

Seuraavat esimerkit valaisevat esitettyjä näkökohtia: »Voroshilov lukeo kirjaa. Itkoo, pöllästyy, lehti putoo alas. Siinä astuu. Mikä hänellä on kädessä? Ilmapallot, lentää ilmassa. Siinä pallot laitettu ja lehti sidottu palloihin ja se viruu.» (Mat). »Mies viruu, lukee kirjaa. Jo nukkuu ei enää lue. (Ilmapallo? Ei ole nähnyt.) Tässä hän niitä pitää, työntää ylöspäin. Tässä viruu. Paperi riippuu niissä ja hän lukee.» (Jev). »Mies makaa, lukee. ●n jo uinunut. Lehti putoo. Näitä kuvia en tiedä. (Rom). »Makaa ja lukee lehteä. Toinen makaa ja lehti kädessä Sähkövalot päällä. Pitää kädellään sähkövaloa (Ei ole nähnyt ilmapalloja).» (Pans). Voroshilovin sijasta taas eräät puhuvat »musikasta, joka viruu.»

Älykkyyskokeitten tulosten laskemisen ja kuvaamisen suoritin Leskisen menetelmää noudattaen. Poimimalla Leskisen laatimasta pistetaulukosta käyttämäni tehtävät pistearvoineen ja ottamalla huomioon Leskisen tehtävien 31 ja 32 yhdistämisen kaksoistehtäväksi, jossa korkeintaan voi saavuttaa 1 pisteen, sain seuraavan taulukon:

Taulukko 7. Älykkyystestien piste-*arvot*.⁶⁰⁾

Testi	Piste- arvo	Testi	Piste- arvo	Testi	Piste- arvo	Testi	Piste- arvo
1 (1)	2	16 (9)	3	35 (18)	2	47 (26)	2
3 (2)	1	17 (10)	1	36 (19)	1	49 (27)	1
4 (3)	1	24 (11)	2	37 (20)	1	52 (28)	2
5 (4)	1	25 (12)	2	41 (21)	1	53 (29)	1
8 (5)	1	29 (13)	1	42 (22)	1	55 (30)	2
10 (6)	1	30 (14)	1	43 (23)	1	57 (31)	1
11 (7)	1	31-32 (15-16)	1	44 (24)	3	58 (32)	2
13 (8)	2	33 (17)	2	46 (25)	1		

Koepöytäkirjojen arvioimisen yhteydessä täytettiin jokaisen kh:n saavuttamat piste-*arvot* sentapaisiin kaavoihin, joista Leskinen on julkaissut näytteitä teoksensa lopussa. Suunnittelemani kaava oli muuten Leskisen ehdotuksen mukainen, mutta oli testien numeroitten joukosta vain yksinkertaisesti jätetty pois näitä kokeita varten hylkäämiä tehtävät. Sivulla 90 näyte tällaisesta käyttämästäni kaavasta. Testien numerot ovat siis tässä Leskisen testistön numeroita. Oikealla nähdään äärimmäisessä sarakkeessa (K.m.) se korkein pistemäärä, joka eri »testiryhmissä» ja koko sarjassa on saavutettavissa, sarakkeessa S.m. on »saatu määrä» pisteitä ja keskimmaisessä sarakkeessa (K.a.) koko aineiston perusteella lasketut pistemäärä-keski-*arvot*. Korkein pistemäärä koko sarjassa yksilöä kohden on siis 45, vastaten 90:ää Leskisen täydellisessä testistössä. Kh:n älykkyysaste ilmaistaan suorastaan S.m.-sarakkeen loppusummalla, jota Leskinen nimittää *älykkyysindeksiksi*, ja jonka lyhennyksenä tässä käytetään kirjainta Ä. Ä voi siis olla korkeintaan 45 ja vähintään 0. Taulukossa 6 sivulla 78 nähdään III kurssin eri oppilaitten Ä-*arvot*. Koska karsimani testistön vaikeusaste on sama kuin koko testistön, voidaan siis tuloksia *jossain määrin* verrata Leskisen toteamiin indekseihin kertomalla Ä-luvut ensin 2:lla.

Olen täysin tietoinen siitä, että Leskisen testistöön kohdistettu arvos-*telu* suuntautuu omaa menetelmääni ja sen tuloksia vastaan, kun suoritin kokeet sinänsä jo arveluttavaa Leskisen testistöä *karsittuani*. Arvos-*teltaessa* käyttämiäni kokeita on kuitenkin seuraava otettava huomioon. *Koko tehtävä, älykkyyskokeitten suoritus*, jonka viran puolesta jouduin hoitamaan, *palveli yksinomaan eräitä käytännöllisiä näkökohtia ja oli lisäksi*

Nimi: .....

Testiryhmät	Testit	Sm.	K.a	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 3 4 5 8			6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 11			2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 16			5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	17			1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattelu	24			2
VII. Ulottuvaisten muotojen kuvitt. ja esitt				2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 30 31—32			3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 35 36			5
X. Vastakohtien käsittäminen	37			1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 42 43 44			6
XII. Järjestämistehtäviä	46 47			3
XIII. Peltetyn ajatuksen tajuaminen	49 52			3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 55			3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 58			3
	Yhteensä			45

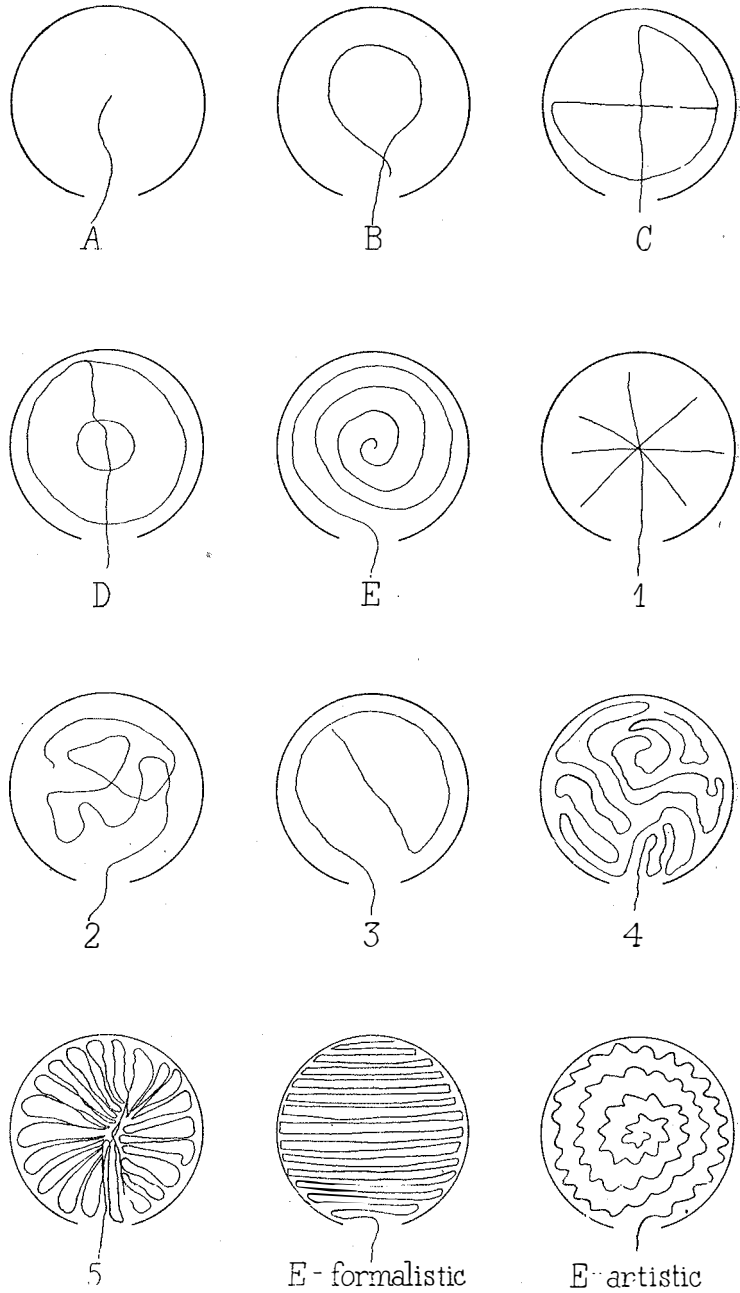
Älykkyyskokeen tuloskaavake (Leskisen mukaan).

svorittavaa kiiveellisenä. Missään tapauksessa ei ollut aihetta eikä tilaisuutta ryhtyä pohtimaan käytettävän tehtäväsarjan tieteellistä täysipainoisuutta, vielä vähemmän kävi päinsä ryhtyä laatimaan ja tarkoitusta varten vakaamaan täysin uutta testistöä. Täytyi tarttua siihen suomalaisilla ennestään kokeiltuun testistöön, joka valmiina oli käytettävissä, ja ainoa ajateltavissa oleva oli silloin Leskisen tehtäväsarja.

Kunkin k:n tulos on tietysti ilmaistavissa myös graafisesti Leskisen tapaan, antamalla tietystä ko'ordinaatistossa eri testiryhmien pistemäärille eri arvot ja vertaamalla pisteitä yhdistävää »käyrää» koko aineiston keskiarvokäyrään. Liitteissä nähdään kaikkien II ja III kurssien tutkittujen oppilaitten kaavat graafisine kuvaajineen (yhtenäinen viiva = kunkin yksityisen oppilaan tulokäyrä, katkoviiva = keskiarvokäyrä).

On voimakkaasti korostettava, etteivät tällaiset käyrät vaihteluineen testiryhmästä toiseen anna aihetta johtopäätöksiin asianomaisten persoonallisuudesta muussa suhteessa kuin *tämän aineiston piirissä ja keskiarvokäyrään verrattuna.* Älykkyystutkimuksissa on tullut tavaksi yhdistää yksityiset tehtävät testiryhmäksi, jolloin samaan ryhmään tulevat psyykkillisesti samantapaisia toimintoja edellyttävät tehtävät. Ryhmitys voidaan esim. suorittaa siten kuin Leskinen on tehnyt. Mutta erehdys tehdään, jos arvellaan voitavan testiryhmien aina jossain määrin mieltävaltaisten nimitysten perusteella älykkyystutkimusten pistokoe-menettelmän avulla saada selville nimenomaan käytettyä nimitystä vastaavia ominaisuuksia, vielä vähemmän »kykyjä». Niinpä voidaan Leskisen valitsemia *testiryhmien nimiä* pitää vain sovinnaisina, tutkittuun aineistoon rajoittuvina erotteluperusteina, siitä johtuvina, että *jokin nimi* sentään on annettava. Kun esim. karsimisen jälkeen »pallon etsiminen» jää ainoaksi tehtäväksi luonnehtimaan »ulottuvaisten muotojen kuvittelemista ja esittämistä», voidaan hyvällä syyllä tämän Leskisen testiryhmän nimityksen johdosta kysyä, eikö tuollainen piirtämistehtävä anna runsaasti valaistusta lukuisiin muihinkin toimintoihin kuin »ulottuvaisten muotojen kuvittelemiseen». Jo hahmotuksen ilmaisijana tämä koe varmaan on antoisaa. Leskisen valitsemaa nimitystä onkin pidettävä varsin huonosti harkittuna.

Juuri »pallon etsimiskoe» (Leskisen tehtävä 25), osoittautuukin, sen tuloksia lähemmin tarkasteltaessa varsin oireelliseksi lukuisiin muihin kuin ns. älyllisiin tekijöihin nähden. Vuonna 1938

Kuva 19. Pallokokeen ratkaisutyyppjä (Bühlerin mukaan).

julkaisemassaan pienessä tutkimuksessa⁶¹⁾ on nim. *Charlotte Bühler* perusteellisesti analysoinut tämän tehtävän ja osoittanut sen käyttökelpoisuuden myös eräitten *luonteen poikkeavaisuuksien* (emotionaalisten vaikeuksien, psykopaattisten piirteitten) toteamisessa. Hänen esittämänsä mielenkiintoiset näkökohdat antoivat minulle aiheen tutkia, voitaisiinko rinnan älykkyyskokeen johtopäätösten kanssa Bühlerin ehdottamaa menetelmää käyttäen täydentää eräitten oppilaitten luonnekuvausta heidän »pallokokeessa» saavuttamiensa tulosten perusteella.

Bühler jakaa ko. tehtävän ratkaisut ensinnäkin *viiteen normaaliiin* ja *viiteen poikkeavaan* ratkaisutyyppiin.

Normaalit ratkaisut luetteloidaan seuraavasti:

A. Alkeellisin normaalii ratkaisu on vetää viiva aukosta ympyrän keskelle, jossa kh pysähtyy katselemaan.

B. Kh suorittaa *yhden ainoan* kierroksen »aitauksen» sisäpuolella, niin että muodostuu silmukka aukosta sisäänpäin. Se voi jäädä portin välittömään läheisyyteen.

C. Kulku käy keskustan kautta, mutta siihen yhdistetään yksi kierros pitkin reunoja tai sivuteitä, jotka johtavat keskustasta reunaan.

D. Pyritään tekemään kierros keskipisteen ympäri ja liittämään siihen kierros reunaa pitkin.

E. Kulkureitti muodostaa spiraalin tai yhtenäisen edestakaisen kaariviivan laidasta toiseen.

Poikkeavia ovat seuraavat ratkaisut:

1) Tehtävän havainnollinen kuva kadotetaan, eikä vedetä yhtenäistä viivaa. *Kulkureitti epäyhtenäinen.*

2) Suunnitelmallisen alun jälkeen seuraa epävarma ja hämmentynyt vaihe ja päämäärätöntä harhailua kehässä. Ratkaisutyypin nimi: *avuttomasti hämmentynyt.*

3) *Avuttomasti keskeytyvä suoritus.* Hyvän alun jälkeen kh ei jaksaa viedä suunnitelmaansa loppuun. Tenasiteetti on heikko.

4) Kh täyttää alueen liioitelluilla koukeroilla. Ratkaisutyypin nimi: *reittiin ornamenttejä sisällyttävä suoritus.*

5) Reitti ulotetaan väkinäisen tunnollisesti käsittämään pikku-maisella tarkkuudella alueen joka sopen ja käänteen. *Formalistinen* ratkaisu.

Kuvassa 19 esimerkkejä näistä eri ratkaisutyypeistä.

Tyypit A-E ja niiden lisäksi epäyhtenäisen reitin tyyppi Bühler katsoo *positiivisiksi ratkaisuuksi.*

Suorittamiensa tilastollisten tutkimusten perusteella Bühler päätyy siihen, että positiiviset ratkaisut yleensä ovat tyyppillisiä normaalilapsille ja negatiiviset vajaamielisille sekä neurootikoille. Epäyhtenäisen reitin ratkaisu ei ole yhteydessä emotionaalisten vaikeuksien kanssa. *Avuttomasti keskeytyvät ratkaisut ovat erikoisen luonteenomaisia vajaamielisille ja avuttomasti hämmentyneet, ornamenttejä sisällyttävät ja formalistiset ratkaisutyypit luonteenomaisia neurootikoille.* Normaaaleissakin ratkaisuissa voivat neuroottiset piirteet ilmetä niin, että ratkaisu suoritetaan *formalistisesti*, esim. E-ratkaisuissa spiraali tehdään ylenmäärin tiheäksi, niin että se täyttää koko alan. Tai muuten oikea ratkaisu suoritetaan *koristeellisesti* (artistic).

Tässä suhteessa tutkimassani aineistossa pallokokeen tulokset jakaantuivat seuraavasti. 34:stä tapauksesta ovat positiivisia ratkaisuja 28 ja negatiivisia 6.

Positiivisista on:	A-ratkaisuja	1 (Pans),
	B- »	4 (And, Anh, Jeg, Sal),
	C- »	4 (Arh, God, Ish, VJ),
	D- »	1 (Mih)
	E- »	15 (Ank, Bor, Den, Fed, Fekl, Fil, Jak, Jef, Kär, Mat, Med, KM, Pol, Rom, Silk)
	1)- »	3 (Igne, Jev, Kip).

Bühlertn mukaan ratkaisut A-E vastaavat älyllisen kehityksen asteita siten, että E-ratkaisut ovat harvinaisimpia vajaamielisillä, kun taas E:stä A:han mentäessä normaalisti lahjakkaitten lukumäärä laskee. Tätä taustaa vasten on mielenkiintoista, että ainoa A-ratkaisu aineistossani on Pansin. Verrattakoon tähän suoritukseen Pansin yksilokuvausta: »Älyllisesti heikoin kaikista pojista. — — — Luonteeltaan lapsenomainen, tavattoman kiltti ja tottelevainen, melkein epänormaalin hyvä».

E-ratkaisut ovat siis ehdottomasti lukuisimmat positiivisista suorituksista. Ansaitsee huomiota, että tämän älyllisesti korkeimmanasteisen ratkaisun produsoivat mm. Ank, Bor ja Mat, jotka siis ilmeisesti eivät toveripiirissään — ainakaan aluksi — nauttineet älykkyytensä vastaavaa arvonantoa.

1)-ratkaisuista ensimmäinen on Ignen. Hieman avuttomana ja jossain määrin koristeellisena se ennen kaikkea on katsottava

osoitukseksi ratkaisijan *lapsenomaisuudesta*. Muistamme Ignen olemuksesta tämänsuuntaisten piirteitten huomattavan aseman. Jev on myös ratkaisussaan kadottanut tilanteen havainnollisuuden ja produsoi epäyhtenäisiä sisäkkäin sijoittuvia ympyröitä. Yksilökuvauksesta luemme: »Paljon sairastanut — — — arka ja herkkä luonne.» Ehkä hänen kivulloisuutensa ja tovereista eristäytyvän olemuksensa vuoksi koko tehtävä — palloleikki — on hänen eläytymiskyvyllään vieras ja kaukainen. — Kipin ratkaisussa reitin epäyhtenäisyys esiintyy yhtyneenä neuroottisiin piirteisiin, joten palaamme siihen myöhemmin.

Negatiivisista ratkaisuista on

2)-ratkaisuja 4 (Áni, TM, Sim, Skri),

3)-ratkaisuja 2 (JI., Sis.).

Bühler pitää viimeksimainittuja ratkaisuja (avuttomia keskeytymisiä) vajaamielisille ominaisina. Niitä on siis tässä aineistossa vain JI:llä ja Sisillä. JI:n yksilökuvauksen mukaan hän on »helposti hermostuva, hieman syrjähtelevä ja hajamielinen». Mahdollisesti nämä hänen ominaisuutensa ovat myötävaikuttaneet ratkaisutyyppiin, joka antaa hänestä todellisuutta epäedullisemmän käsityksen. Jo hänen, mutta ehkä vielä suuremmalla syyllä Sisin epänormaalia ratkaisua lienee pidettävä ilmaisuna luonne-elämän poikkeavuuksista. Ne olisivat Bühlerin terminologiaa käyttäen pikemminkin *avuttomasti hämmentyneitä* suorituksia (2-ratkaisuja). Sisistä mainittiin edellä, että hän on luonteeltaan komplisoitu, arvoituksellinen. »Hyvin sulkeutunut, helposti hermostuva, hieman epävarma, punastuu.»

Anin ratkaisun joutuminen avuttomasti hämmentyneitten ryhmään on ymmärrettävissä. Tämä herkkä, sulkeutunut, vahvasti skitsotyyminen tyttö on varmaankin varsin estynyt ja olemukseltaan kankea. Yllättävämpää sensijaan on johtatyyppinä (valtiaana) pitämäni TM:n sijoittuminen tähän ratkaisutyyppiin, joka on emotionaalisesti poikkeaville ominainen. TM:n ratkaisua tutkimalla huomataan verrattain helposti, että siihen sisältyy myös Bühlerin 4)-tyypin piirteitä. Vedot ovat voimakkaita, eivätkä niinkään paljon ilmennä hämmentymistä kuin taipumusta ornamentaalisin koukeroihin. Ilmeisesti hänen luonteesensa sisältyy useita psykopaattisia piirteitä, joita yksilökuvauksin hänestä antaa aavistaa. Sim päätty ratkaisussaan myös epä-

varmaan hämmentyneeseen suoritukseen, joka samalla on selvästi *koristeellinen*, todistaen vastaavista psykopaattisista piirteistä.

Skrin ratkaisu vastaa tyypillisimmin Bühlerin esimerkkiä *avuttomasti hämmentyneestä*. Koko ratkaisuprosessi on luonteenomainen. Hän aloittaa selostuksensa: »Menen sisään portista, *suljen portin perässäni* (estynyt pakkoneurootikko), menen täällä sisälle ja haen palloa (tekee epämääräisiä piirtoja), kuljen tänne, tänne (hajanaiset, suunnitelmaa vaille olevat mutkittelut taukoavat vähitellen ja tehtävä keskeytyy).» — Skri on ilmeinen asosiaalinen psykopaatti, sopeutumaton ja riidanhaluinen.

Erikoista mielenkiintoa herättää lahjakkaan, mutta psykopaattisilta piirteiltään monin tavoin silmäänpistävän Kipin ratkaisu. Varsinaisesti se on rajatapaus positiivisen ja negatiivisen suorituksen välillä (kh vetää yhtenäistä reittiä noudattamatta viivoja ristiin rastiin, reunasta reunaan). Mutta tämä suoritetaan samalla säännöllistä kaavaa seuraten, niin että syntyy neliöistä muodostunut *ruudukko, jolla kh peittää koko ympyrän alueen*. Hän osoittaa siis voimakasta formalistisen ratkaisun taipumusta siten ilmentäen vastaavia Bühlerin selostamia psykopaattisia piirteitä.

Sietää mainita, että eräissä käsittelemistäni positiivisistakin ratkaisuista (Igne, Jak, Jef, Med) esiintyy osaksi koristeellisia (*artistic*) osaksi formalistisia piirteitä todistaen älyllisesti korkeatasoisten yksilöitten luonteeseen sisältyvästä *neuroottisesta komponentista*. E-ratkaisujen (Jak, Jef, Med) yhteydessä formalismi kuten Bühlerinkin aineistossa ilmenee siten, että spiraali tehdään suhteettoman tiheäksi.

Bühlerin ehdottamalla tavalla analysoituina antavat siis »pallon etsimiskokeen» tulokset arvokasta täydennystä kurssin yksityisten oppilaitten luonnekuvaukseen.

Tutkimani aineiston älykkyysindeksien keskiarvot olivat $33,4 \pm 5,1$ II kansanopistokurssilla ja $33,05 \pm 6,5$ III kurssilla. Kokonaistestistöllä vastaavat indeksit olisivat 66,8 ja 66,1. Tämän kirjan liitteenä olevissa yksityisten kh:itten tulospöytäkirjoissa nähdään eri *testiryhmistä* saadut pistekeskiarvot sekä II että III kansanopistokurssilla (sarakkeessa K.a.). Näitten keskiarvojen *hajonnat* nähdään allaolevasta taulukosta. Hajonnan mittana on tässä tutkimuksessa käytetty σ :aa. Kun aineisto

on siksi kirjavaa, eri-ikäistä ja eri aikavaiheita alueen miehityksestä edustavaa, olen testiryhmien keskiarvot laskenut erikseen kumpaisellakin kurssilla. Oikeampaa olisi laskea keskiarvot ikäluokittain koko aineistolla, mutta ikäluokkien pienuuden vuoksi keskiarvojen ja hajonnan lasku kävisi merkityksettömäksi. Koko tutkimani Itä-Karjalan nuorison yhteiseksi keskiarvoksi tulee siis 33,3 (kokonaistestistön vastaava luku 66,6). Leskinen on suomalaiselle maaseutunuorelle tyypillisenä esittänyt indeksin 58, siis alle aineistoni keskiarvon, jonka hajonnan puitteisiin se ehkä kuitenkin juuri ja juuri voisi mahtua. Useitten itä-karjalaisten nuorten älyllinen taso on vastannut Kanta-Suomen kaupunkiväestön keskimääräistä tasoa (70—90). Toisaalta on välttämättä korostettava sitä, *ettei kurssin oppilaskuntaa tietenkään voi katsoa näytteeksi Itä-Karjalan väestöstä*. Oppilaskunta kurseilla oli varsin valikoitua ainesta. Paikalliset sotilashallintoviranomaiset tekivät ItäKarSE:lle ehdotuksensa pystyvimpien ja kehityskelpoisimpien nuorten valitsemisesta eri kyläkunnista, ja näitten ehdotusten pohjalla sitten ratkaisu tapahtui. Senkin huomioonottaen älykkyyskokeitten tulos on kaunis ja tutkitun väestön kunniaksi koitua.

Taulukko 8.

Eri testiryhmien pistekeskiarvot ja niitten hajonnat.

Testiryhmät	II kurssi		III kurssi	
	K.a.	σ	K.a.	σ
I—II	4.2	1.2	4.1	1.5
III	1.6	0.6	1.3	0.7
IV	2.3	1.5	3.0	1.5
V	0.9	0.2	1.0	0
VI	1.8	0.6	1.9	0.3
VII	1.0	1.0	1.0	1.0
VIII	2.7	0.5	2.6	0.6
IX	3.8	1.1	3.7	1.5
X	0.9	0.3	0.7	0.4
XI	5.7	0.9	5.5	0.9
XII	2.7	0.7	2.1	0.3
XIII	1.4	1.1	1.9	1.1
XIV	1.8	1.1	1.9	1.1
XV	2.6	0.7	2.1	1.0

VIII. KURSSIYHTEISÖJÄ KOSKEVIA YLEISIÄ JOHTOPÄÄTÖKSIÄ.

Edellisissä luvuissa on todettu, että tutkimani oppilasyhteisöt sisältävät useimmat niistä ominaisuuksista ja piirteistä, joita sosiaalipsykologisessa tutkimuksessa tähän mennessä on eri aineistoilla todettu. Useista syistä nämä yhteisöelämän ilmiöt esiintyvät samanaikaisina, rinnakkaisina mutta erillisinä eri sukupuolta olevien muodostamissa alayhteisöissä. Poikien ja tyttöjen keskuudessa muodostuu vain omaan sukupuoleen rajoittuvia ystävyysuhteitten verkostoja, ja itsenäisiä arvojärjestyksiä. Pojat ja tytöt ovat eri yhteisöjä, joitten piirissä myös kullekin yhteisölle ominaiset *sosiaaliset tyypit*, esim. johtajat ja syrjässäolijat selvästi erottuvat.

Koskenniemi on teoksissaan luokitellut kansakoulun sosiaaliset tyypit seuraavasti:⁶²⁾

I. *Johtajat*, yhteisössä määrääviksi osoittautuneet yksilöt.

I A. Aito johtajat;

I B. Tilapäisjohtajat;

I C. Valtiaat.

II. *Myötäilijät*, yhteiseen toimintaan aktiivisesti osallistuvat yksilöt, joilla ei ole ylivoimaisuuteen perustuvaa asemaa.

II A. Apurit;

II B. Suosikit;

II C. Seurailijat.

III. *Syrjässäolijat*, yksilöt, joiden osallistuminen yhteisön toimintaan on rajoittunutta.

III A. Eristyjät;

III B. Sivuutetut;

III C. Torjutut.

Johtaja-aseman psykologisia edellytyksiä ovat Koskenniemen mukaan keskitason ylittävä lahjakkuus, esiintymisvarmuus, nopea käsityskyky, toimintavalmius ja iloinen reippaus. Lisäksi on korkea fyysillinen suoritustaso suotava.

Myötäilijätyypeille on selvän arvoaseman sijasta ominaista hyvä sopeutuvaisuus ja vahva taipumus osallistua yhteistoimiin. Suurin osa luokan oppilaista, sen varsinainen »joukko» kuuluu lähinnä näihin tyypeihin.

Syrjässäolijoihin kuuluu kaksi psykologisesti varsin erilaista perustyyppiä, toisaalta ne, joitten arvo tovereiden silmissä on vähäinen, toisaalta ne, jotka itse eivät halua osallistua yhteisiin harrastuksiin. Yhteistä kummallekin ryhmälle on sopeutumattomuus yhteisöelämään. Eräät syrjässäolijat viihtyvät varsin hyvin ja ovat elämäänsä tyytyväisiä. Toisia sen sijaan tuo asema kiusaa ja ahdistaa painajaisen tavoin. He kokevat sen kiusallisena alemmuutena ja odottavat kouluajan, — välttämättömän pahan — päättymistä päästäkseen heidän suoritustasoaan paremmin vastaavaan seuraan.

Koskenniemi nimenomaan korostaa, ettei *kaikkia* oppilaita käy sijoittaminen johonkin esitetyistä tyypeistä. Noin puolet oppilaita ei selvästi kuulu tiettyyn tyyppiin. Tässä selostetun aineiston suhteen vaikeuttaa tyyppien erottelua myös kurssiajan lyhyys. Mitä kauemmin olisi mahdollista oppilaita tarkkailla, sitä varmemmaksi tietysti kävisi typologinen arviointi.

Kun ilmeisesti jo tähän tutkimukseen kokoamani aineiston perusteella kuitenkin voimme sekä poikien että tyttöjen keskuudesta luetella eräitä, jotka hyvin kauniisti sijoittuvat näihin tyypeihin, voidaan tässä, tutkimuksen päätökseksi, yrittää tarkastella oppilaita tästäkin näkökulmasta. Se suo mahdollisuuden yhteisöelämän kannalta vielä kerran arvioida eri oppilaat ja ikäänkuin koota yhteenvedoksi eri luvuissa esitetyt psykologiset piirteet.

Yhteisön organisointumisproessin usein mainituista syistä ehdittyä pitemmälle tyttöjen piirissä sieltä löytyy lukuisammin eri tyyppien edustajia. Aloitamme senvuoksi tarkastelun tytöistä.

Aitoina johtajina on mainittava *God, Den*, ja kurssin loppuvaiheessa *Rom*. Koskenniemen mukaan tämän tyyppin yksilöt osoittautuvat ylivoimaisiksi miltei kaikilla aloilla ja nauttivat yleistä arvontoa. Ani osoittautuu eräänlaiseksi rajatapaukseksi aito-

jen johtajien ja syrjässäolijain välillä. Eräitä tässä tutkimuksessa tehtyjä havaintoja heistä kustakin erikseen.

God. Asemasta toveripiirissä vaikeata lausua mitään varhaisen kurssilta siirtymisen vuoksi (jatko-opintoihin). Todennäköisesti keskeinen toverielämässä. Arvojärjestyskokeessa ensimmäisenä. Älykkyys huomattava. (dÄ + 7). Ei luonne-elämän poikkeavaisuuksia (pallokokeen ratkaisutyyppi C). Otteita yksilökuvauksesta: »Pitkähkö, säännöllisesti kehittynyt, hieman huonoryhtinen. — — — Ainoa akateemisesti sivistynyt koko oppilasjoukossa. Hyvin omanarvon tuntoinen ja omapäinen. Vahvat sympatiat ja antipatiat.»

Den. Toverielämässä erittäin keskeinen, pidetty. Arvojärjestyskokeessa Godin jälkeen ensimmäisenä. Älykkyys keskinkertainen (dÄ + 1). Ei luonne-elämän poikkeavaisuuksia (pallokokeen ratkaisutyyppi E). Otteita yksilökuvauksesta: »Kuin luotu johtavaksi tytöksi, haluaa itsekin ystäväystyä vaatimattomimpienkin kanssa. Erittäin seurallinen. Samalla kuitenkin tietoinen asemastaan ja siitä johtuen jonkin verran itsevarma, suhteessa opettajiin rohkea. — — Muuten herttainen, rehevä, hieman leveä luonne, touhuava.»

Rom. Toverielämässä verrattain keskeinen ja pidetty. Arvojärjestyskokeessa lopulta 6:ntena. Älykkyys keskinkertainen (dÄ ± 0). Ei luonne-elämän poikkeavaisuuksia (pallokokeen ratkaisutyyppi E). Otteita yksilökuvauksesta: »Keskikokoinen sievänpuoleinen ja herttainen. — — Omaa todella kauniin lauluäänänen ja harrastaa musiikkia. — Huonetoverina Kär, jonka lisäksi saa helposti kehittyneempiäkin seuralaisia ja ystäviä. Näitten kanssa hän muodostaa oman toveripiirinsä erillään Denin »johtavien tyttöjen» piiristä. Hän ei esim. arvojärjestyskokeessa äänestä Deniä alkupäähän.

Ani. Toverielämässä melko syrjäisessä asemassa, voitaisiin melkein lukea sivuutettujen tyyppiin. Arvojärjestyskokeessa sijoittuu lopulta toiselle sijalle. Älykkyys keskinkertainen (dÄ — 3). Luonteeltaan introversiivinen ja täynnä estoja (pallokokeen ratkaisutyyppi »avuttomasti hämmäntynyt»). Otteita yksilökuvauksesta: »Keskikokoinen, syvälinen ja sulkeutunut. Ulkonäkö hieman epämiellyttävä (paksut huulet). Hyvän, vakavan luonteensa vuoksi saavuttanut suuressa määrin tyttötoveriensa luottamuksen ja kunnioituksen».

Tilapäisjohtajia ei tässä aineistossa tarkkailukauden lyhyiden vuoksi voida käydä erottelemaan.

Valtiaista on yksi erinomainen esimerkki, *TM*. Koskenniemen mukaan kuuluvat tähän tyyppiin yksilöt, joitten määräävä asema perustuu alistamissuhteeseen. *TM*:n asema toveripiirissä on varsin keskeinen. Hänellä on ystävyysuhteita saman verran kuin Denillä 15, ja hänen ystävyiteensä pyrkii sen lisäksi 3 tyttöä, kun toisaalta on kuvaavaa, ettei hän itse halua laajentaa ystäväpiiriänsä. Arvojärjestyskokeessa hän kohoaa lopulta kolmannelle sijalle. Älykkyys keskinkertainen (dÄ — 1). Luonne-elämässä lievästi psykopaattisia piirteitä (pallokokeen ratkaisutyyppi »avuttomasti hämmentynyt»). Otteita yksilökuvauksesta: »Kiinnittää varsin paljon huomiota ulkonaiseen olemukseensa ja omaa toisiin tyttöihin verrattuna koko hyviä pukuja. — — Varsin epätoverillinen ominaisuuksiltaan, voi kylmästi katsella, miten toiset kärsivät hänen tekemättä jättämistä töistään. — — Asettaa itsensä »itsearvostuskokeessa» toiselle sijalle. Itsetietoinen ja koppava».

Apureina voisimme luetella *KM*:n ja *Salin*. He ovat yksilöitä, jotka toimivat aktiivisesti, mutta eivät omaa johtajien veroista vaikutusta yhteisöön. Alituisen yhdessäolonsa kautta Denin kanssa mainitut tytöt ovat kehittyneet tyypillisiksi apureiksi. *KM*:llä on toveripiirissä keskeinen asema, mutta arvojärjestyskokeessa hän ei kykene säilyttämään alkuperäistä asemaansa 4:ntenä, vaan putoaa 8:nnelle sijalle. Älykkyydeltään tytöistä kolmanneksi paras (dÄ + 3). Ei luonne-elämän poikkeavuuksia (pallokokeen ratkaisutyyppi E). Otteita yksilökuvauksesta: »Käytös melko hiottu ja miellyttävä. Saa helposti ystäviä, mutta valitsee ne tarkoin. — Sopeutuu hyvin kurssin elämään, kuitenkin Denin tavoin melko varma asemastaan.»

Sal on hänkin keskeinen toveripiirissä ja arvojärjestyskokeessa ensin 3:ntenä, sitten 5:ntenä. Jonkin aikaa kestäneen yhdessäolon seurauksena toverit ilmeisesti ovat päässeet paremmin perille hänen todellisesta arvostaan. Eräistä toverielämässä arvokkaista piirteistään huolimatta hän näet on hyvin kehittymätön ja lapsenomainen. Älykkyys heikonpuoleinen (dÄ—4). Ei luonne-elämän poikkeavuuksia (pallokokeen ratkaisutyyppi B). Otteita yksilökuvauksesta: »Erittäin infanttilisen näköinen. — — Vilkas, hyvin iloinen ja aina puhelias. Näistä syistä hyvin

pidetty toisten tyttöjen keskuudessa. — — Lapsekkaan luottavainen, mukautuva, hieman vilpillinen.»

Selvänä *suosikkityyppinä* on mainittava *Igne*. Tuolle tyyppille on ominaista se, että asema perustuu tovereitten kiintymykseen. Toveripiirissä hän on melkoisen keskeinen, kykenee yhdistämään tyttöjen kaksi suurehkoa alaryhmitystä toisiinsa. Arvojärjestykskokeessa »keskialueella». Älykkyys kohtalainen (dÄ 1). Luonne-elämä infantiilinen (pallokokeen ratkaisutyyppi 1). Otteita yksilökuvauksesta: »Vilkas, puhelias ja herkkä. Helposti kyynelehtivä. Hyvin seurallinen, herttainen ja valloittava. Toveripiirissä melko suosittu, oppilasjoukon yhteinen lemmikki ja nuoren ikänsäkin vuoksi kuin »pikku sisko» kaikille.»

Seurailijoita, yksilöitä, jotka ottavat osaa yhteisiin toimiin niihin aktiivisesti vaikuttamatta, on suurin osa tytöistä, Selvää luonteenomaista edustajaa ei heidän keskuudestaan kannata mainita, lukuunottamatta jossain määrin *Arhia*, jonka asenne Saliin on kuvaava.

Varsinaisia *eristyjiä* ei ainakaan ystävyystoivomuksista päätellen ole tyttöjen joukossa ainoatakaan. *Sivuutetuiksi* on katsottava kurssin alkuvaiheessa *Ank* ja *Bor* sekä koko kurssin ajan *Mak*. Koskenniemen mukaan lämän tyyppin yksilöt eivät omasta halustaan huolimatta pääse edes seurailijan asemaan. *Mak* pysyi kielellisten seikkojen vuoksi jatkuvasti varsin syrjässä toverielämästä. Arvojärjestykskokeessa viimeisillä sijoilla. Älykkyyskoetta ei suoritettu. Otteita yksilökuvauksesta: »Ainoa kursilla, joka ei taitanut muuta kuin venäjää. — — Tämä melko lahjakas ja aikaisemmassa koulunkäynnissään menestyksiin totunut tyttö koki asemansa erittäin katkerasti, ja odottamaton Suomen kirjakielen vaikeus tuotti hänelle raskaan alemmuuskompleksin. — — Hän muuttui lopulta autistiksi ja melkein mykäksi.»

Ank ja *Bor* eivät — osaksi ehkä ulkonäöllisistä syistä — päässeet ystävyystymisessään keskeisiksi. Ainoastaan *Pol*:in välityksellä he ovat »verkostossa» mukana. Lähemmän tuntemuksen perusteella tapahtuu kuitenkin tovereitten arvioinnissa mullistava muutos. *Ank* kohoaa arvojärjestykskokeessa 10:nneltä 4:nnelle, *Bor* 11:nneltä 7:nnelle sijalle. *Ank* on älykäs (dÄ + 7), *Bor* verrattain rajoittunut (dÄ—1). Kummallakaan ei ole luonne-elämän poikkeavaisuuksia (pallokokeen ratkaisutyyppi E). *Ankin* yksilökuvauksesta: »Tytöistä pisimpiin kuuluva, suo-

ratukkainen, melko roteva. — — Ulkonäkö ja olemus hieman epämiellyttävä. — — Hyvin itsenäinen, kärkeä tekemään huomioita ja johtopäätöksiä. Pyrkii innokkaasti pidetyimpien tyttöjen suosioon.» — Borin yksilökuvauksesta: »Lyhyehkö, harteikas, sulkeutunut ja omapäinen tyttö. — — Saavuttaa vaikeasti ystäviä, ystäväystynyt lähemmin vain samasta kylästä olevan Ankin kanssa. — — Mieliala vaihteleva, sopeutuu hitaasti kurssin elämään ja tovereihin, asennoituminen jonkin verran oikukasta, opettajia kohtaan epätasainen, itsetietoinen, helposti kuohahtava.»

Torjuttu on tyttöjen keskuudessa ainoastaan Mat. Tähän sosiaaliseen tyyppiin luetaan suorastaan vieroksutut yksilöt. Vain penkkiverinsa välityksellä hän on ystävyys-suhteiden verkostossa mukana. Arvojärjestyskokeessa hän on pysyvästi viimeisillä sijoilla. Mutta älykkyydeltään hän on keskitasoa (dÄ+2). Hyvä esimerkki siitä, miten toverielämässä älykkyyttä ratkaisevampia seikkoja on *olemus* (ulkonäkö ja käyttäytyminen) ainakin milloin ne kuten Matilla ovat silmiinpistävän poikkeavia! Kokeen mukaan ei luonne-elämä ilmennä poikkeavaisuuksia (pallokokeen ratkaisutyyppi E). Kuitenkin Mat ilmeisesti on nainen, joka erittäin syvästi on joutunut kärsimään piirteittensä ja vartalonsa rumuudesta.

Poikien joukosta, missä yhteisön jäsentyminen ei ole kypsytynyt näin selväpiirteiseksi, kiinnittyy huomio vain eräisiin kouraan-tuntuvimpiin tapauksiin.

Aito johtajana on siellä ilmeisesti *Fed*. Toveruussuhteiden verkostossa hän ei ole keskeinen, ainoastaan Jefin kanssa ystäväystynyt, mutta ystävyystoivomusten näimme selvästi suuntautuvan häneen päin. Fed on kuitenkin näihin toisiin tovereihin torjuvalla kannalla. Jefin välityksellä, joka sosiaalisena tyyppinä lähinnä on apuri ja jolla on laajat ystävyys-suhteet, Fed on yhteydessä useihin oppilaihin. Arvojärjestyskokeessa Fed on kiistattomasti yläpäässä — pieniä vaihteluita tässä kohdin ei voi pitää merkitsevinä. Erittäin älykäs (dÄ+8). Ei luonne-elämän poikkeavaisuuksia (pallokokeen ratkaisutyyppi E). Otteita yksilökuvauksesta: »Kaikista kurssin pojista omaa hillityimmän ja asiallisimman käytöksen. — Toisia poikia kohtaan suora ja vilpittön. Opettajia kohtaan hieman sulkeutunut, itsenäinen, mutta kunnioittava ja hiottu. Työssään samoin asiallinen, tekee työtä

itsenäisesti, perusteellisesti, huolellisesti ja nopeasti.

Toisena johtajatyypinä, josta on vaikea ratkaista, onko hän aito vai tilapäisjohtaja, on VJ. Toverielämässä hänellä on enemmän suhteita kuin Fedillä, ja hän on myös yhtä tavoiteltu. Arvojärjestyskokeessa hän on ensimmäisten joukossa, kilpaillen johtaja-asemasta Fedin ja Feklin kanssa. Älykkyydeltään vain keskinkertainen (dÄ—3). Ei luonne-elämän poikkeavuuksia (pallokokeen ratkaisutyyppi C). Otteita yksilökuvauksesta: »Keskipitkä, hyväryhtinen, hillitty ja miellyttäväkäytöksinen poika. — — Saavuttaa poikien arvojärjestyskokeessa korkeimman äänimäärän, mutta ei julkisesti vaikuta johtajalta, koska on melko herkkä, hienotunteinen, helposti hermostuva, hieman syrjähtelevä ja hajamielinen. — — Itsenäinen luonne.»

Jef on tyypillinen *apuri*. Fedin ainoana ystävänä ja hänen ainaisena seuralaisenaan hän on päässyt osalliseksi ystävänsä kohdistuvasta ihailusta ja arvonnasta. Toverielämässä hän on varsin keskeinen ja helposti ystäväystyvä, kun taas Fed on torjuva. Arvojärjestyskokeessa aina 5:n ensimmäisen joukossa. Älykkyys keskinkertainen (dÄ—4). Ei luonne-elämän poikkeavuuksia (pallokokeen ratkaisutyyppi E). Otteita yksilökuvauksesta: »Lyhyehkö, vilkasliikkeinen, vaalea poika. Melko seurallinen. Ystäväystynyt Fedin kanssa, jota ihaillee ja pitää esikuvanaan, mutta sitäpaitsi myös johtavien poikien JI:n, Kipin ja Silkin kanssa. — — Työskentelyssä vanhemmasta veljestään melko riippuvainen, ei kovin itsenäinen luonne.»

Mennäksemme *syrjässäolijoihin*, on poikien joukossa eräs tyypillinen *eristyjä*, *Fekl*. Koskenniemen mukaan on tälle tyypille ominaista ujous, mutta sitäpaitsi harrastusten suuntautuminen kokonaan eri taholle kuin tovereilla. Ilmeisesti Feklin aikaisempi koulumenestys on aiheuttanut hänelle edullisen käsityksen itsestään, eikä hän katso huonetovereitaan tai suhteellisen sivuutettuja Silkiä ja Jakia ystävyytensä arvoisiksi. Hän vais-toaa herkästi Fedin, JI:n ja Jefin ympärille syntyvän johtajisto-ilmapiirin ja kokee tuskallisesti kuulumattomuutensa tähän toveriverkoston osaan. Seurauksena on eristäytyminen kaikesta yhteisöelämästä. Toverit ilmeisesti kuitenkin tajuavat hänen ansionsa, sillä arvojärjestyskokeessa hän aluksi kilpailee Fedin kanssa johtaja-asemasta. Toisessa kokeessa on suosion väheneminen arvatenkin aiheuttanut arvosijan laskun. Älykkyys on

huomattava (dÄ+7). Ei luonne-elämän poikkeavaisuuksia: (pallokokeen ratkaisutyyppi E). Otteita yksilökuvauksesta: »Pitkä hyväryhtinen vaalea poika. Yksinäinen mietiskelijä, monipuolisen lahjakas. — — Autistinen, kriittinen, seuraa vierova. Syväallinen, sulkeutunut luonne.»

Sivuutettuja ovat esim. vepsäläiset *Tar* ja *Bel*. Kumpikin ovat ystävyys-suhteiden verkostossa eristettyjä, vain keskenään ja Lisin kanssa ystäytyneitä. Arvojärjestyskokeessa molemmat ovat viimeisillä sijoilla. Älykkyyskoe ei ole suoritettu. Tarin yksilökuvauksesta: »Pieni ja mitättömän näköinen. — — Jäänyt miltei osattomaksi kaikesta opetuksen vaikutuksesta. Tarkkaavaisuus ja muisti aivan passiivista. Tajuaa vaikeasti opetusta.» Belin kuvauksesta: »Hyvin pieni ja vilkas vepsäläispoika. Pienuutensa vuoksi ja siksi, ettei taida Karjalan murretta, kuuluu poikien kesken vähimmän arvossapidettyjen, pienten joukkoon, — Muita tovereita kohtaan alistuvainen ja pidättyvä.»

Torjutun asemassa on sopeutumaton, monia psykopaattisia piirteitä omaava *Skri*. Hänellä ei ole lainkaan ystäviä eikä kukaan toivo häntä ystäväkseen. Arvojärjestyskokeessa hän on ensin »keskialueella», mutta asema laskee sitten viimeisimpien joukkoon. Älykkyydeltään rajoittunut (dÄ—6). Kokeessa paljastuu luonteen poikkeavaisuutta (pallokokeen ratkaisutyyppi: *avuttomasti hämmentynyt*). Otteita yksilökuvauksesta: »Ilme typerän itsepintainen. Tasapainoton luonne, silmiinpistävän *hillitön*, impulsiivinen. — — Vailla kaikkia estoja ja ehkäisyjä. Puhe nopeata ja sekavaa, kiihkeänsävyistä, erittäin vuolasta. — Toiset ovat huomanneet hänen rajoittuneisuutensa ja joko nauravat hänelle tai ärsyttävät häntä tahallaan.»

Taulukoissa 9 ja 10 on älykkyyskokeen tulos rinnastettu arvojärjestyskokeen⁶³) ja ystävyys-suhteitten tiedustelun tuloksiin. Ensimmäisessä sarakkeessa ovat oppilaan arvosijaa ilmoittavat järjestysluvut arvojärjestyskokeen perusteella. Seuraavissa sarakkeissa ovat älykkyysindeksit (Ä) sekä poikkeamat keskimääräisestä älykkyysindeksistä (dÄ). Viimeisessä sarakkeessa on oppilaan ystävyys-suhteiden luku taulukoista 4—5. Taulukoista huomataan, miten riippumattomia nämä seikat ovat toisistaan. — Johtajan vaalissa esim. älykkyys on tärkeä näkökohta, mutta ei luonnollisesti yksinomaan määräävä. Monet sosiaaliset ominaisuudet tulevat siinä älykkyuden ohella kysymykseen. Vielä

Taulukko 9.

Poikien keskinäinen sijoittuminen eri koesarjojen perusteella.

Nimi	Asema arvo- järjestyksessä	Ä	dÄ	Ystävien lukum.
J I	1	30	— 3	3
Jef	2	29	— 4	4
Fed	3	41	+ 8	1
Fekl	4	40	+ 7	—
VJ	5	31	— 2	—
Kip	6	42	+ 9	3
Jak	7	34	+ 1	—
Sis	8	37	+ 4	1
Ish	9	30	— 3	1
Mih	10	41	+ 8	1
Anh	11	38	+ 5	—
Pans	12	17	— 16	—
And	13	36	+	1
Lis	14			2
Fil	15	41	+ 8	—
Skri	16	27	— 6	—
Silk	17	35	+ 2	3
Tar	18			2
Bel	19			2

suuremmassa määrin älykkyys käy toisarvoiseksi ystävyys-suhteitten edellytyksissä. Yhteisöelämässä arvokkaita piirteitä omaava yksilö voi »verkostossa» muodostua keskeisemmäksi kuin älykäs, mutta sosiaalisilta ominaisuuksiltaan rajoitetumpi yksilö. Liikutaan tosiaankin eri dimensioissa.

Laskemalla arvojärjestyksokkeen ja älykkyysokkeen tulosten välinen *korrelaatio*, tunnetun Spearmanin kaavan mukaan saadaan korrelaatiokertoimeksi pojilla +0,05 ja tytöillä +0,2. Kumminkin arvot ovat siksi pieniä, ettei voi katsoa niiden todistavan riippuvaisuutta älykkyysasteen ja arvosijan välillä. Sen verran vallitsee riippuvaisuutta, että kummankin sukupuolen älykkäin edustaja on saman sukupuolen arvojärjestyksessä *kuuden ensimmäisen joukossa* ja pojista lahjattomin on *neljän viimeisen pojan joukossa*. Mutta siihen vastaavaisuus rajoittuukin. Yhtä vähän älykkyys ja ystävyys-suhteitten tai -toivomusten lukumäärä osoittavat keskinäistä riippuvaisuutta. Ilmeisesti älykkyys merkitsee

Taulukko 10

Tyttöjen keskinäinen sijoittuminen eri koesarjojen perusteella.

Nimi	Asema arvo- järjestyksessä	Ä	dÄ	Ystävien lukum.
Den	1	34	+ 1	5
Ani	2	30	— 3	3
T M	3	32	— 1	5
Ank	4	40	+ 7	3
Sal	5	29	— 4	4
Rom	6	33	0	4
Bor	7	32	— 1	2
K M	8	36	+ 3	4
Arh	9	25	— 8	4
Poi	10	32	— 1	7
Igne	11	32	— 1	4
Jev	12	30	— 3	5
Sim	13	30	— 3	2
Jeg	14	12	— 21	1
Kär	15	32	— 1	3
Mak	16			3
Mat	17	35	+ 2	1

vieläkin vähemmän sosiaalisen kiintymyksen dimensiossa. — Sen sijaan arvojärjestys ja keskeinen asema toveripiirissä näyttävät varsin selvästi vastaavan toisiaan, mikä viittaisi siihen, että johtajaksi äänestettäessä mielellään otetaan huomioon ao. toverin osanotto yhteisön sosiaaliseen elämään. — Tosin on silloin, ainakin poikien kohdalta, missä tuo vastaavaisuus on selvempi, taaskin viitattava useasti mainittuun virhelähteen mahdollisuuteen: ystävyysuhteitten tiedustelu suoritettiin samalla tunnilla kuin arvojärjestyskoe ja välittömästi sen jälkeen. Pojat ovat voineet käsittää kokeen vaikutusvaltaisten toverien tiedusteluksi.⁶⁴⁾

Yhteenvedonomaisesti voidaan edellisissä luvuissa esitetyt yleiset toteamukset koota seuraaviin kohtiin:

1) Tutkitun nuorisokurssin yhteisöelämä kehittyi erillisenä ja monissa suhteissa erilaisena poikien ja tyttöjen piirissä. Josain määrin tähän vaikuttavat erilaiset asunto-olosuhteet, mutta sitäpaitsi tyttöjen luonnostaan suurempi sosiaalisuus. Tyttöjen muodostama alayhteisö on siten kurssin päättyessä joka suhteessa pitemmälle organisoitunut.

2) Toisin kuin aikaisemmin tutkituissa yhteisöissä (esim. kansakoululuokassa) ystävyysuhteitten muodostuminen ja arvojärjestyksen kiteytyminen eivät tapahdu täysin eri ulottuvaisuuksissa. Varsinkin poikien keskuudessa ystävyystoivomukset ja johtajaehdotukset käyvät samaan suuntaan. Ilmiön perustaksi voi aavistaa metoodisia tekijöitä, mutta johtunee se pohjimmaltaan kurssin erikoisluonteesta, kuten edellä on tarkemmin selvitetty.

3) Ystävyysuhteitten kehitys vahvistaa aikaisemmissa tutkimuksissa tehtyjä huomioita. Varsin vahvoina »verkoston» perusjäseninä ovat aikaisempaan tuttavuuteen ja yhteiseen kotipaikkakuntaan pohjautuvat sosiaaliset siteet. Seuraavana asteena ovat huonekunnittain tapahtuvat ystävyystymiset, jotka perustuvat mainituille tuttavuussuhteille. Viimeisenä vaiheena on ystävyystyminen yli huonekuntien rajojen. Pojat jäävät koko kurssi-ajaksi huonekunta-ystävyyksien asteelle. Tytöstä muodostuu kaksi melkein erillistä kilpailevaa »rykelmää».

4) Tulokset vahvistavat aikaisempia tutkimuksia myös siinä suhteessa, että vierustoveruus luokassa ei muodostu ystävyysuhteen aiheuttajaksi. Syy-yhteys on pikemminkin päinvastainen.

5) Ystävyystoivomukset kuvastavat pojilla vahvempaa pyrkimystä arvojärjestyskokeessa ensi sijoille joutuneitten yhteyteen, »painetta nousuun», kuin tytöillä. Syihin nähden vrt. edellä kohdassa 2 esitettyjä näkökohtia.

6) Älykkyyskokeen tulosten ei voi katsoa osoittavan mitään itse väestöstä, sillä kurseille saapuneet oli huolellisesti valittu nimenomaan henkistä kehityskykyä silmälläpitäen. Tulosten vertailua vastaaviin suomalaisiin suorituksiin vaikeuttaa se, että oppilaat tutkittiin *lyhennetyllä Leskisen testistöllä*. Sikäli kuin Leskisen koko testistön tuloksista uskalletaan päätellä, saattaa älykkyysaste *tutkitussa* nuorisojoukossa olla hieman korkeampi kuin suomalaisella maaseutunuorisolla keskimäärin ja alempi kuin samanikäisellä kaupunkinuorisolla.

7) Sekä poikien että tyttöjen yhteisöissä erottuu samoja sosiaalisia tyyppejä, joita Koskenniemi on kansakouluyhteisöissä luonnehtinut. Tässäkin suhteessa tyttöjen yhteisö on pitemmälle jäsentynyt.

8) Oppilaan sosiaalinen tyyppi ilmenee osaksi hänen elimellisessä suhtautumisessaan ystävyysuhteitten verkostoon, osaksi

arvojärjestyskokeen tuloksissa. Älyllisellä kehitystasolla ei ole ensiarvoista merkitystä kummassakaan yhteisöelämän ulottuvaisuudessa, sillä keskimääräisen älykkyyden ollessa kysymyksessä voivat erilaiset sosiaaliset ominaisuudet osoittautua ratkaisevammiksi. Sen sijaan ainakin äärimmäistyypeillä, (»johdajat» — »syryssä olijat») yhteisöön sitoutumisen kiinteys ja arvoasema ovat riippuvaisuussuhteissa keskenään.

SOCIAL LIFE AT A BOARDING-SCHOOL OF THE PEOPLE'S
COLLEGE-TYPE IN FINLAND.

A pedagogic-psychological study concerning East-Carelian youth.

by Kai von Fieandt

Ph. D., Docent of Psychology at the University of Helsinki

English summary.

1. The writer's interest in the subject dates from the days of the last war when he was acting as educational supervisor at a school-camp for young East-Carelians. During the occupation by the Finnish troops of certain areas of the so-called East-Carelian territory, the need for a continuous education of its population had to be met. Numerous schools, set up all over the place, provided for the education of the children in the elementary school age. But the military administration was anxious to provide even the children in the middle-school age with facilities for further schooling. For this purpose a special schoolcamp was set up and the first course was held in autumn 1941. The idea was to have two courses every year, lasting 2—3 months each. The participants were selected in the different areas by the local military authorities. Participation proved very popular but no more than the maximum number of 50 pupils could be received at a time.

Most of my observations and experimental results refer to course 3 in autumn 1942 with 38 pupils. In some general matters I have supplemented this material with my experience from course 2.

A State Agricultural College furnished a most suitable environment for the course, being situated in a picturesque, peaceful and out-of-the-way rural district.

2. The curriculum was framed mainly on the same lines as that of the Finnish People's College. Special stress was laid, however, on subjects dealing with characteristically Finnish conditions of life. The list of subjects was as follows:

1). Religion, mother-tongue, history, social science, geography, arithmetic, agriculture (for boys), household affairs (for girls) singing, hygiene, and physical training.

2) Handiwork for boys, needlework for girls, domestic arts.

3. There were 38 participants, 20 boys and 18 girls, the ages varying from 16 to 21.

East-Carelia is divided geographically into 3 large areas, 1) the northern *Viena*, 2) *Aunus*, stretching southwards, and 3) *Maanselkä*, coming between the two. All the pupils of this course came from *Aunus* and *Maanselkä*, their homes being evenly scattered over these areas.

All the children came from rather poor circumstances. Seven of them had lost their father, in 3 cases the father was hopelessly ill or bed-ridden, in two more cases in military service. The rest were children of evacuees. 16 had their father in good health at home.

3—5 pupils had to share a room. They had free choice of the rooms and their room-mates. It turned out (as pointed out previously by *Tuompo* and others) that this choice was determined largely by former acquaintance and proximity.

4. The development of the relations of friendship must be seen against this background of former associations. The first stage may be characterized as the period in which the pupils choose their friends on the basis of previous acquaintance or among their neighbours at home. The desire to find friends among those coming from the same areas was somewhat hindered by the necessity of lodging boys and girls separately. The lively wishes of the boys during the first week of the course to pay visits to the girls were only a manifestation of their former affections, appealing to them far more powerfully than the new friends thrust upon them at the camp.

The second stage shows the growing influence of the room-mates. The behaviour of the boys, at work and at play and occasional shirking of duties were greatly influenced by the room-spirit. There was an »exemplary room», that of the leading boys, and a »bad room», where the general feeling and the careless, disorderly behaviour no doubt was due to the slack spirit prevailing among its members. Boys and girls kept closely together with their room-mates. They took hardly any interest in the opposite sex and there were no forbidden visits.

The third stage began in the third week of the course. A growing interest in the other sex was perceptible. The tendency on the part of the boys to act as gallant, chivalrous protectors was particularly conspicuous, whereas the girls assumed with obvious pleasure the part of the «adored one». The forbidden visits grew more frequent and intense.

The fourth stage consists in the extension of the bonds of friendship from within a room to the neighbouring units. In this respect the boys and the girls show different tendencies. The bonds of friendship among the boys do not extend beyond the boundaries of the same room. The girls develop a more complex network of relations and intercommunication, stretching outside to the neighbouring rooms. The relations form two clusters as it were, independent of each other, and competing with each other because of their different centres.

5. Regarding the sitting-order in the classroom, the pupils could freely choose their own places. As pointed out previously by Tuompo and Koskenniemi, the fact of two pupils sitting side by side did not seem to further in any way the rise of new friendships. On the contrary the choice of the seats was determined largely by the considerations of sharing the same room and being natives of the same district.

6. The friendship-inquiry. After living together for 8 weeks the pupils had to answer the following question (in writing): «Who is my best friend or who are my best friends in this course?» In the case of reciprocity the two pupils were considered to be friends. Unreciprocated cases, on the other hand, were considered to be manifestations of a desire for friendship.

The results of this inquiry show the relations of friendship in the form of a network consisting of overlapping, intertwined rings and circles. The structure of this network confirms the above-mentioned observations on the development of the relations of friendship.

7. The desires to form friendships concentrate on the leading pupils, more clearly so among the boys than among the girls. The «pressure upwards», due to the peculiar circumstances in a camp of this kind, with its many aspirations to secure the confidence of the Finns and of the pro-Finnish pupils, is more clearly obvious in the boys.

8. The «hierarchy» of the pupils is illustrated by a special investigation carried out by me (separately among the boys and the girls) in the second and in the eighth week of the course. The repetition of the investigation after a few weeks (method first introduced by Kosken-

niemi) is a useful control of the stability of the rank order. The boys and the girls were given the following instructions: »We have discussed in the history lessons the election of a king. I suggest now that you elect a »King» of your own among yourselves. Who, in your judgment, is the most fit and proper person to lead others? Suppose for instance that you are making a picnic without a master. You are at liberty to go all by yourselves, but only on the condition that you choose somebody to be responsible for the order. Write his name top-most on the paper and underline it. Under it comes the name of the pupil, whom you consider secondbest to take the place of the king, should anything happen to him. Then the name of the pupil next in rank and so on. The last should be the name of the pupil whom you regard as least suited to act as a leader of others.» They all seemed to think it great fun and proceeded with enthusiasm to elect their »King». It was surprising to find how utterly unfamiliar the pupils were with each other's names. This shows clearly that a group of pupils living in the same room leads a separate life of its own.

The results were utilized after the method of Buttgerit. On the whole, the previous observations were confirmed, e.g. the relative agreement of the individual lists. Besides, this rank order, established in the second week of the course, proved something like final.

The correlation between the first and the second order of precedence is (after the well-known Spearman-formula) 0.76 for the boys and 0.81 for the girls. The corresponding correlation given by Koskenniemi (for public elementary schools) is 0.76. Special interest is afforded by those cases in which the status of a pupil in the lists varies considerably. There are intelligent, reticent pupils, whose proper value is not immediately appreciated. The noisy, boastful fellows reach in the beginning a leading position, which they, however, rather rapidly lose.

Investigations of this kind, (carried out elsewhere), have helped to explain many details regarding the status the pupils are prepared to give themselves in the order of precedence. I have not been able to see any clear line in this respect. It had been pointed out in the instructions that the pupils should insert their own names into the lists and allot themselves the place they considered themselves entitled to. The pupils however seemed to think that the own name should naturally come last. Only one of the leading girls had allotted herself the second place.

9. Intelligence tests were carried out individually during the courses. My material consists of the results from the courses 2 and 3, altogether 68 cases. In order to facilitate comparison with earlier results

in Finland, I chose my tests from those compiled by Leskinen. Out of 60 questions 31 were chosen, in which the language difficulties and the general unfamiliarity with western ways of life hampered least. The highest amount of points was thus 45, i.e. the exact half of the corresponding number of points in the complete test.

According to Leskinen the intelligence-index is the sum total of points, reached by each examinee through correct solutions, amounting in this case to the maximum of 45 and corresponding to 90 in the complete test. In my material the average intelligence-index was 33. 3. The corresponding index in the complete test would be 66. 6. Leskinen has given 58 as a typical index for Finnish country youth, this index being well below the average index of the course. The intelligence level of most of the East-Carelian pupils corresponded to the average level of the Finnish town-population. On the other hand, however, it must be pointed out that the pupils were by no means typical examples of the average East-Carelian population. On the contrary they were rather selected specimens. In view of this fact the result is satisfactory and encouraging.

10. The social types inside a body of pupils (investigated in Finland by Koskenniemi) were found also among the pupils of these courses. There were leaders (all-round leaders, speciality leaders, rulers), assistants (helpers, favourites, supporters), those of limited activities (the isolated, the out-of-touch, the rejected). In this respect, too, the girls present a greater variety.

These types are revealed in the pupils' relations of friendship on the one hand and in the «number of votes» they have received in the rank-order on the other hand. We can distinguish two dimensions, the dimension of distance (i.e. the pupil's status in the order of precedence), and the dimension of attachment (i.e. his or her relations of friendship). The intelligence level of the pupil has no decisive significance in determining these dimensions. Different social qualities are — in the case of average talent — more important. In the case of extreme social types the two dimensions seem to be interdependent.

Thus, the boys and the girls led a somewhat different social life and developed different ways of social intercourse. This may be to some extent due to the fact of the boys' rooms being scattered over the place. Above all it is due to the greater sociability of the girls, which was a characteristic feature of the camp. The community of the girls was at all stages more advanced and its organisation more structured.

I found no sufficient evidence to support the view, that a high status in the dimension of distance (i.e. in the rank-order) by no means presupposes a correspondingly high degree in the dimension of attachment (i. e. in the relations of friendship). Particularly among the boys the selection of leaders and the desire for friendship seem to coincide in quite a remarkable degree. This peculiarity of my results may be put down to the special circumstances prevailing in this camp (as explained in paragraph 7).

VIITTAUKSIA

I. Johdanto.

1) Soziale Gebilde und Prozesse in der Schulklasse (lyh. seuraavassa »Soziale Gebilde»); Rangordnungen und Dimension der Distanz des Sozialen Lebens in den fünf ersten Schuljahren (lyh. seuraavassa »Rangordnungen»); Koululuokan pienoisyhteiskunta (lyh. seuraavassa »Koululuokka»). —
2) Gästrin, Über Klassenrangordnungen in der Spätpubertät.

II. Kasvatusyhteisön ulkonaiset kehyyket.

III. Oppilaat.

3) Merkinnot oppilaitten olemuksesta ja luonteesta on tehty etupäässä älykkyyskokeen yhteydessä Muchowin kaavaketta seuraten. Nämä omat havainnot on myöhemmin tarkistettu opettajakunnan arvostelukokouksessa, johon tiedot työskentelytavasta ja suhtautumisesta opettajiin ensi sijassa perustuvat. 4) Älykkyys on tässä ilmoitettu keskimääräisestä älykkyysindeksistä lähtemällä. (dÄ + 3) merkitsee siis »3 pistettä päälle kursin keskiarvon».

IV. Nuorten yhteiselämän kaksi ulottuvaisuutta.

5) Koskenniemi, Soziale Gebilde, s. 80 ss., Koululuokka s. 51 ss. —

V. Oppilaitten ystävyysuhteitten muodostumisesta ja toveripiireistä.

6) Koskenniemi, Koululuokka ss. 83—84. — 7) Tuompo, ss. 123—126. — 8) Tuompo, ss. 125—126. — 9) Eckstein, s. 30. — 10) Tuompo, s. 126. — 11) Bode, s. 95, Fuchs, s. 73 ss. — 12) Koskenniemi, Soziale Gebilde, s. 196 ss., Koululuokka, s. 64 ss. — 13) Kuvassa 9 on nämä syrjässäolijat merkitty peitenimeä reunustavalla paksulla ympärysviivalla. — 14) Tuompo, s. 134. — 15) Koskenniemi, Koululuokka, s. 87. — 16) Ks. kirjoitusta »Persönlichkeit und Kindesalter» ZAngPs, Beiheft 78, ss. 21—23. — 17) Koskenniemi, Koululuokka s. 71 ss. — 18) Koskenniemi, Koululuokka ss. 71—72. — 19) Koskenniemi, Koululuokka, s. 59 ss. — 20) Koskenniemi, Koululuokka s. 81. — 21) Tuompo, s. 29 ss. — 22) Selvyiden vuoksi on kaavakuvista 15 ja 16 jätetty pois oppilaitten ystävyysuhteet, joten näkyvissä ovat vain ystävyystoivomukset. — 23) Tuompo, s. 136. — 24) Vrt. Tuompo, ss. 136 ja 139. — 25) Runner, Social distance in adolescent relationships. —

²⁶⁾ *Schneckenburger*, Die Altersentwicklung und Milieubedingtheit. — ²⁷⁾ *Hall*, Adolescence. — ²⁸⁾ *Tuompo*, ss. 161—163. — ²⁹⁾ *Schneckenburger*, ss. 74—76.

VI. *Oppilaitten arvojärjestyksestä.*

³⁰⁾ *Schjelderup-Ebbe*, ZPs 88 ja Forschungen zur Völkerpsychologie und Soziologie X, 2. — ³¹⁾ *Katz*, ZPs 88. — ³²⁾ *Reininger*, m.t. — ³³⁾ *Večerka*, Das soziale Verhalten der Mädchen während der Reifezeit. — ³⁴⁾ *Leib*, ZAngPs 30, 1928. — ³⁵⁾ *Rombach*, ZAngPs. 30, 1938. — ³⁶⁾ *Buttgereit*, ZAngPs 43, 1932. — ³⁷⁾ *Gästrin*, m.t. — ³⁸⁾ Ks. erikoisesti *Koskenniemi*, Rangordnungen. — ³⁹⁾ *Koskenniemi*, Koululuokka, s. 116. — ⁴⁰⁾ Vrt. tähän esim. *Kaila*, ss. 219—220. — ⁴¹⁾ *Tuompo*, s. 86. — ⁴²⁾ Ks. ed. s. — ⁴³⁾ *Koskenniemi*, Soziale Gebilde ss. 157—159, Koululuokka, ss. 125—128. — ⁴⁴⁾ *Koskenniemi*, Koululuokka s. 117. — ⁴⁵⁾ *Buttgereit*, s. 395. — ⁴⁶⁾ *Koskenniemi*, Koululuokka ss. 118—119. — ⁴⁷⁾ *Koskenniemi*, Kouluokka s. 148. — ⁴⁸⁾ *Koskenniemi*, Koululuokka s. 148. — ⁴⁹⁾ *Koskenniemi*, Koululuokka, ss. 141—148. — ⁵⁰⁾ *Koskenniemi*, Rangordnungen s. 15 ss. — ⁵¹⁾ Korrelaatiolaskussa tyttöjen tuloksista on Godin sijoittuminen jätetty huomioonottamatta, koska toisessa kokeen osassa hänestä ei suoritettu arviointia hänen jo poistuttua kurssilta. — ⁵²⁾ *Koskenniemi*, Rangordnungen s. 24. — ⁵³⁾ *Koskenniemi*, Koululuokka ss. 129—130. — ⁵⁴⁾ *Koskenniemi*, Koululuokka s. 127. — ⁵⁵⁾ *Koskenniemi*, Koululuokka ss. 139—140. — ⁵⁶⁾ *Tuompo*, ss. 86—87.

VII. *Kurssien älykkyyskokeista ja niiden tuloksista.*

⁵⁷⁾ Ks. *Salomaa*, Älykkyiden mittaaminen. — ⁵⁸⁾ Vrt. esim. *O. Oksalan* arvostelua, Kasvatus ja Koulu 1939. — ⁵⁹⁾ *Leskinen*, Täysikasvuisten älykkyystutkimuksista. — ⁶⁰⁾ Tällä kertaa tehtävien numerot Leskisen testissä ovat ilman sulkua. Suluissa äsken esittämäni sarjan uudet numerot. — ⁶¹⁾ *Ch. Bühler*, Charakter and Personality, Vol. VI, 1938. —

VIII. *Kurssiyhteisöjä koskevia yleisiä johtopäätöksiä.*

⁶²⁾ *Koskenniemi*, Soziale Gebilde ss. 262—263, Koululuokka s. 187. — ⁶³⁾ Huomioon on otettu vain II arvojärjestyskokeen tulokset. — ⁶⁴⁾ Vrt. mitä edellä on esitetty poikien ystävyystoivomusten syistä, s.⁶⁸.

Aikauskirjojen nimien lyhennykset ovat *W. Sternin* käytäntöönottaman järjestelmän mukaiset (*Stern*, Differentielle Psychologie 3. Aufl. ss. 382—384).

KIRJALLISUUTTA.

- Bode, P.*: Reifende Landjugend. Osterwieck-Harz 1929.
- Burger, E.* und *Steiskal, Th.*: Praxis und Theorie der Schulklasse als Arbeits- und Lebensgemeinschaft. Wien 1931.
- Buttgereit, H.*: Führergestalten in der Schulklasse. *ZAngPs* 43, 1932.
- Bühler, Charlotte*: The ball and field test as a help in the diagnosis of emotional difficulties. *Charakter and Personality*. Vol. VI, 1938.
- Eckstein, L.*: Psychologie des ersten Eindrucks, Leipzig 1937.
- Fuchs, H.*: Psychologie der Jugendlichen des Landes, Wittenberg 1938.
- Gästrin, Jan*: Über Klassenrangordnungen in der Spätpubertät. Ein Beitrag zur pädagogischen Psychologie. *Soc. Scient. Fenn. Commentationes humanorum litterarum*. XI. 1. Helsinki 1938.
- Hall, S.*: Adolescence. Vol. II. New York, London 1931.
- Hetzer, Hildegard*: Das volkstümliche Kinderspiel, *Wiener Arb. f. pädag. Psychol.* 6, 1927.
- Hetzer, Hildegard* und *Večerka, L.*: Soziales Verhalten pubertierender Mädchen: Quellen und Studien zur Jugendkunde 4, Wien 1926.
- Kaila, Eino*: Persoonallisuus. 2. painos, Helsinki 1938.
- Katz, David*: Tierpsychologie und Soziologie des Menschen, *ZPs* 88, 1922.
- Koskenniemi, M.*: Soziale Gebilde und Prozesse in der Schulklasse. *Ann. Acad. Scient. Fenn. B XXXVII*, 1. Helsinki 1936.
- Koskenniemi, M.*: Rangordnungen und Dimension der Distanz des sozialen Lebens in der fünf ersten Schuljahren. *Ann. Univ. Turkuensis B. XXIII*. Turku 1938.
- Koskenniemi, M.*: Koululuokan pienoisyhdistyskunta. Tutkimuksia kansakoululuokan sosiaalisesta elämästä. Helsinki 1943.
- Kruckenber, A.*: Die Schulklasse als Lebensform. *ZPdPs* 25, 1924.
- Leib, A.*: Vorstellungen und Urteile von Schülern über Führer in der Schulklasse. *ZAngPs* 30, 1928.
- Leskinen, V. F.*: Täysikasvuisten älykkyystutkimuksista erikoisesti Suomen oloja silmälläpitäen. Helsinki 1941.
- Muchow, M.*: Anleitung zur psychologischen Beobachtung von Schülern. Leipzig 1925.
- Oksala, Ohto*: Arvostelu Salomaan teoksesta »Älykkyiden mittaaminen», »Kasvatus ja koulu» 1939, 4 vihko.

- Reininger, Karl:* Über soziale Verhaltensweisen in der Vorpubertät. Wiener Arbeiten zur pädagogischen Psychologie, herausgeb. von Ch. Bühler und V. Fadrus, Heft 2, Wien—Leipzig—New York 1924.
- Rombach, J.:* Das soziale Verhalten der Siebenjährigen. ZAngPs 30, 1928.
- Runner, J. R.:* Social distance in adolescent relationships. AmJSo 3, 1937.
- Salomaa, J. E.:* Älykkyiden mittaaminen Suomen oloihin sovelletulla Binet'n tyyppisellä testistöllä. Porvoo—Helsinki 1939.
- Schjelderup-Ebbe, Th.:* Beiträge zur Sozialpsychologie des Haushuhns. ZPs. 88, 1922.
- Schneckenburger, H.:* Die Altersentwicklung und Milieubedingtheit des sozialethischen Verständnisses beim proletarischen Kinde, ZAngPs 43.
- Schröder, H.:* Soziologie der Volksschulklasse. Halle a.S. 1928.
- Schröder, H.:* Das psychologisch-soziologische Gesicht der Berufsschule. ZPdPs 26, 1925.
- Schultze, O.:* Persönlichkeit und Kindesalter. ZAngPs, Beiheft 78, 1925.
- Tuompo Aarre:* Experimentelle und sozialpsychologische Untersuchungen bei der Landjugend. Ann. Univ. Turkuensis. B XXVI. Turku 1942.
- Večerka, L.:* Das soziale Verhalten von Mädchen während der Reifezeit. Quellen und Studien zur Jugendkunde 4. Wien 1926.

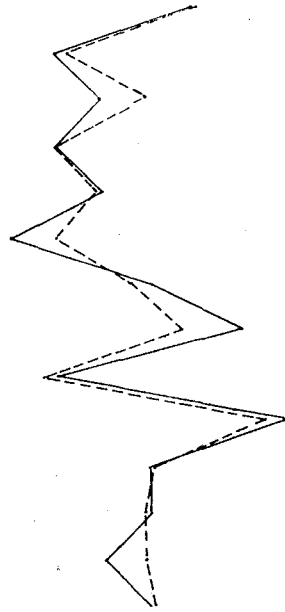
LIITTEITA

II ja III Itä-Karjalan kansanopistokurssin älykkyyskokeitten
tulostaulukot kuvaajakäyrineen.

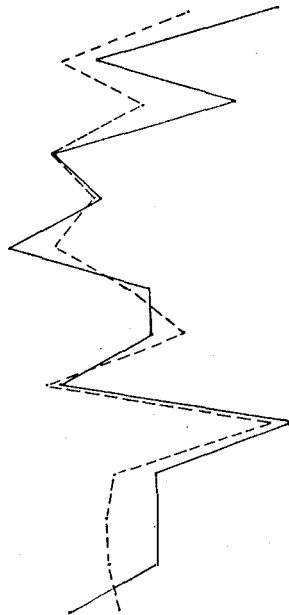
And.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1	3	4	5	8	4	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10		11		1	1.3	2	
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13				16	2	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	17					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25					0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29	30	31	32		3	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33		35	36		5	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37					1	0.7	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41	42	43	44		6	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä		46	47			3	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49			52		3	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53	55				2	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57	58				3	2.1	3
	Yhteensä					36	33.05	45

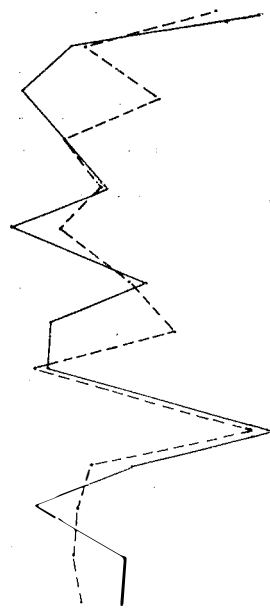
Anh.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1	3	4	5	8	6	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10		11		2	1.3	2	
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	11				16	5	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen.	17					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25					0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29	30	31	32		3	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33		35	36		3	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37					1	0.7	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41	42	43	44		6	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä		46	47			3	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49			52		3	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53	55				3	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57	58				1	2.1	3
	Yhteensä					38	33.05	45

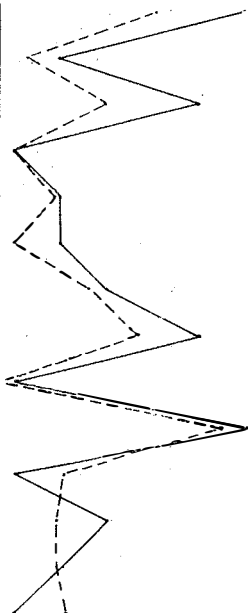
Ani.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpääminen	1 +	3 —	4 +	5 +	8 +	5	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 —		11 +		1	1.3	2	
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 —		16 —		0	3.0	5	
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen.	17 +				1	1.0	1	
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.			24 +		2	1.9	2	
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	25 —				0	1.0	2	
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 —	32 +	3	2.6	3	
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 —		35 —		36 +	1	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +				1	0.7	1	
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +	6	5.5	6	
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 +		3	2.1	3	
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +		52 —		1	1.9	3	
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 +			3	1.9	3	
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 +			3	2.1	3	
	Yhteensä					30	33.05	45

Ank.

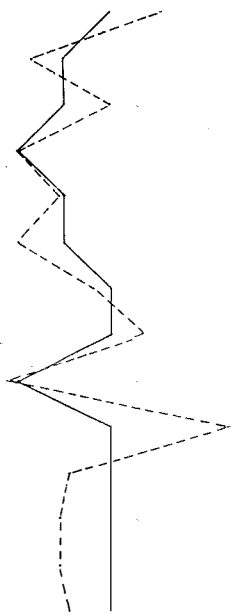
Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpääminen	1 +	3 +	4 +	5 +	8 +	6	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 +		11 +		2	1.3	2	
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +		16 +		5	3.0	5	
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	17 +				1	1.0	1	
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.			24 +		2	1.9	2	
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	25 +				2	1.0	2	
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 —	32 +	3	2.6	3	
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +		35 +		36 +	5	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +				1	0.7	1	
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +	6	5.5	6	
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 —		1	2.1	3	
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +		52 +		3	1.9	3	
XIV. Kriittikitehtäviä	53 —	55 +			2	1.9	3	
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 —			1	2.1	3	
	Yhteensä					40	33.05	45

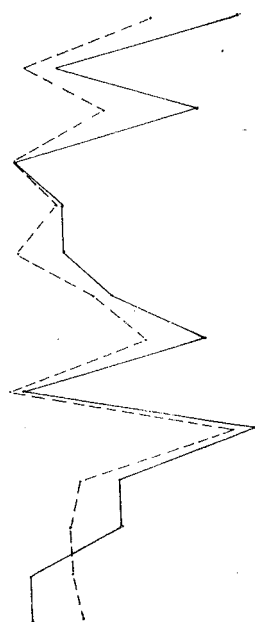
Den.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 —	3 —	4 +	5 +	8 +	3	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 +		11 +		2	1.3	2	
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +	16 —			2	3.0	5	
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	17 +				1	1.0	1	
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	25 +				2	1.0	2	
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 +	32 —	3	2.6	3	
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 —	35 +		36 +	3	3.7	5	
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +				1	0.7	1	
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 —	3	5.5	6	
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 +		3	2.1	3	
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +	52 +			3	1.9	3	
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 +			3	1.9	3	
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 +			3	2.1	3	
Yhteensä					34	33.05	45	

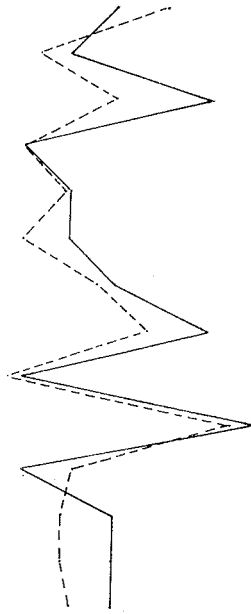
Fed.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 +	3 +	4 +	5 +	8 +	6	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 +		11 +		2	1.3	2	
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +	16 +			5	3.0	5	
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	17 +				1	1.0	1	
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	25 +				2	1.0	2	
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 +	32 —	3	2.6	3	
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +	35 +		36 +	5	3.7	5	
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +				1	0.7	1	
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +	6	5.5	6	
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 +		3	2.1	3	
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +	52 +			3	1.9	3	
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 —			1	1.9	3	
VX. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 —			1	2.1	3	
Yhteensä					41	33.05	45	

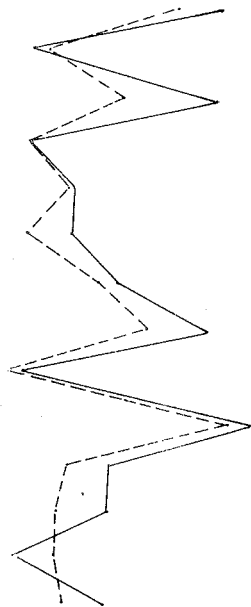
Fekl.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	I +	3 +	4 +	5 +	8 —	3	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 —	11 +				2	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 +	5	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 +					2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 +	32 +		3	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +	35 +		36 +		5	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +					1	0.7	1
XI. Kombinatiotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +		6	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 +			1	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +				52 +	3	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 +				3	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 +				3	2.1	3
Yhteensä						40	33.05	45

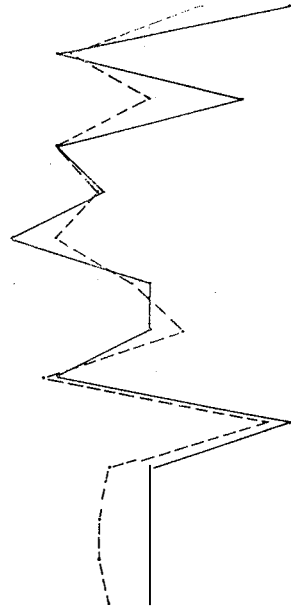
Fil.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	I +	3 +	4 +	5 +	8 —	5	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 —	11 +				1	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 +	5	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 +					2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 +	32 +		3	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +	35 +		36 +		5	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +					1	0.7	1
XI. Kombinatiotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +		6	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		45 +			3	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +				52 +	3	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 —				1	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 +				3	2.1	3
Yhteensä						41	33.05	45

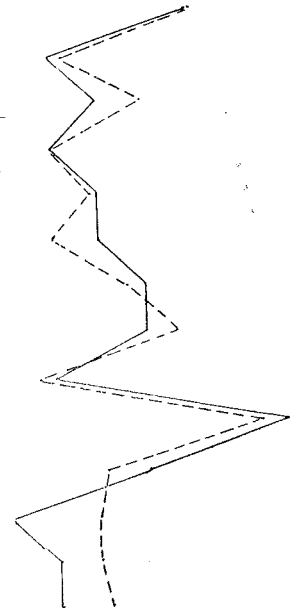
God.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 +	3 +	4 +	5 +	8 +	6	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 —		11 +			1	1.3	2
V. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 +	5	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 —					0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31—32 +			3	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 —		35 36 + +			3	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +					1	0.7	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +		6	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä			46 +	47 +		3	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +				52 +	3	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 +				3	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 +				3	2.1	3
Yhteensä						40	33.05	45

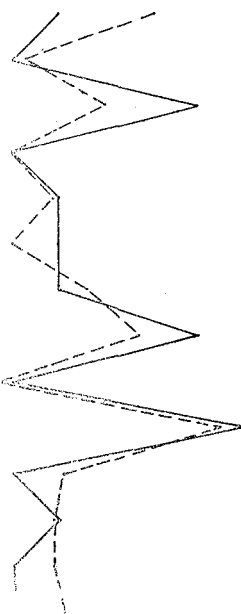
Iev.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 +	3 +	4 —	5 —	8 +	4	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 —		11 +			1	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 —	2	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen.	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 +					2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31—32 +			3	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 —		35 36 + +			3	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +					1	0.7	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +		6	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä			46 +	45 +		3	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	40 —				52 —	0	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 —				1	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 —				1	2.1	3
Yhteensä						30	33.05	45

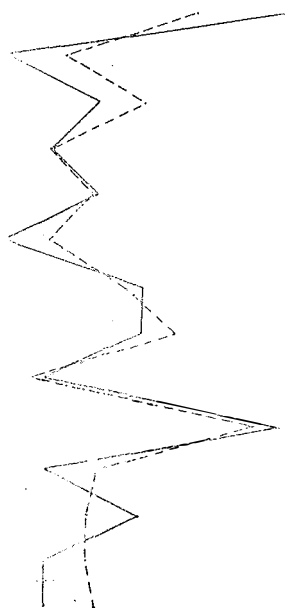
Igne.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.	
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 —	3 —	4 —	5 +	8 +	2	4.1	6	
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 +		11 —			1	1.3	2	
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 +	5	3.0	5	
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	17 +						1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2	
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	25 +						2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 —	31 —	32 +					
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +			34 +	36 +	5	3.7	5	
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +						1	0.7	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +					
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 —			1	2.1	3	
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 —				52 +	2	1.9	3	
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 —							
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 —							
	Yhteensä					32	33.05	45	

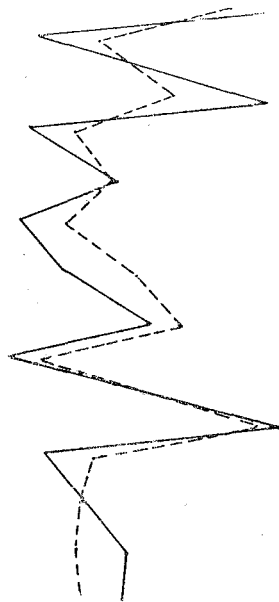
II.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.	
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 +	3 +	4 +	5 +	8 +	6	4.1	6	
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 —		11 —			0	1.3	2	
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 —	2	3.0	5	
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen.	17 +						1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2	
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	25 —						0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 —	32 +					
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 —			35 +	36 +	3	3.7	5	
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +						1	0.7	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +					
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 —			1	2.1	3	
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +				52 +	3	1.9	3	
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 —							
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 —							
	Yhteensä					30	33.05	45	

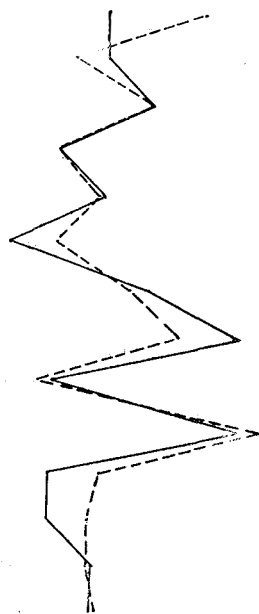
VJ.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 +	3 +	4 —	5 +	8 +	5	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	18 —		11 —			0	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 +	5	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	17 —					0	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 —					0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 —	31 —	32 —		1	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +				35 + 36 —	3	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 —					0	0.7	1
XI. Kombinatiotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +		6	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 —			1	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 —				52 +	2	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 +				3	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 +				3	2.1	3
Yhteensä						31	33.05	45

Ish.

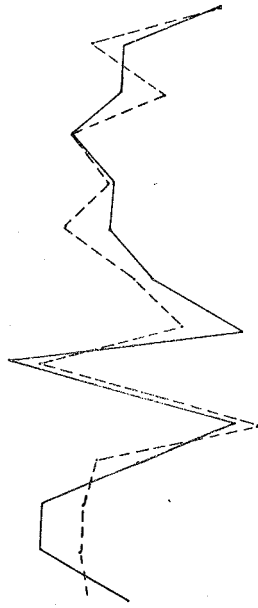
Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 —	3 —	4 —	5 +	8 +	2	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 +		11 +			2	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 —				16 +	3	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 —					0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 +	32 +		3	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +				35 + 36 +	5	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +					1	0.7	1
XI. Kombinatiotehtäviä	41 —	42 +	43 +	42 +		5	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 —			1	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +				52 —	1	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 —	55 +				2	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 —	58 +				2	2.1	3
Yhteensä						30	33.05	45

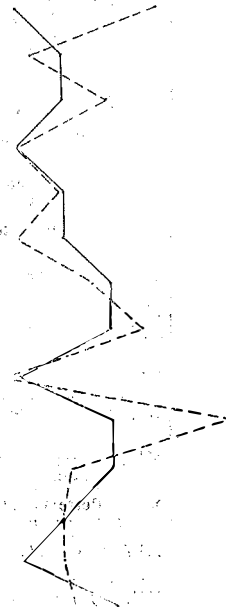
Jak.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 +	3 —	4 —	5 +	8 +	4	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 +		11 +			2	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +			16 —		2	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.				24 +		2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 +					2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 +	32 +		3	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +		35 —	36 +		5	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 —					0	0.7	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +		5	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä		46 +	47 +			3	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +			52 —		1	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 —				1	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 +				3	2.1	3
	Yhteensä					34	33.05	45

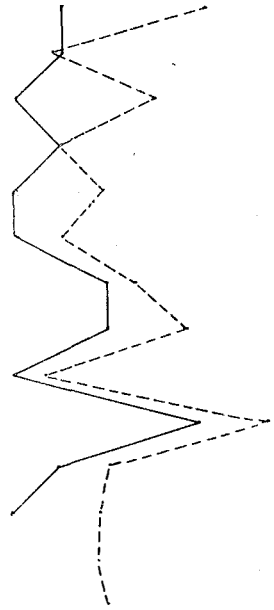
Jef.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 —	3 —	4 —	5 —	8 +	1	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 +		11 +			2	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +			16 —		2	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.				24 +		2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 +					2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 +	32 +		3	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 —		35 +	36 +		3	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +					1	0.7	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 —		3	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä		46 +	47 +			3	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 —			52 +		2	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 —				1	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 +				3	2.1	3
	Yhteensä					29	33.05	45

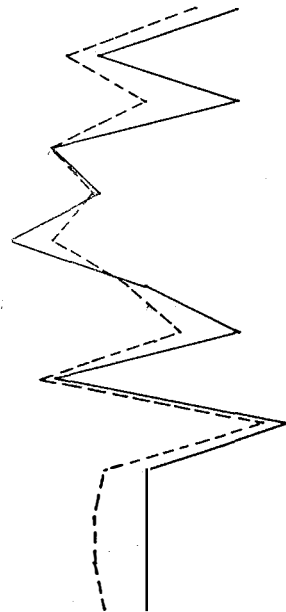
Jeg.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1	3	4	5	8	1	4.1	6
	—	—	—	—	+			
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10		11			1	1.3	2
	—		+					
V. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13				16	0	3.0	5
	—				—			
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	17					1	1.0	1
	+							
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24	0	1.9	2
					—			
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25					0	1.0	2
	—							
VIII. Määrittelytehtäviä	29	30	31	32		2	2.6	3
	+	+	—	—				
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33			35	36	2	3.7	5
	+			—	—			
X. Vastakohtien käsittäminen	37					0	0.7	1
	+							
XI. Kombinatoriotehtäviä	41	42	43	44		4	5.5	6
	—	+	—	+				
XII. Järjestämistehtäviä			46	47		1	2.1	3
			+	—				
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49				52	0	1.9	3
	—				—			
XIV. Kriittikitehtäviä	53			55		0	1.9	3
	—			—				
XV. Johtopäätöstehtäviä	57			58		0	2.1	3
	—			—				
	Yhteensä					12	33.05	45

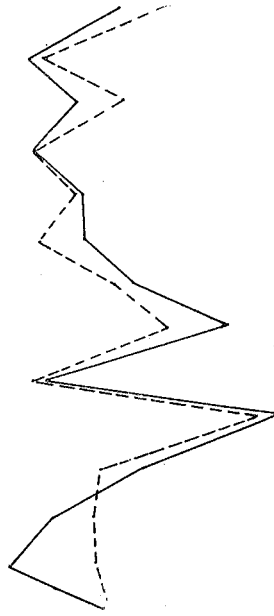
Kip.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1	3	4	5	8	5	4.1	6
	+	+	—	+	+			
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10		11			2	1.3	2
	+		+					
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13				16	5	3.0	5
	+				+			
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen.	17					1	1.0	1
	+							
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24	2	1.9	2
					+			
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25					0	1.0	2
	—							
VIII. Määrittelytehtäviä	29	30	31	32		3	2.6	3
	+	+	+	+				
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33			35	36	5	3.7	5
	+			+	+			
X. Vastakohtien käsittäminen	37					1	0.7	1
	+							
XI. Kombinatoriotehtäviä	41	42	43	44		6	5.5	6
	+	+	+	+				
XII. Järjestämistehtäviä			46	45		3	2.1	3
			+	+				
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	40				52	3	1.9	3
	+				+			
XIV. Kriittikitehtäviä	53			55		3	1.9	3
	+			+				
XV. Johtopäätöstehtäviä	57			58		3	2.1	3
	+			+				
	Yhteensä					42	33.05	45

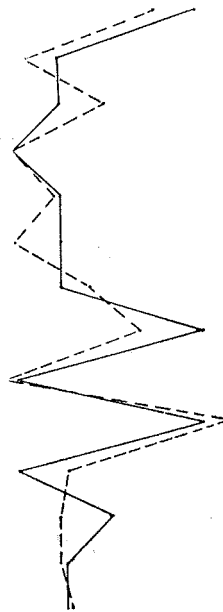
Kär.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 —	3 +	4 —	5 +	8 +	3	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 —		11 +		1	1.3	2	
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 —	2	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.				24 +	2	1.9	2	
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 +					2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 —	32 +	3	2.6	3	
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +			35 +	36 +	5	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +					1	0.7	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +	6	5.5	6	
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 +		3	2.1	3	
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +				52 —	1	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 —	55 —				0	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 —	58 +			2	2.1	3	
	Yhteensä					32	33.05	45

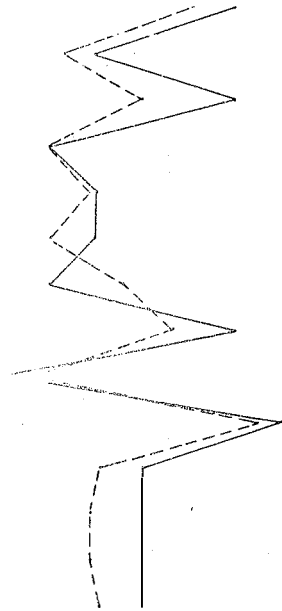
Mat.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 +	3 —	4 +	5 +	8 +	5	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 +		11 +		2	1.3	2	
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	11 +				16 —	2	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen.	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.				24 +	2	1.9	2	
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 +					2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 —	31 —	32 +	2	2.6	3	
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +			35 +	36 +	5	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +					1	0.7	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 —	42 +	43 +	44 +	5	5.5	6	
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 —		1	2.1	3	
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +				52 +	3	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 —	55 +			2	1.9	3	
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 —	58 +			2	2.1	3	
	Yhteensä					35	33.05	45

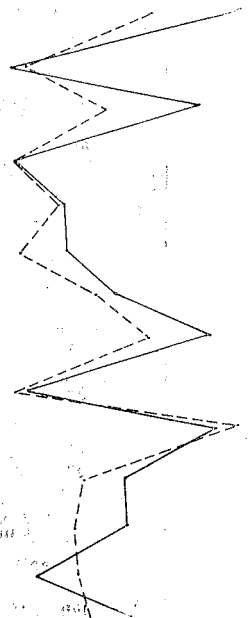
Med.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpäättäminen	1 +	3 +	4 —	5 +	8 +	5	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen		10 +		11 +		2	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 +	5	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen.	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 1	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 +					2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 —	30 —	31 —	32 +		1	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +		35 +	36 +		5	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 —					0	0.7	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +		6	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä		46 +	47 +			3	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +			52 +		3	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 +				3	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 +				3	2.1	3
	Yhteensä					41	33.05	45

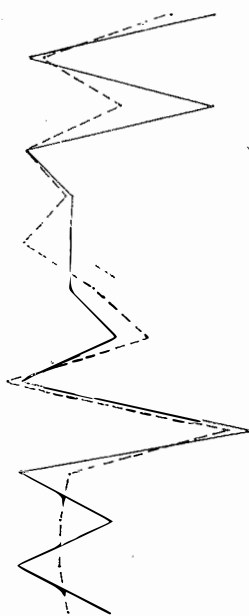
Mih.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpäättäminen	1 +	3 +	4 +	5 +	8 +	6	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen		10 —		11 +		1	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 +	5	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 +					2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 +	32 +		3	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +		35 +	36 +		5	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +					1	0.7	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 —	42 +	43 +	44 +		5	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä		46 +	47 +			3	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +			52 +		3	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 —				1	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 +				3	2.1	3
	Yhteensä					41	33.05	45

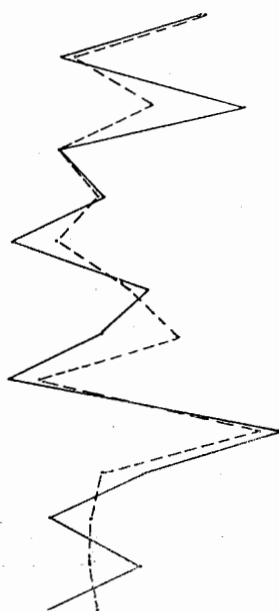
KM.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 +	3 +	4 —	5 +	8 +	5	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 —		11 +			1	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 +	5	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 +					2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 —	30 +	31 —	32 +		2	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 —			35 +	36 +	3	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 —					1	0.7	1
XI. Kombinatiotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +		6	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 —			1	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +				52 +	3	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 —				1	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 +				3	2.1	3
	Yhteensä					36	33.05	45

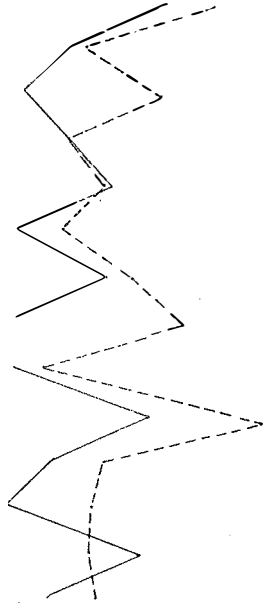
TM.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 —	3 +	4 +	5 +	8 +	4	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 —		11 +			1	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 +	5	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 +					0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 —	30 +	31 —	23 +		3	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 —			35 +	36 —	2	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 —					0	0.7	1
XI. Kombinatiotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +		6	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 +			3	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +				52 —	1	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 +				3	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 —				1	2.1	3
	Yhteensä					32	33.05	45

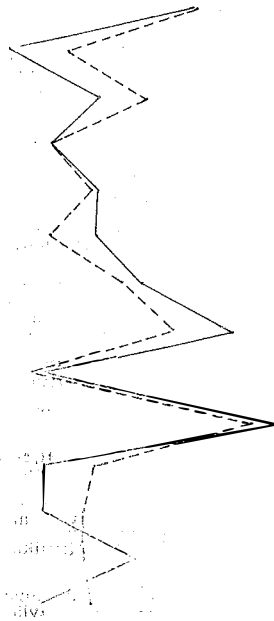
Pans.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 —	3 +	4 +	5 —	8 +	3	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 —		11 +		1	1.3	2	
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 —	16 —			8	3.0	5	
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	17 +				1	1.0	1	
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	24 +				2	1.9	2	
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 —				0	1.0	2	
VIII. Määrittelytehtäviä	29 —	30 +	31 —	32 +	2	2.6	3	
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 —	35 —		36 —	0	3.7	5	
X. Vastakohtien käsittäminen	37 —				0	0.7	1	
XI. Kombinatiotehtäviä	41 —	42 —	43 —	44 +	3	5.5	6	
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 —		1	2.1	3	
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 —	52 —			0	1.9	3	
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 +			3	1.9	3	
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 —			1	2.1	3	
	Yhteensä					17	33.05	45

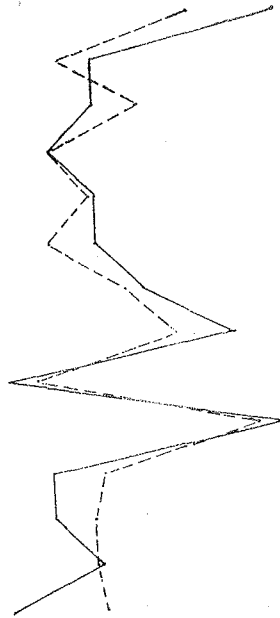
Pol.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 —	3 —	4 —	5 +	8 +	4	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 —		11 —		0	1.3	2	
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +	16 —			2	3.0	5	
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	17 +				1	1.0	1	
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	24 +				2	1.9	2	
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 +				2	1.0	2	
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 —	32 +	3	2.6	3	
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +	35 +		36 +	5	3.7	5	
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +				1	0.7	1	
XI. Kombinatiotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +	6	5.5	6	
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 —		1	2.1	3	
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +	52 —			1	1.9	3	
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 +			3	1.9	3	
VX. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 —			1	2.1	3	
	Yhteensä					32	33.05	45

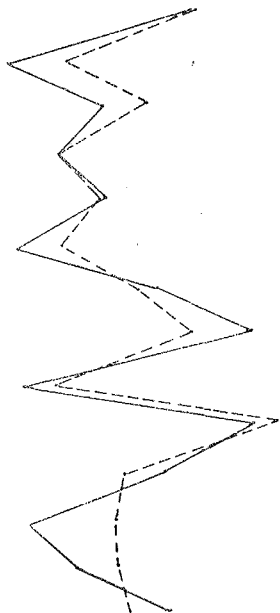
Rom.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 +	3 +	4 +	5 +	8 +	6	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 +		11 +			2	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 —	2	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 +					2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 —	32 +		3	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +			34 +	36 +	5	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 —					0	0.7	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +		6	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 —			1	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +				52 —	1	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 —	55 +				2	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 —	58 —				0	2.1	3
Yhteensä						33	33.05	45

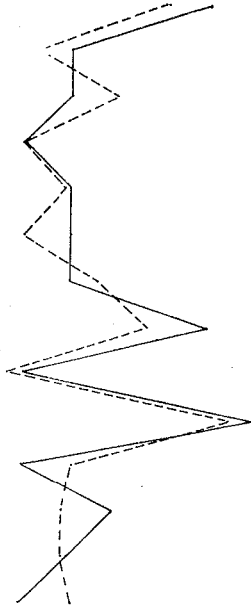
Sal.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 +	3 —	4 —	5 +	8 +	4	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 —		11 —			0	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 —	2	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen.	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 —					0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 —	32 +		3	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +			35 +	36 +	5	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 —					0	0.7	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 —	44 +		5	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 +			3	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 —				52 —	0	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +	55 —				1	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 +				3	2.1	3
Yhteensä						29	33.05	45

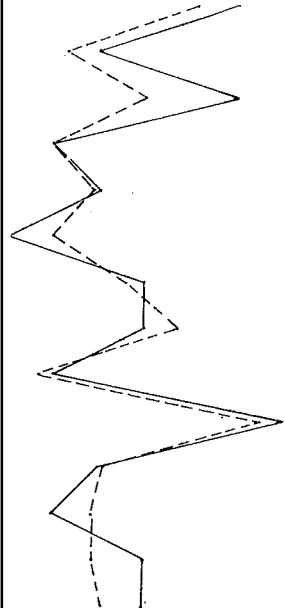
Silk.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 +	3 —	4 +	5 +	8 +	5	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 +		11 +		2	1.3	2	
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +	16 —			2	3.0	5	
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	17 +				1	1.0	1	
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 +				2	1.0	2	
VIII. Määrittelytehtäviä	29 —	30 +	31 +	32 —	2	2.6	3	
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +	35 +		36 +	5	3.7	5	
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +				1	0.7	1	
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +	6	5.5	6	
XII. Järjestämistehtäviä	46 +		47 —		1	2.1	3	
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +	52 +			3	1.9	3	
XIV. Kriittikitehtäviä	53 —	55 +			2	1.9	3	
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 —			1	2.1	3	
Yhteensä						35	33.05	45

Sis.

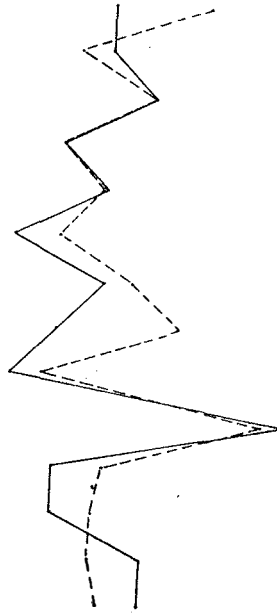
Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 +	3 +	4 +	5 —	8 +	5	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 +		11 +		2	1.3	2	
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +	16 +			5	3.0	5	
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	17 +				1	1.0	1	
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 —				0	1.0	2	
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 +	32 —	3	2.6	3	
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 —	35 +		36 +	3	3.7	5	
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +				1	0.7	1	
XI. Kombinatoriotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +	6	5.5	6	
XII. Järjestämistehtäviä	46 —		47 +		2	2.1	3	
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +	52 —			1	1.9	3	
XIV. Kriittikitehtävä	53 +	55 +			3	1.9	3	
VX. Johtopäätöstehtäviä	57 +	58 +			3	2.1	3	
Yhteensä						37	33.05	45

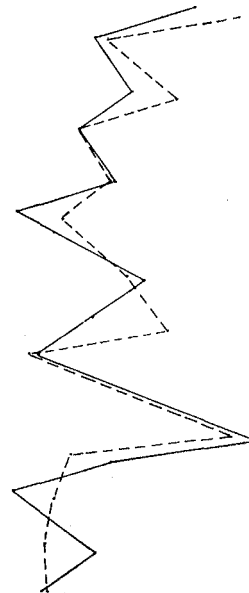
Skri.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 —	3 —	4 —	5 +	8 +	2	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 +		11 +			2	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 —				16 +	3	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 —					0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 —	31 —	32 +		2	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 —		35 —	36 +		1	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 —					0	0.7	1
XI. Kombinatiotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +		6	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä		46 +	47 —			1	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 —			52 +		1	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +		55 +			3	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 +		58 +			3	2.1	3
	Yhteensä					27	33.05	45

Sim.

Testiryhmät	Testit					S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	1 +	3 —	4 —	5 —	8 +	3	4.1	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	10 —		11 +			1	1.3	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	13 +				16 —	2	3.0	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	17 +					1	1.0	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.					24 +	2	1.9	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	25 —					0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	29 +	30 +	31 —	32 +		3	2.6	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	33 +		35 —	36 —		2	3.7	5
X. Vastakohtien käsittäminen	37 +					1	0.7	1
XI. Kombinatiotehtäviä	41 +	42 +	43 +	44 +		6	5.5	6
XII. Järjestämistehtäviä		46 +	47 +			3	2.1	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	49 +			52 —		1	1.9	3
XIV. Kriittikitehtäviä	53 +		55 +			3	1.9	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 —		58 +			2	2.1	3
	Yhteensä					30	33.05	45

Kh I

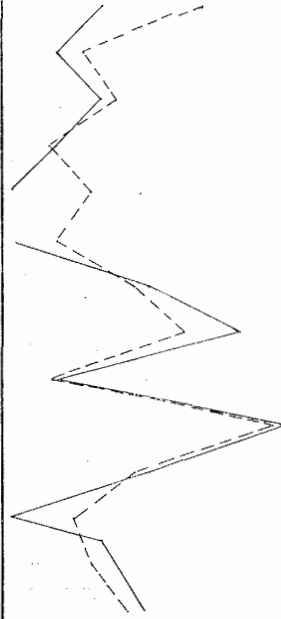
Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ + - - +	4	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ -	2	2.3	5
V. Vertailuja, Eroavuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	+	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + - +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	- + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ -	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ +	3	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	36	33.4	45

Kh II

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ + + - +	5	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+	2	2.3	5
V. Vertailuja, Eroavuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	-	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + - +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ -	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ +	3	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	37	33.4	45

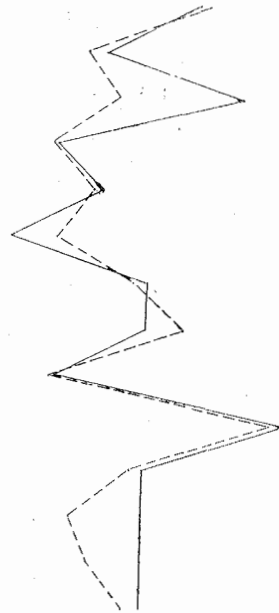
Kh III.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	— — + — +	2	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	— — +	1	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	—	0	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	—	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ + + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	— — —	0	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	— +	2	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	29	33.4	45

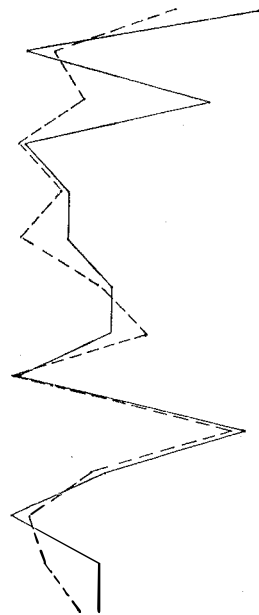
Kh IV.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	— + + + +	4	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ — +	5	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen.	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	— — — +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	—	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	— + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ — +	3	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ +	3	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	39	33.4	45

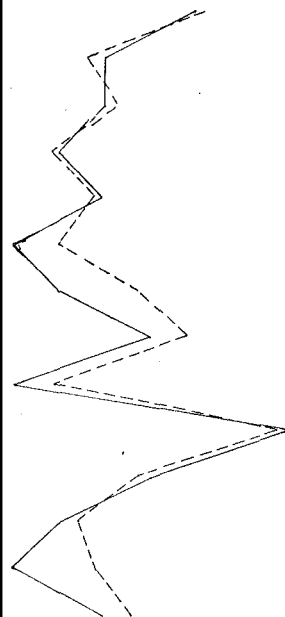
Kh V.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mielenpainaminen	+ + + + +	6	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ —	1	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ +	5	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen.	+ +	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+ +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	+ +	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	— + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+ +	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ +	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ +	3	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	40	33.4	45

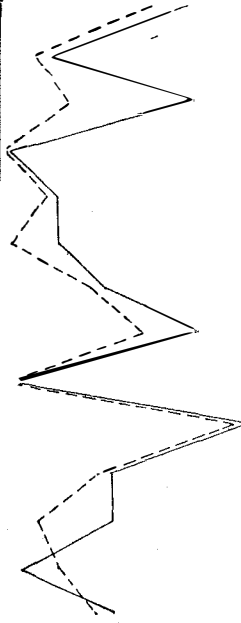
Kh VI.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mielenpainaminen	— + + + +	4	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	+ +	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+ +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	— +	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ — —	1	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	— + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	— +	0	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ —	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ +	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	— —	0	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	57 58 — +	2	2.6	3
	Yhteensä	25	33.4	45

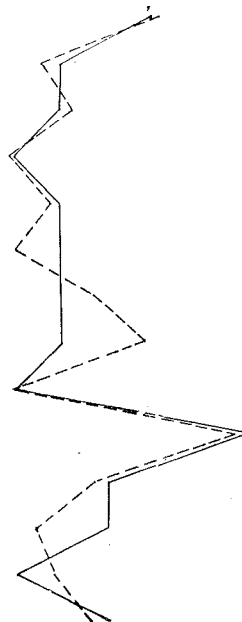
Kh VII.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ + — + +	5	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ +	5	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+ +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	+ +	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht.ymmärtäminen	+ + + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+ +	1	0.9	1
XI. Kombinatiotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ + +	3	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ + —	1	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	42	33.4	45

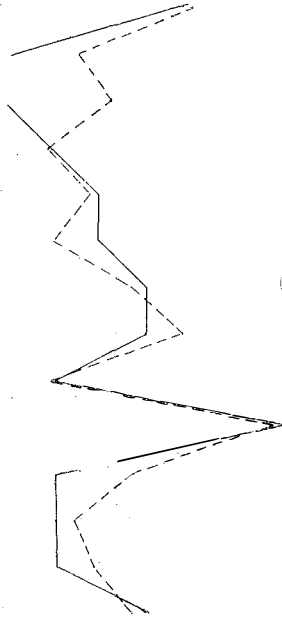
Kh VIII.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	— + + + +	4	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+ +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	+ +	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + —	2	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht.ymmärtäminen	— + —	2	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+ +	1	0.9	1
XI. Kombinatiotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ + +	3	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ + —	1	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	34	33.4	45

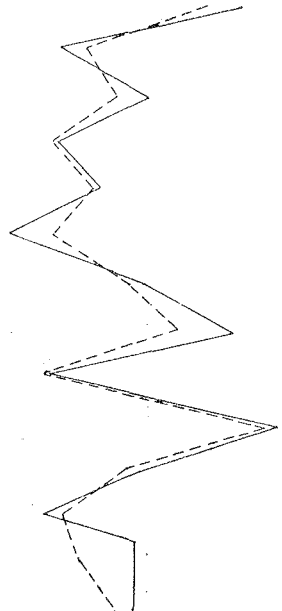
Kh IX.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ + — — +	4	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	— —	0	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	— —	0	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	+	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	— + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ —	1	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ —	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ —	1	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
Yhteensä		28	33.4	45

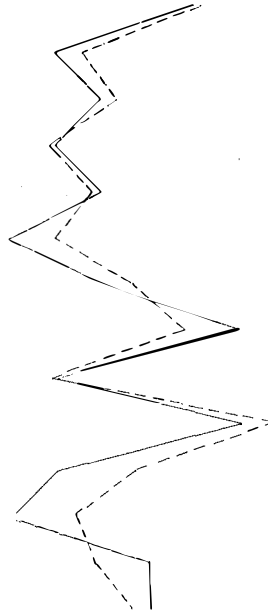
Kh X.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ + + — +	5	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	— +	1	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	— +	3	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	—	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ —	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ +	1	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
Yhteensä		37	33.4	45

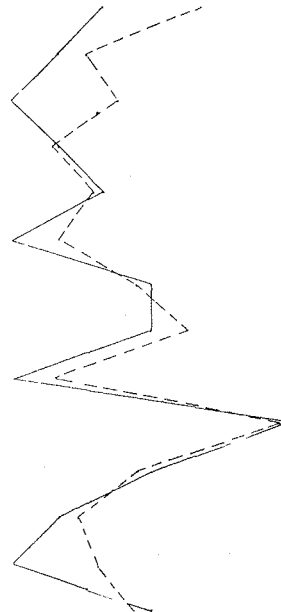
Kh XI.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ — — + +	4	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	— — +	1	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ — — —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	+ — — —	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	— — — +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	— — — —	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ — — +	2	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ — — + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+ — — —	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	— — + + +	5	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	— — + +	1	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	— — — —	0	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ — — +	3	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ — — +	3	2.6	3
	Yhteensä	30	33.4	45

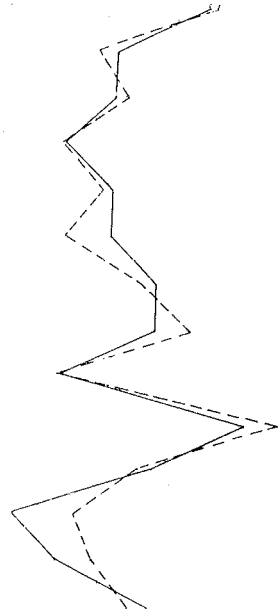
Kh XII.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	— + — — +	2	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	— — — +	1	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	— — — —	0	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	+ — — —	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	— — — +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	— — — —	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + — +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	— — — + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	— — — —	0	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	— — + +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ — — —	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	— — — —	0	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ — — +	3	2.6	3
	Yhteensä	25	33.4	45

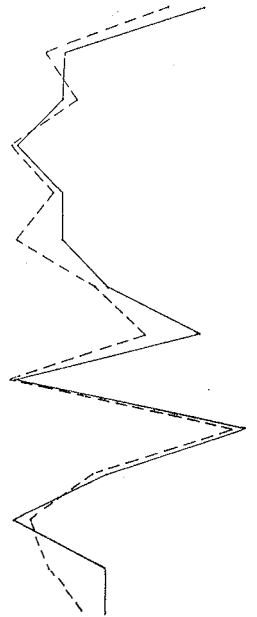
Kh XIII.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ - - + +	4	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ -	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+ +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	+	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	- + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + - +	5	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	- - -	0	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ -	1	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	32	33.4	45

Kh XIV.

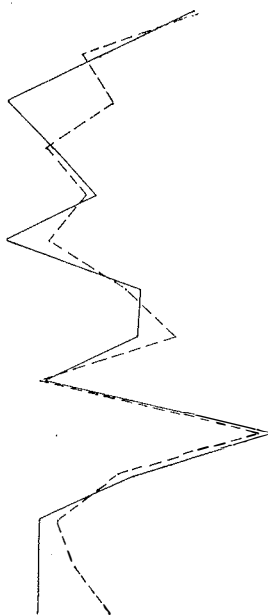
Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ - + + +	5	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ -	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+ +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	+	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ -	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ +	3	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	39	33.4	45

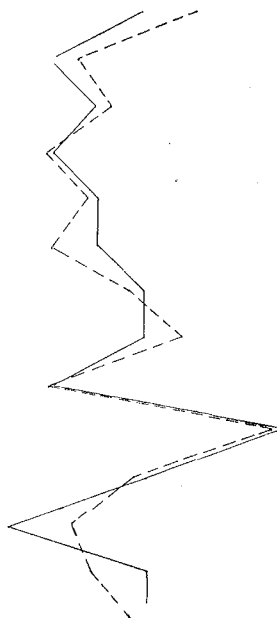
Kh XV.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ — — + +	4	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	— —	0	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	—	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	— + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ —	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ —	1	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ —	1	2.6	3
	Yhteensä	28	33.4	45

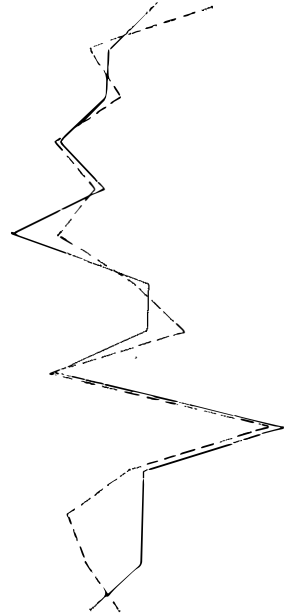
Kh XVI.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	— + — + +	3	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	— +	1	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	+	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	— + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	— —	0	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ +	3	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	33	33.4	45

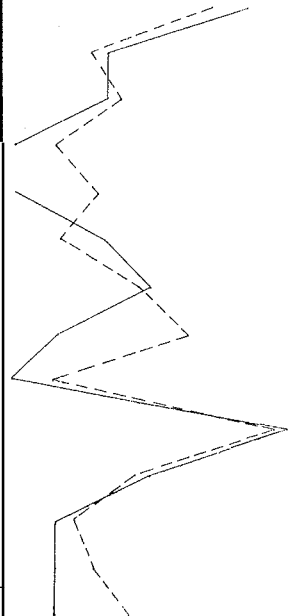
Kh XVII.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpääminen	+ — — — +	3	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	+ —	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+ —	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	—	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	— + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+ —	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ — +	3	1.4	3
XIV. Kritiikkitehtäviä	+ — +	3	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	— +	2	2.6	3
Yhteensä		34	33.4	45

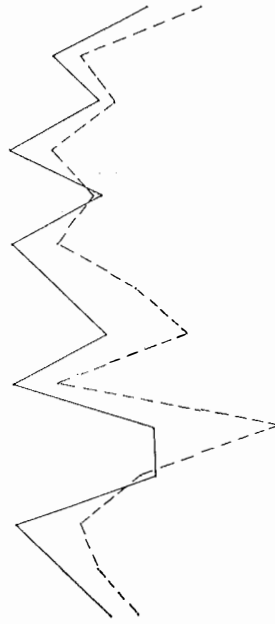
Kh XVIII.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpääminen	+ — + + +	5	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	—	0	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	—	0	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	+ —	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	— — +	1	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	—	0	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ —	1	1.4	3
XIV. Kritiikkitehtäviä	+ —	1	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ —	1	2.6	3
Yhteensä		27	33.4	45

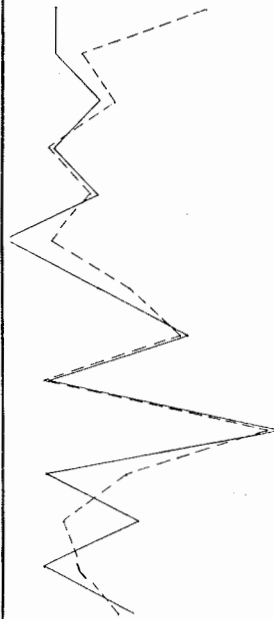
Kh XIX.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ — — — +	3	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	— — +	1	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ — —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	— — —	0	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	— — — +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	— — — —	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ — — —	1	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	— — + —	2	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	— — — —	0	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + —	3	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ — — +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	— — — —	0	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ — — —	1	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	— — — +	2	2.6	3
	Yhteensä	20	33.4	45

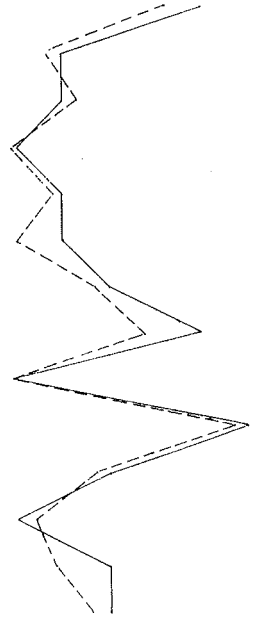
Kh XX.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	— — — — +	1	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	— — +	1	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ — — —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	+ — — —	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	— — — +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	— — — —	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + — —	2	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ — — +	4	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+ — — —	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	— — + —	1	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ — — +	3	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ — — —	1	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ + — —	3	2.6	3
	Yhteensä	28	33.4	45

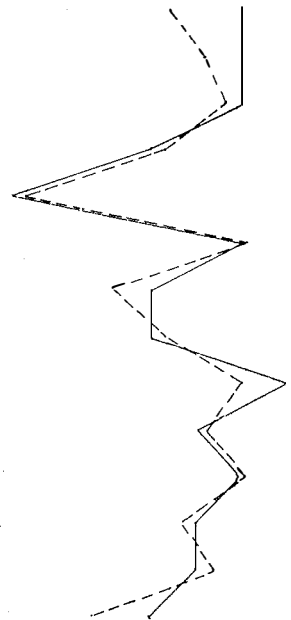
Kh XXI.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ + + — +	5	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+ +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	+	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ + + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ + +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ —	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ +	3	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
Yhteensä		39	33.4	45

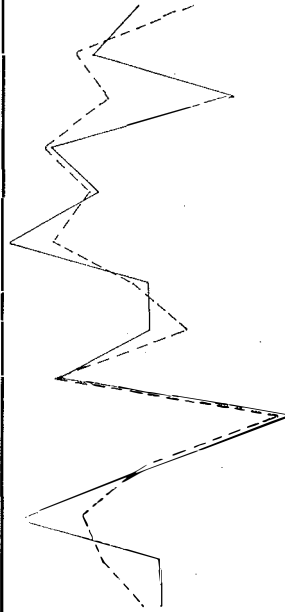
Kh XXII.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	— + — + +	3	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen.	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+ +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	—	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	— + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ + +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ —	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ —	1	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ —	1	2.6	3
Yhteensä		29	33.4	45

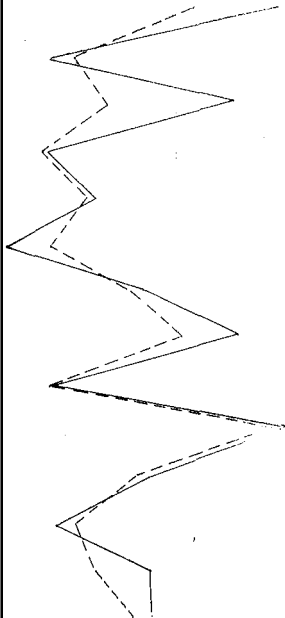
Kh XXIII.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	— + — + +	3	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ +	5	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen.	+ +	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+ +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	— + +	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	— + + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+ +	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	— + +	0	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ + +	3	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ + +	3	2.6	3
	Yhteensä	35	33.4	45

Kh XXIV.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ + + + +	6	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	— + +	1	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ + +	5	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen.	+ + +	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+ + +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	— + +	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ + + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+ + +	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ + +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ + +	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ + +	3	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ + +	3	2.6	3
	Yhteensä	40	33.4	45

Kh XXV.

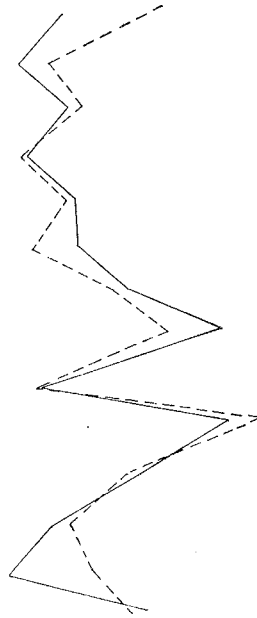
Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ + + + +	6	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilantelden ymmärtäminen ja ajattel.	—	0	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	—	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatiotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ +	3	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ —	1	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	36	33.4	45

Kh XXVI.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ + + + +	6	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	+	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatiotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ +	3	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ —	1	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	40	33.4	45

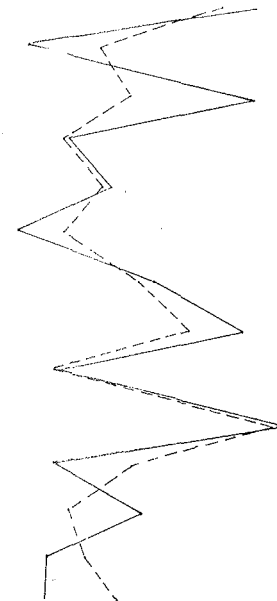
Kh XXVII.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	— + — — +	2	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	— +	1	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	+ —	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	— +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	+ —	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+ —	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	— + + +	5	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ — —	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	— —	0	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	32	33.4	45

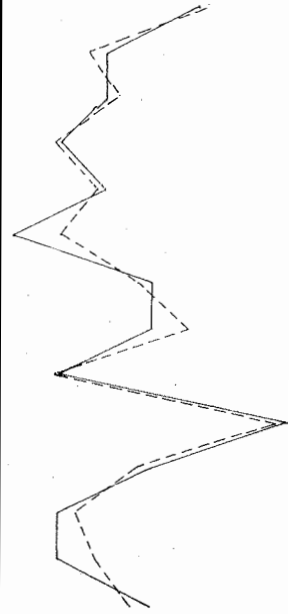
Kh XXVIII.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ — + + +	5	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	— —	0	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ +	5	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	+ —	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	— +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	— —	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+ —	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ —	1	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ +	3	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ —	1	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ —	1	2.6	3
	Yhteensä	34	33.4	45

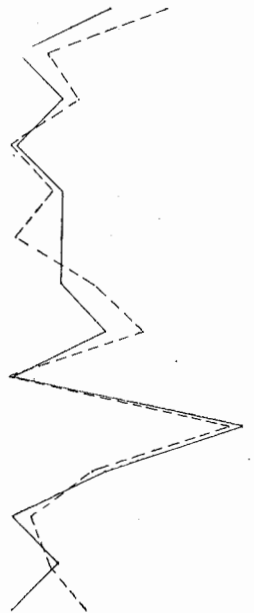
Kh XXIX.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	- + + + +	4	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ -	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+ +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	-	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	- + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ -	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ -	1	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	32	33.4	45

Kh XXX.

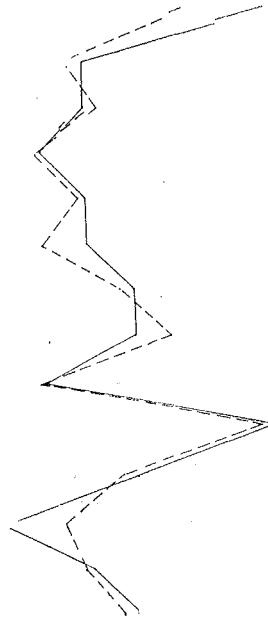
Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ - - - +	3	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	- +	1	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ -	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen.	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+ +	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	+	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + -	2	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ - +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatoriotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ -	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	- +	2	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ -	1	2.6	3
	Yhteensä	30	33.4	45

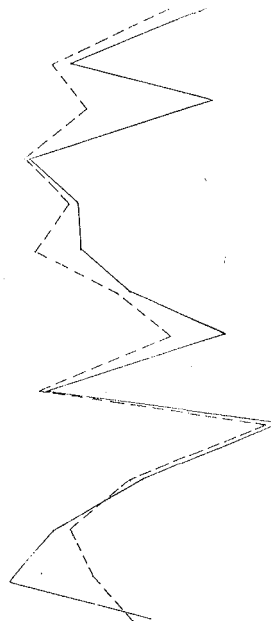
Kh XXXI.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ + + + +	6	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	+	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	— + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinaatiotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	— —	0	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	— +	2	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	36	33.4	45

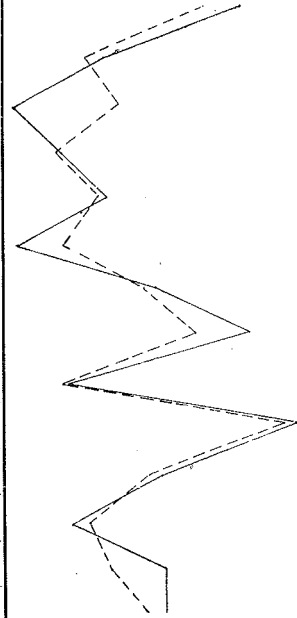
Kh XXXII.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ + — + +	5	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ +	5	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavaisuuksien löytäminen.	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	+	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinaatiotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ —	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	— —	0	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	39	33.4	45

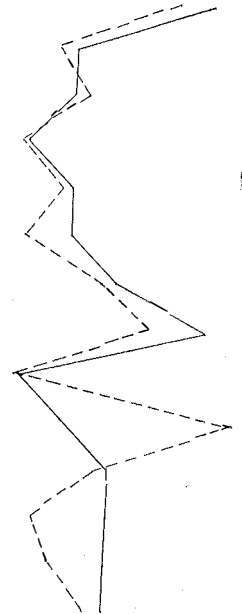
Kh XXXIII.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ + — + +	5	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	— —	0	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	—	0	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ + + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatiotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ —	1	1.4	3
XIV. Kriittikitehtäviä	+ +	3	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	35	33.4	45

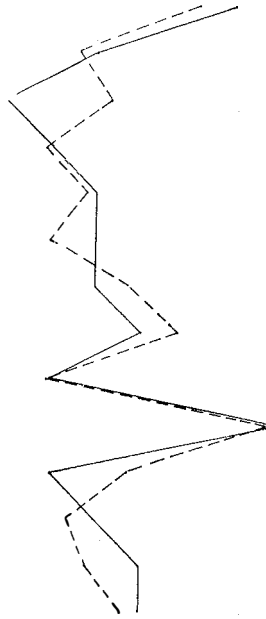
Kh XXXIV.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ + — + +	5	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	+ —	2	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt	+	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + +	3	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	+ + + +	5	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatiotehtäviä	— + + —	2	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ +	3	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	+ +	3	1.4	3
XIV. Kriittikitehtävä	+ +	3	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	37	33.4	45

Kh XXXV.

Testiryhmät	Testit	S.m.	K.a.	K.m.
I—II. Tarkkaavaisuus ja mieleenpainaminen	+ + - + +	5	4.2	6
III. Tiedot ja niiden käyttäminen	+ +	2	1.6	2
IV. Kuvallisten esitysten käsittäminen	- -	0	2.3	5
V. Vertailuja. Eroavuuksien löytäminen	+	1	0.9	1
VI. Tilanteiden ymmärtäminen ja ajattel.	+	2	1.8	2
VII. Ulottuvaisten muotoj. kuvitt. ja esitt.	+	2	1.0	2
VIII. Määrittelytehtäviä	+ + -	2	2.7	3
IX. Fysikaal. teknill. olosuht. ymmärtäminen	- + +	3	3.8	5
X. Vastakohtien käsittäminen	+	1	0.9	1
XI. Kombinatiotehtäviä	+ + + +	6	5.7	6
XII. Järjestämistehtäviä	+ -	1	2.7	3
XIII. Peitetyn ajatuksen tajuaminen	- +	2	1.4	3
XIV. Kriittikkitehtäviä	+ +	3	1.8	3
XV. Johtopäätöstehtäviä	+ +	3	2.6	3
	Yhteensä	33	33.4	45

OIKAISTAVIA PAINOVIRHEITÄ:

- Kuvassa 4 siv. 35 pohjois-etelänuolen suunta on oleva päinvastainen
- » 13 » 54 Rom'in ja Kär'in välinen yhdysyiiva puuttuu.
- » » » » on *Ign*, pitää olla *Igne*.
- » 16 » 61 » » » » »
- » 15 » 58 » *Ank*, » » *Anh*.